T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FİNANS VE BANKACILIK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMANIN FİNANSAL ÇÖZÜMLERİ: ESG PERFORMANSI AÇISINDAN AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

NURDAN ATEŞ
1228231103

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. ENVER ERDİNÇ DİNÇSOY

EDİRNE, 2025

Tezin Adı: Sürdürülebilir Kalkınmanın Finansal Çözümleri: ESG Performansı Açısından Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması
Hazırlayan: Nurdan ATEŞ

ÖZET

Küresel iklim krizi, temiz suya erişimin ve enerji kaynaklarının sınırlı olması ile yoksullukla mücadele gibi uluslararası toplumsal sorunlar günümüzde dünyanın gündemi haline gelmiştir. Mevcut sosyoekonomik sorunlara eklenen bu çevresel problemler, yeşil dönüşüm ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Dünyadaki her bir bireyi ilgilendiren bu dönüşüm süreci, finansal sistemler dahil her alanda yeşil düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda seçilen tez konusu ile finansal açıdan sürdürülebilirliğin geniş boyutta incelenmesi ve Türkiye-Avrupa Birliği (AB) uygulamaları arasındaki farklılıkların analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Dünya ekonomilerinin yeşil dönüşüme evrildiği günümüzde güncel derecelendirme ratingi olan Çevresel Sosyal ve Yönetişim (ESG) puanlaması açısından Türkiye ve AB finans sektörü ağılıkta olmak üzere değerlendirmeler yapılmıştır. Dağınık olan verilerin derlenerek kesitler şeklinde sunulan nedensellik analizleri ile kıyaslar yapılarak uygulama farklılıklarının ortaya konması ve literatüre bu anlamda katkı sağlanması hedeflenmiştir. Türkiye özelinde yeşil ekonominin eksik/hatalı yönleri, fırsat ve kazanımları tespiti ile sürecin anlaşılmasına ışık tutulması, tez boyunca misyon edinilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Sürdürülebilir Finans, Yeşil Dönüşüm, Bankacılık, Yeşil Tahvil, Çevresel Sosyal Yönetişim (ESG) Puanlama, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH), Türkiye-AB Sürdürülebilir Endeksler

Thesis Title: Financial Solutions for Sustainable Development: A Comparison of the European Union and Türkiye in Terms of ESG Performance

Prepared by: Nurdan ATES

ABSTRACT

The global climate crisis, limited access to clean water and energy resources, and the fight against poverty are among the international social issues that have become the focus of today's world. These environmental issues, added to existing socio-economic problems, have led to the emergence of the concepts of green transformation and sustainable development. This transformation process, which concerns every individual in the world, makes green thinking mandatory in all areas, including financial systems. In this context, the thesis aims to examine financial sustainability on a large scale and analyse the differences between Türkiye and European Union (EU) practices. In today's world, where economies are transitioning to green transformation, evaluations have been made from the perspective of Environmental, Social and Governance (ESG) ratings currently used in the financial sectors of Türkiye and the EU. The aim is to highlight the differences in practices by comparing the causality analyses presented in the sections compiled from scattered data and to contribute to the literature on this subject. Throughout the thesis, the mission has been to shed light on the process by identifying the shortcomings/flaws, opportunities, and benefits of the green economy in Türkiye.

KEYWORDS: Sustainable Finance, Green Transition, Banking, Green Bonds, Environmental Social Governance (ESG) Scoring, Sustainable Development Goals (SDG), Turkey-Eu Sustainability Indices

ÖNSÖZ

Sürdürülebilirlik son dönemde tüm dünyayı etkileyen ve ülke politikalarını şekillendiren bir konu olarak dikkat çekici olma özelliği taşımaktadır. Akademik anlamda çalışmaların yeni sayılabilecek düzeyde olması, ayrıca güncelliği nedeniyle çevreci ratinglerin de ön plana çıkması, bu çalışmanın benimsenip araştırılmasında etkin rol oynamıştır.

Dünya ve özellikle Türkiye için yeni sayılabilecek sürdürülebilirlik kavramı, bireyler dahil tüm toplumu ilgilendirmesi nedeniyle etkileyici bir konudur. Öğrenciliğimin ders döneminde bu konu ilk aklımda filizlendiğinde, beni araştırmam konusunda heveslendiren değerli hocam Dr. Umut Erksan ŞENALP' e ve tüm bölüm hocalarıma anlayışlarından ve bana kattıklarından dolayı teşekkürü borç bilirim. Ayrıca her birine tek tek, öğrenim hayatımın inişli çıkışlı dönemlerimde akademik destekleri yanında, düşen motivasyonumu geri kazanmamdaki katkılarından dolayı minnettarlığımı sunarım.

Tez çalışmam boyunca beni çok iyi anlayarak destek olan, ilgiyle araştırdığım konunun güncel olmasından kaynaklı veri setinde tıkandığım dönemlerde beni en verimli şekilde yönlendiren, aynı zamanda akademik kişiliğine son derece saygı duyduğum, idealistliğine ise hayran bırakarak bilgi birikimi ve deneyimini bana en verimli şekilde aktaran ve içime sinen bu çalışmayı ortaya çıkarabilmemi sağlayan tez danışmanım kıymetli Doç. Dr. Enver Erdinç DİNÇSOY' a özel olarak çok teşekkür ederim. Uzun bir aradan sonra tekrar geri döndüğüm bu eğitim sürecimde bakış açımı değiştiren, gerçek anlamda öğrenciliğe daha doğrusu öğrenmeye ayak uydurmam konusunda beni yönlendiren değerli arkadaşım Gülcan KAYA' ya ve çalışmamın başından sonuna kadar ihtiyaç duyduğum motivasyonu sağlayarak, enerjisiyle bana güç veren en büyük destekçim olan sevgili kızım İrem Minel ATEŞ' e sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **I**
ABSTRACT ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **VII**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **VIII**
GRAFİKLER LİSTESİ ..... **IX**
KISALTMALAR LİSTESİ ..... **X**
GİRİŞ **1**
1. LİTERATÜR TARAMASI **3**
2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA **9**
2.1. Kalkınma ve Sermaye Yatırımı 10
2.1.1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Yatırımlarının Büyümeye Etkisi 11
2.1.2. Gelişmiş Ülkelerde Sermaye Yatırımlarının Büyümeye Etkisi 13
2.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Doğal Sermaye Yatırımları 14
2.2.1. Finansal Sürdürülebilir Kalkınma 16
2.2.2. Döngüsel Ekonominin Ortaya Çıkışı 18
2.2.3. Doğal Sermaye Yatırımlarının Muhasebesi 20
2.2.4. Doğal Sermaye Yatırımlarının Döngüsel Ekonomideki Rolü 22
2.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlke ve Hedefleri 23
2.3.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk 23
2.3.2. Yeşil Hedefler 24
2.3.3. Sürdürülebilir Kalkınma Yol Haritası 28
2.4. Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri 30
2.4.1. Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri 31
2.4.2. AB Çevresel Anlaşmalarının Kronolojik Sıralaması 34
2.4.3. Türkiye Çevresel Anlaşmalarının Kronolojik Sıralaması 36
2.5. Sürdürülebilir Kalkınmada Ortaya Çıkan Sorunlar 39
2.5.1. Çevresel ve Sosyal Riskler 39
2.5.2. Sürdürülebilir Olmayan Sektör Faaliyetleri 41

3. ÇEVRESEL, SOSYAL VE YÖNETİŞİM (ESG) BOYUTU 45
3.1. ESG Puanlama Sistemi ve Metodolojisi 45
3.2. Finansal Açıdan Yeşil Dönüşüm Süreci 47
3.2.1. Geleneksel Bankacılıktan Sürdürülebilir Bankacılığa Geçiş 47
3.2.2. Finansal Piyasalarda Yeşil Dönüşüm 48
3.2.2.1. Yeşil Tahvil 49
3.2.2.2. Yeşil Sukuk 51
3.2.2.3. Yeşil Kredi 52
3.3. Sürdürülebilir Endeksler 54
3.3.1. Türkiye'de Sürdürülebilir Endeksler 54
3.3.1.1. BIST Sürdürülebilir Endeksi: XUSRD 57
3.3.1.2. BIST Sürdürülebilir Endeksi: XSD25 62
3.3.2. Avrupa'da Sürdürülebilir Endeksler 64
3.3.2.1. Almanya – DEUTSCHE BORSE 65
3.3.2.2. Fransa – EURONEXT PARIS 69
3.3.2.3. Yunanistan – ATHENS GENERAL (ATG) 72
3.3.2.4. Avrupa, İngiltere, ABD ve Japonya – FTSE4 GOOD 72
3.4. ESG Puanının Finansal Piyasadaki Yeri 73
3.4.1. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Bankalar 73
3.4.2. Türkiye'de Temsilciliği Bulunan Yabancı Bankalar 83
3.4.3. Bankaların Sürdürülebilir Politikaları 85

4. YEŞİL FİNANSMAN ÇÖZÜMLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA ETKİSİ 88
4.1. Türkiye Açısından Değerlendirme 88
4.1.1. Dünya Bankasından Fonlanan Yeşil Projeler 90
4.2. AB Açısından Değerlendirme 93
4.3. Türkiye ile AB Ülkeleri Sürdürülebilir Endekslerinde Yer Alan Firmaların ESG Puan Kıyaslaması 95

5. TÜRKİYE-AB KARŞILAŞTIRMALI ESG PERFORMANS ANALİZİ 105
5.1 SDG Performansı Genel Değerlendirme 105
5.2 Türkiye-AB Karşılaştırmalı Değerlendirme 110

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 121
KAYNAKÇA 123

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Literatür Taraması 4
Tablo 2. AB' nin Taraf Olduğu Çevreci Anlaşmalar 36
Tablo 3. ESG Puanlamasında Baz Alınan Kavramlar 46
Tablo 4. BIST Sürdürülebilir Endekste Yer Alma Kriterleri 55
Tablo 5. BIST XUSDR Endeksinde Yer Alan Firmalar 58
Tablo 6. BIST XSD25 Endeksinde Yer Alan Firmalar 64
Tablo 7. STOXX Sürdürülebilir Endeksleri 67
Tablo 8. EURONEXT 30 ESG Endeksi Örnekleme Alınan Firmaların ESG Puanları 71
Tablo 9. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2021) 75
Tablo 10. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2022) 78
Tablo 11. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2023) 80
Tablo 12. Türkiye'de Temsilciliği Bulunan Yabancı Bankalar 84
Tablo 13. Türkiye Açısından Sürdürülebilir Bankacılık SWOT Analizi 86
Tablo 14. Türkiye Hazinesi Yeşil Tahvili Satın Alan Yatırımcıların Ülke Dağılımı 89
Tablo 15. IBDR-2020 Yılı Yeşil Proje Desteği Sağladı Ülkeler ve Finansman Tutarları 92
Tablo 16. Türkiye XUSRD Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Firma ESG Puanları ... 96
Tablo 17. Almanya EURO STOXX 50 ESG Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Firma ESG Puanları 97
Tablo 18. Fransa EURO STOXX Banks ESG-X Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Banka ESG Puanları 101
Tablo 19. Türkiye Çevreci Skora Sahip En İyi 10 Banka ESG Puanları 102
Tablo 20. AB Ülkeleri Sürdürülebilir Kalkınma (SDG) Hedeflerine Yaklaşma Oranları 107

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) 27
Şekil 2. Deutsche Telekom ve Türkcell İletişim ESG Puan Karşılaştırması 98
Şekil 3. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ve Grp Societe Generale ESG Puan Karşılaştırması 103
Şekil 4. SDG Endeksi başlangıç düzeyi (2015) ve yıllık büyüme oranı (2015-2023) 104
Şekil 5. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2021 112
Şekil 6. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2021 112
Şekil 7. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2022 114
Şekil 8. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2022 114
Şekil 9. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2023/2024 116
Şekil 10. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2023/2024 116

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Çevre Sosyal Yönetişim Alt Puanlarının ESG Ana Puanına Etkisi 61
Grafik 2. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların 2021-2022-2023 ESG Puanları83
Grafik 3. Yeşil tahvil stokları, 2022 sonu (% milli GSYİH) 94

KISALTMALAR LİSTESİ

AB : Avrupa Birliği
AR-GE : Araştırma-Geliştirme
ARDL : Autoregressive Distributed Lag Sınır Testi
BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIST : Borsa İstanbul A.Ş.
BM : Birleşmiş Milletler
CO : Karbon Emisyonu :
ÇSY : Çevresel, Sosyal, Yönetişim
DYY : Doğrudan Yabancı Yatırım
ESG : Environmental, Social, Governance (Çevresel, Sosyal ve Yönetişim)
IBDR : International Bank for Reconstruction and Development (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası)
ICC : International Chamber of Commerce (Uluslararası Ticaret Odası)
ICMA : The International Capital Market Association (Uluslararası Sermaye Piyasa Birliği)
IRP : International Resource Panel (Uluslararası Kaynak Paneli)
KSS : Kurumsal Sosyal Sorumluluk
LSEG : London Stock Exchange Group (Londra Borsası Grubu)
GOÜ : Gelişmekte Olan Ülkeler
GSYİH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GÜ : Gelişmiş Ülkeler
G7 : Group of Seven
NCA : Natural Capital Accounting (Doğal Sermaye Muhasebesi)
NDC : Nationally Determined Contribution (Ulusal Katkı Beyanı)
NZBA : The Net-Zero Banking Alliance (Net-Sıfır Bankacılık Birliği)
OECD : Organisation for Economic Co-Operation and Development (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü)
SDG : Sustainable Development Goals (Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları)
SDSN : Sustainable Development Solutions Network (Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı)

SEEA : The System of Environmental Economic Accounting (Çevresel Ekonomik Muhasebe Sistemi)

SKA : Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları

SKH : Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

UNEP FI : United Nations Environment Programme Finance Initiative (BM Çevre Programı Finans Girişimi)

WAVES : Wealth Accounting and the Valuation of Ecosystem Services (Küresel Varlık Muhasebesi ve Ekosistem Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Ortaklığı)

WDI : World Development Indicators (Dünya Kalkınma Göstergeleri)

YTİ : Yeşil Tahvil İlkeleri

GİRİŞ

Dünyada insan nüfusu artarken doğal kaynaklar tükenmektedir. Sürdürülebilirliğin gün geçtikçe önemli hale geldiği gerçeğiyle yol alan kurumların ya da ülkelerin sürdürülebilirlik anlayışını tüm strateji ve süreçlerine entegre etmeleri önem kazanmaktadır. Şöyle ki, Birleşmiş Milletler ile Dünya Meteoroloji Örgütü 2019 yılında ortak deklarasyona imza atmış ve dünyanın ancak 0,5 C0 (karbon emisyonu) daha sıcaklık yükselişini kaldırabileceğini duyurmuşlardır. Karbon ayak izi eğer bu hızla devam eder ise küresel ısınmanın 2030-2052 yıllarında 1,5 C0 artış göstereceği belirtilmiştir. Ayrıca 2 birim C0 sıcaklık artışının %5 oranında canlı türlerinin neslinin tükenmesi anlamına geldiği vurgulanmıştır. Bu anlamda tüm dünya ülkeleri birlikte hareket etmelidir ve alınacak önlemler ile politikaların belirlenmesi büyük anlam ifade etmektedir (Atalay & Alkan, 2023:65). Faaliyet süreçleri ile yatırımlarda yeşil bilinci ön plana çıkarmak tüm çıkar grupları anlamında farkındalık yaratacaktır. Bu çerçevede yeşil dönüşüm yolunda bireylerin de ülkeler ve şirketler kadar sorumlu olduğu unutulmamalıdır.

Sürdürülebilir kalkınma, günümüzde popüler hale gelmesinin ötesinde doğayı, kıt kaynakların kullanımını ve gelecek kuşakları ön planda tutan bir anlayışı temsil etmektedir. Bu anlamda her geçen gün yaygınlaşmakta, ulusal ve küresel çapta fırsatları içinde barındırmaktadır. Dünyanın enerji bağımlılığı, gelişen teknolojiyle artmış, bu da politik ve ekonomik anlamda kurumları temiz enerji kavramına yönlendirerek yeşil finansmanın uygulamada ciddi boyutlara ulaşmasının önünü açmıştır (Şenbayram, 2022:407).

Harvard Business School' da 2023 Mayıs ayında Profesör George Serafeim tarafından yayınlanan "ESG: From Process to Product" adlı çalışmada, Çevresel, Sosyal ve Yönetişim analizinin finans sektöründe artık bir ürüne dönüştüğü sürecini yaşandığımıza dikkat çekilmiştir. Birçok yatırım fonunda da bu çevreci etiketin önem kazandığı, hedeflerin ve talebin de bu yönde olduğu gerçeği ortaya konmuştur

(Serafeim, 2023:16). Günümüzde yeşil tahvil piyasası enerji verimliliğini sağlamak adına buna bir örnek teşkil etmektedir. Baştürk (2021:152)'ye göre, enerji yatırımlarının başlangıç maliyetlerinin yüksek olduğu ve fon bulmak anlamında sıkıntılar yaşandığı belirtilmiş olsa da Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBDR)' nin çevreci teşvikleri yadsınamaz boyuttadır. Dünya Bankası öncülüğünde oluşturulan Kurumsal Sosyal Sorumluk kavramı, çevre bilincinin tüm toplum ve kuruluşlarca benimsenmesi anlamında sürdürülebilir kalkınmanın ilk adımıdır.

Bu çalışmada mevcut uygulamaları ortaya koyabilmek adına küresel bir derecelendirme sistemi olan ESG puan sistemi metodolojisi hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Türkiye ile Avrupa Birliği uygulamalarından örneklerle bahsedilmiş ve Türkiye için çok yaygın olmayan Yeşil Finans kavramına yer verilerek, bu fırsatlarla dolu yeni pazarın teşvik imkanları, özellikle de Dünya Bankası yeşil finansman teşviklerinin önemi rakamlarla ortaya konmuştur. Finans sektörü başta olmak üzere sektörel olarak genel bir değerlendirme yapılarak Türkiye-AB kıyaslamasındaki olumlu/olumsuz farklara açıklık getirilmiştir. Konu üzerine çalışmalar bulunmakla birlikte Türkiye-AB karşılaştırmasına odaklanan güncel bir analiz bulunmamaktadır. Bu açıdan literatürdeki boşluğun doldurulması çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

Türkiye'de sürdürülebilir finansa yön veren bankacılık sektörü özelinde, kazanım ile fırsatlara ve giderilmesi gereken eksik yönlere dikkat çekmek amacıyla Swot analizi yapılmıştır.

AB-Türkiye kıyaslamaları ise öncelikle sürdürülebilir endekslerde yer alan firmaların, LSEG (London Stock Exchange Group) tarafından hesaplanan ESG puanları tablolaştırılmış, sonrasında SDG yaklaşma oranları Birleşmiş Milletler (UN)' in SDSN (Sustainable Development Solutions Network) Avrupa Sürdürülebilir Kalkınma Raporları' ndan derlenerek hazırlanan karşılaştırmalı görsellerle benzer ve ayırıcı özelliklere değinilerek kıyaslamalar yapılmıştır. Dağınık olan veri setleri toplanarak, tablolar halinde çalışmada sunulmuştur. Veri setlerinin, ilerleyen dönemler için güncellenerek çalışmanın ilerletilmesi mümkün bulunmaktadır.

1. LİTERATÜR TARAMASI

Yapılan literatür taramasında doğal sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme, çevresel sürdürülebilirlik ve finansal raporlama süreçleri üzerindeki etkilerine yönelik çok yönlü bulgulara rastlanmıştır. İncelenen çalışmalar, doğal kaynakların ekonomik sistemlere entegre edilmesinin, sürdürülebilir kalkınma hedefleriyle uyumlu politikalar geliştirilmesine katkı sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, muhasebe standartlarının ve sürdürülebilir finansman araçlarının çevresel bilançoların şeffaf ve karşılaştırılabilir biçimde sunulmasında kritik rol oynadığı vurgulanmıştır.

Elde edilen veriler hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde çevresel yatırımların farklı kurumsal ve yasal çerçeveler içinde değerlendirildiğini göstermektedir. Bu bağlamda, literatürde yer alan bulgular, bu çalışma konusunun teorik altyapısını güçlendirmenin yanı sıra politika yapıcılar ve uygulayıcılar için de önemli yönlendirmeler sunmaktadır.

Bu çalışmanın oluşmasına katkı sağlayan literatür taraması, kronolojik sıralamayla aşağıdaki şekilde listelenmiştir;

Tablo 1. Literatür Taraması

YAZAR ADI	YAYIN TARİHİ	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Paul Romer	1990	Endogenous Technological Change	Teknolojik gelişmenin ekonomik büyümenin belirleyicisi olarak nasıl içsel hale getirilebileceğini analiz etmek.	Yeni büyüme teorisi çerçevesinde teorik modelleme ve matematiksel analiz.	Bilgi üretimi ve Ar-Ge' nin pozitif dışsallık yarattığı, uzun vadeli büyüme oranının teknolojik ilerlemeye bağlı olduğu vurgulanmıştır.
Karagül, M.; Masca, M.	2005	Sosyal Sermaye Üzerine Bir İnceleme	Sosyal sermayenin tanımı ve işlevlerini analiz etmek.	Kavramsal değerlendirme	Sosyal sermaye, kalkınmanın yanı sıra toplumsal uyumda da önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir.
Aylin Marmara	2006	Sürdürülebilir Kalkınma Çerçevesinde İşletmelerin Sosyal Sorumluluğu	Literatür Taraması	İkincil veriler ve BM, OECD, ICC gibi kuruluşların belgeleri	İşletmelerin sosyal sorumluluğu sürdürülebilir kalkınmanın temeli olduğu ve bu uygulamaların çevreci ve ekonomik sürdürülebilirliği desteklediği ortaya konmuştur.
Prasad, E. et al.	2007	Patterns of International Capital Flows and Their Implications for Economic Development	Uluslararası sermaye akımlarının gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınması üzerindeki etkilerini analiz etmek.	Ampirik analiz ve karşılaştırmalı değerlendirme; farklı ülke gruplarının sermaye akım desenleri şeklinde incelenmesi	Doğrudan yabancı yatırımların büyümeye olumlu katkı sağladığı; portföy yatırımlarının ise kısa vadeli kırılganlık riski taşıdığı tespit edilmiştir. Sermaye kontrollerinin dikkatli biçimde uygulanması önerilmiştir.
Bostan, A.; Ürüt Kelleci, S.; Yılmaz, A.	2016	Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ve Ekonomik Büyüme	Avrasya ekonomilerinde DYY ile ekonomik büyüme ilişkisini araştırmak.	Panel veri regresyon analizi	DYY' nin ekonomik büyümeyi olumlu etkilediği sonucuna varılmıştır.

YAZAR ADI	YAYIN TARİHİ	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Çetintaş, H. & Türköz, K.	2017	İklim Değişikliği ile Mücadelede Karbon Piyasalarının Rolü	Küresel iklim değişikliğiyle mücadelede karbon piyasalarının etkinliğini incelemek.	Türkiye'nin karbon piyasalarındaki durumunun analizi	Karbon piyasalarının sera gazı emisyonlarını azaltmada önemli rolü ve Türkiye'nin piyasadaki konumunun güçlendirilmesi gerektiği önerilmiştir.
Dağlıoğlu Şanlı, İ.	2017	Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinden Yenilenebilir Enerjiye Yönelik Vergisel Teşvikler	Türkiye ve Avrupa Birliği örnekleri üzerinden teşvik politikalarını karşılaştırmak.	Doktora düzeyinde karşılaştırmalı politika analizi	Türkiye'de mevzuat eksikliği vurgulanmakta, AB'nin uygulamaları örnek alınması gerektiği ifade edilmektedir.
Sibel Yıldırım	2018	Sürdürülebilir Kalkınma Perspektifinde Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Kaynakları	Literatür Taraması ve Uygulama Örnekleri	Türkiye'de enerji üretimi ve yenilenebilir kaynaklara ilişkin güncel veriler	Türkiye'nin yenilenebilir enerji potansiyelinin özellikle güneş ve rüzgar alanında yüksek olduğu, yatırımların istenilen seviyeye ulaşmadığı ve teşviklerin önemi vurgulanmıştır.
Arı, S.	2019	Türkiye'de Tarım – Çevre Özelinde Politika Önerilerinin Geliştirilmesi	Tarım ve çevre özelinde Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkısını değerlendirmek.	Var/Yok analizi, Likert ölçeği, ısı haritası	Türkiye' nin SKA-2'de çok iyi, SKA-13 ve 15'te iyi, SKA-14'te orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.
Gür, N.	2019	Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışına Eleştirel Bir Bakış	Sürdürülebilir kalkınma kavramının tarihsel gelişimini ve eleştirilerini incelemek.	Teorik çerçeve ve kavramsal analiz	Sürdürülebilir kalkınmanın çevreci görünümüne rağmen kapitalist üretimle çeliştiği savunulmuştur.
Aydın, G. & Demirel, Ö.	2020	Ekosistem Hizmetlerinin Sağladığı Doğal Sermaye: Kavramsal Bir Değerlendirme	Ekosistem hizmetlerinin doğal sermaye kavramı çerçevesinde teorik temellerini ortaya koymak.	Kavramsal analiz	Ekosistem hizmetlerinin sürdürülebilir açıdan kritikliği ve doğal sermayenin korunmasının politikalarla desteklenmesi gerektiği anlatılmıştır.
Müdrike Önal	2020	Sürdürülebilir Kalkınmada Yenilenebilir Enerjinin Önemi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme	Türkiye'nin yenilenebilir enerji mevcut durumu ve potansiyelin sürdürülebilir kalkınma açısından önemini değerlendirmek.	Türkiye'nin 2000-2018 dönemi yenilenebilir enerji üretim verileri üzerine betimsel analiz	Türkiye'nin yenilenebilir enerji potansiyelini yeterince değerlendiremediği ve sürdürülebilir kalkınmada dışa bağımlılığı azaltmak açısından önemi ortaya konmuştur. Rüzgar ve güneş enerjisi özelinde de detaylı analiz yapılmıştır.

YAZAR ADI	YAYIN TARİHİ	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Yücel, G.	2021	Sürdürülebilirlik Kavramı ve Türkiye'deki Uygulamalar	Sürdürülebilirlik kavramının tanımını yapmak ve Türkiye'deki uygulamalarını değerlendirmek.	Literatür taraması ve Türkiye'deki sürdürülebilirlik politikalarının analizi.	Türkiye'de sürdürülebilirlik çabalarının giderek arttığı, ancak kurumsal ve sektörel düzeyde daha fazla entegrasyonun gerektiği belirtilmiştir. Eğitim, tarım ve enerji gibi alanlarda politika önerileri sunulmuştur.
Yılmaz, A.	2021	Çevresel Vergilerin Sürdürülebilirlik Üzerindeki Etkisi	Çevresel vergi politikalarının sürdürülebilirlik performansı üzerindeki etkilerini incelemek.	Ekonometrik analiz – Panel veri yöntemiyle OECD ülkeleri bazında analiz	Çevresel vergilerin karbon emisyonunu azaltmada etkili olduğu, sürdürülebilir kalkınma göstergeleriyle pozitif ilişkili olduğu görülmüştür.
Aylin Cebeci	2021	İklim Değişikliği ile Mücadelede Türkiye'nin Yeşil Finans Politikaları	Politika Analizi ve Literatür İncelemesi	Türkiye'deki yeşil finans strateji belgeleri, politika raporları	Yeşil finans politikaları henüz erken aşamadadır. AB Yeşil Mutabakatı' na uyum çalışmaları artmakta; finansal teşvik ve regülasyonlara ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.
Partha Dasgupta	2021	The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review - Headline Messages	Biyoçeşitliliğin ekonomik değerini vurgulamak ve doğal sermayenin sürdürülebilir kalkınma içindeki yerini tanımlamak.	Politika analizi ve doğa sermayesinin ekonomik sistemlere entegrasyonu üzerine kuramsal değerlendirmesi	Doğal sermayenin ekonomilere dahil edilmemesinin uzun vadeli refahı tehdit ettiği, sürdürülebilirlik için doğayla uyumlu kalkınmasının gerektiği önerilmiştir.
Seher Suluk	2021	Sürdürülebilir Kalkınma: G7 Ülkelerinin Ekonomik Büyüme, Doğrudan Yabancı Yatırımlar ve Çevre Kirliliği Açısından İncelenmesi (1991-2014)	Panel Veri Analizi (Panel VAR, Granger Nedensellik)	G7 Ülkeleri, 1991–2014, GSYH, DYY, CO2 analizi	Ekonomik büyüme çevre kirliliğini artırırken, doğrudan yabancı yatırımlar ve nüfus çevre kirliliğini azaltıcı etki yapmaktadır. Ticaret artışı çevre kirliliğini artırmaktadır.

YAZAR ADI	YAYIN TARİHİ	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Suluk, S.	2021	G7 Ülkelerinde Ekonomik Büyüme, DYY ve Çevre Kirliliği	G7 ülkelerinde ekonomik büyüme, doğrudan yabancı yatırımlar ve çevre kirliliği ilişkisini analiz etmek.	Panel veri analizi, Granger nedensellik testi	Ekonomik büyüme çevreyi kirlettiği ve DYY çevre kirliliğini azalttığı açıklanmıştır.
Özdemir, A.	2021	Çevresel Kalite, Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği	Enerji tüketimi, ekonomik büyüme ve çevresel kalite arasındaki uzun ve kısa dönemli ilişkiyi Türkiye örneğinde analiz etmek.	Zaman serisi analizi, ARDL sınır testi yaklaşımı, 1980–2018 dönemi verileri	Uzun vadede enerji tüketimi ve ekonomik büyümenin çevresel kalite üzerinde olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Kısa vadede anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sürdürülebilir enerji politikalarına ihtiyacın önemi vurgulanmıştır.
Bursa, A.	2022	Yeşil Tahvillerin Amaçları: ESG Tahvilleri Üzerine Kavramsal Bir İnceleme	Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi	Literatür incelemesi, ESG tahvilleri üzerine kavramsal çerçeve analizi	ESG tahvillerinin çevresel sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu olduğu ve yatırımcılar açısından şeffaflık sağladığı belirtilmektedir.
Kırgız, A. & Duran, N.	2022	Sürdürülebilirlik Raporlarında Döngüsel Ekonomi: Borsa İstanbul'da Bir Araştırma	Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren firmaların sürdürülebilirlik raporlarında döngüsel ekonomi unsurlarına ne ölçüde yer verdiklerini analiz etmek.	İçerik analizi – BIST 100 endeksinde yer alan firmaların sürdürülebilirlik raporları	Döngüsel ekonomi uygulamalarına yer veren firma sayısı sınırlı olduğu görülmüştür. Ancak tekstil ve otomotiv sektörlerinde bu yaklaşıma daha fazla önem verilmektedir. Politika önerileri sunulmuştur.
Demirtaş, Y.	2022	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Kamu Politikalarına Entegrasyonu	Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının Türkiye'deki kamu politikalarına ne derece entegre edildiğini analiz etmek.	Politika belgelerinin doküman analizi	SKA' ların kalkınma planı uygulama aşamasında eksiklikler bulunduğu tespit edilmiştir. Süreçlerinin iyileştirilmesi gerektiği önerilmiştir.

YAZAR ADI	YAYIN TARİHİ	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN AMACI	ÇALIŞMANIN METODOLOJİSİ	ÇALIŞMANIN BULGULARI
Frydrych, S.	2023	Objectives of the ESG Bonds Issues	ESG tahvillerinin ihracındaki amaçları sektörel olarak analizi	Refinitiv Eikon veri tabanı üzerinden 2012–2021 dönemine ait istatistiksel analiz	ESG tahvillerinin büyük bölümü temiz enerji, yeşil ulaşım ve enerji verimliliği sektörlerinde kullanılmaktadır
Sahabi, A. M.	2023	Sürdürülebilirlik Performansının Pay Getirileri ile Oynaklık Üzerindeki Etkisi: Borsa İstanbul'dan Kanıtlar	Panel Veri analizi	Panel veri ekonometrisi (sabit etkiler modeli), ESG skorları, Refinitiv verileri, 8 model	Yüksek sürdürülebilirlik performansı, getirileri pozitif etkilerken oynaklığı negatif etkilemektedir.

2. SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA

Sürdürülebilir kalkınma, günümüzde çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları bir bütün olarak ele alarak, bu unsurların karşılıklı etkileşimini ve uzun vadeli dengeyi sağlamaya yönelik bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu kavram, yalnızca mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, gelecek nesillerin de gereksinimlerini tehlikeye atmadan kaynakları kullanmayı öngörmektedir. Buradaki temel prensip, doğal sermaye, yani doğanın sağladığı hizmetler ve kaynakların bilinçli bir biçimde yönetilmesidir. Bu yönetim, doğal kaynakların sürdürülebilir biçimde kullanılması ve ekosistemlerin sağlığının korunması ile gerçekleştirilebilecektir. Çevresel devamlılık ile ekonomik büyüme arasında bir denge kurulması böylelikle insanların yaşam kalitesinin arttırılması amaçlamaktadır (Oxford University Press, 1987:11-13).

Toplumların ve bireylerin refahının sürdürülebilir kılınması için finansal sistemlere düşen görevlerin başında, sermaye stoğunun korunması ya da arttırılması anlamında verimliliğe önem verilmesi gelmektedir. İktisadi anlamda sürdürülebilirliğin sağlanması da kaynak dağılımındaki etkinlik ve sonsuz olmayan kaynakların büyümeye etkisinin yadsınmaması ayrıca teknolojik gelişmelere açık olunması ve sistemdeki tüm girdilerin yani sermaye çeşitlerinin ikame edilebilir olması çerçevesinde düşünülmesi ile mümkün olmaktadır (Yeni, 2014:196).

Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanabilirliği, çeşitli stratejilerin geliştirilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu stratejiler, yenilikçi teknolojilerin benimsenmesi, enerji verimliliği ile mevcut kaynakların daha etkili kullanımı ve yerel toplulukların sürdürülebilir uygulamalara katılımını teşvik eden politikaların oluşturulması gibi unsurları içermektedir. Örneğin, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, fosil yakıt bağımlılığını azaltarak hem karbon salınımını minimize etmekte hem de ekonomik fırsatlar yaratmaktadır. Ayrıca, tarım uygulamalarının dönüştürülmesi ve doğal kaynakların korunması, ekosistem hizmetlerinin devamlılığını sağlarken, kırsal toplulukların refah düzeyini yükseltebilmektedir. Bu değerlerin benimsenmesi, sadece

çevresel hedefler açısından değil, aynı zamanda sosyal eşitlik ve ekonomik fırsatların yaratılması açısından da kritik öneme sahiptir. Yeşil finansman hedeflerinin uygulanabilirliğin sağlanabilmesi için sermaye yatırımları ve kalkınmadaki dönüşüm sürecinin anlaşılması da önem kazanmaktadır.

2.1. Kalkınma ve Sermaye Yatırımı

Sermaye yatırımları, bir işletmenin veya ekonominin büyümesi ve gelişmesi için gerekli olan fiziksel varlıkların edinilmesi amacıyla yapılan uzun vadeli yatırımlardır. Kalkınma ise klasik bir tanımla kişi başına düşen gelirin arttırılması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımla birlikte sınırsız üretim-tüketim ve yüksek karın ön planda tutulması gerekliliği yaklaşımı ülke ekonomilerini çok uzun dönemler şekillendirmiştir. 1950'li yıllarda dünya ülkeleri üretim miktarını arttırarak büyüme sağlamaya odaklanmıştı.1970'li yıllara gelindiğinde gelişmekte olan ülkelerde önüne geçilemez yoksulluk, gelişmiş ülkeleri gelir dağılımına öncelik veren politikalar üzerine düşünmeye yöneltmiş ve dengeli kalkınma modeli geçerli olmaya başlamıştır. (Gürlük, 2010:86). Yine bu yıllarda çevre tahribatı ve ekolojik dengenin bozulduğunun fark edilmesinin ardından Birleşmiş Milletler tarafından 1983 yılında "Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu" kurulmuştur. Çevre ve kalkınmanın ilişkisinin vurgulanarak ilk sürdürülebilir kalkınma kavramının tanımının yapıldığı Brundtland Raporu ise 1987 yılında oluşturulmuştur. Bu raporun ana hattını, bugünün ihtiyaçlarının, gelecek nesilleri ihtiyaçlarından mahrum bırakmadan karşılanması yaklaşımı oluşturmaktadır (Özmehmet, 2008:1858).

İletişim ve teknolojik alanında hızlı gelişmelerin yaşandığı 1990'lı yıllara gelindiğinde ise dünyada küreselleşme hızlı bir şekilde yayılmaya başlamıştır. Globalleşen dünyada üretimi, gelişmiş ülkeler ya da çok uluslu şirketler temsil etmekteydi. Dev şirketler sayesinde sermaye hareketlerinin hız kazandığı bu dönemlerde, birçok gelişmekte olan ülkede olduğu gibi Türkiye için de kamu açıkları ve dış borçlanma sorunları nedeniyle yabancı sermaye girişleri artış göstermiştir (Seyidoğlu, 2003:142). Aslında üretimin temeli sermaye olduğundan gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarını hızlandırmak için küresel çaptaki bu fon dolaşımı önem

kazanmaktadır. Ancak yüksek faiz ve karlılık sağlaması nedeniyle ülkeye giren sermaye kısa süreli olduğundan spekülatif etkilere neden olmakta ve bu durum da mali krizlerin önünü açmaktadır. Özellikle Türkiye açısından 2001 krizi sonrası bankacılık sektörü yeni bir yapılanmaya gitmek durumunda kalmıştır. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ile banka sermaye yapıları güçlendirilmiş, devlet bankaları zararları devlet tahvilleriyle ödenmiş, özel bankalarınsa temettü ödemeleri ötelenmiş ve sermaye arttırımları zorunlu hale getirilmiştir. Sonuçta bunun faturası da refah düzeyi düşen ülke halkına yansımıştır. Günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın çevresel olduğu kadar sosyal ve yönetişim kavramları da bu anlamda ekonomiye yeni bir boyut kazandırmayı amaçlamaktadır.

2.1.1. Gelişmekte Olan Ülkelerde Sermaye Yatırımlarının Büyümeye Etkisi

Sermaye yatırımları, gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme ve kalkınma süreçlerinde merkezi bir rol oynamaktadır. Bu ülkelerin gelişmiş ülkelere kıyasla daha yüksek büyüme potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir. Sermaye yatırımları üretken yatırımları artırmakta, yeni iş olanakları yaratmakta ve genel ekonomik istikrarı geliştirmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle sermaye akımlarındaki artış, bu ülkelerin ekonomik yapılarında önemli dönüşümlere neden olmaktadır. Bu dönüşümler özellikle sanayi, tarım ve hizmetler gibi sektörel alanlarda gözlenmektedir.

Sermaye yatırımlarının sadece ekonomik büyüme ile sınırlı kalmadığı, sosyal ve siyasal alanlarda da önemli etkileri olduğu görülmektedir. Örneğin, sağlıklı bir yatırım ortamının yaratılması, sosyal altyapının gelişmesine ve toplumsal refahın artmasına yol açmaktadır. Ancak bu fırsatların yanı sıra gelişmekte olan ülkelerde sermaye yatırımlarının karşılaştığı çeşitli zorluklar ve riskler de bulunmaktadır. Siyasi istikrarsızlık, yetersiz altyapı ve düzenleme eksikliği gibi faktörler bu ülkelerin sermaye çekme potansiyelini azaltan unsurlar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, sermaye yatırımlarının büyüme üzerindeki etkisini anlamak ve bu etkileri en üst

düzeye çıkarmak için uygun politika önerileri ve stratejik yaklaşımlar geliştirmek önemlidir (Ahamed, 2022).

Gelişmekte olan ülkeler, kalkınma sürecini aksatan iki temel engel ile mücadele etmektedirler. Tasarruf ve döviz açığı. Sermaye yatırımları tam da bu noktada, ülkeye dış fon imkânı sunarken ekonomiye canlılık getirmekte ve iç piyasa rekabetini hareketlendirerek büyüme sürecinde ekonomiyi canlandırmaktadır. Ancak yatırımcıyı ülkeye çekmek ve kalıcılığını sağlamak için beşeri sermaye ve ekonomik altyapının sağlanması büyük önem taşımaktadır. (Kelleci, Bostan, & Yılmaz, 2016:27).

Bu ülke ekonomileri düşük gelir düzeyleri, sınırlı sanayi altyapısı ve üretkenlik sorunları gibi ortak zorluklarla karşı karşıyadır. Ayrıca sanayi sektörü, çoğu zaman yetersiz yatırımlar ve teknolojik gelişim eksikliği nedenleriyle yavaş bir gelişim göstermektedir. Bunun sonucunda, ekonomik çeşitlilik ve dayanıklılık sağlanamadığı gibi, dış şoklara karşı da hassasiyet artmaktadır. GOÜ rekabet avantajlarını artırmak amacıyla, doğrudan yabancı yatırımları (DYY) çekme yoluna gitmekte ve bu yatırımların teknolojik transfer ve bilgi paylaşımı yoluyla iç ekonomilere etki etmesi beklenmektedir. DYY yerel işletmelerin verimliliğini artırabilirken, piyasa dinamiklerini de değiştirme potansiyeline sahip olduğu yadsınmaması gereken bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sermaye yatırımları, GOÜ'lerde yeterli mali teşvikin sağlanması, istihdamın artırılması, yerel ekonomilerin güçlendirilmesi ve altyapı ve hizmetlerin iyileştirilmesi için kritik öneme sahiptir. Özellikle sanayi ve tarım gibi temel sektörlere yapılan yatırımlar, üretken kapasitenin artmasını ve sürdürülebilir ekonomik ivme kazanılmasını sağlamaktadır. Ayrıca, bu fon tahsisleri yeterli sermaye akışını, istihdamın artırılması, yerel ekonomilerin güçlendirilmesi ve altyapı gibi hizmetlerin iyileştirilmesi için kritik öneme sahiptir. Özellikle sanayi ve tarım gibi kilit sektörlerdeki yatırımlar, üretken kapasitenin artırılması ve sürdürülebilir ekonomik ivme sağlanması için bir fırsat sunmaktadır.

Öte yandan, yatırımların kalitesi hedef sektörlerle doğru orantılıdır. Düşük kaliteli veya kötü planlanmış yatırımlar uzun vadede büyümeyi olumsuz etkileyerek kaynak israfına ve çevresel sorunlara yol açabilmektedir. Başarılı büyümenin sürdürülebilirliğini sağlamak için GOÜ'lerin sermaye yatırımlarını sosyal, ekonomik ve çevresel açıdan uyumlu bir şekilde entegre etmeleri önemlidir. Bu entegrasyon hem iç piyasaları dinamizme edecek hem de yabancı yatırımların güvenliğini ve çekiciliğini artırarak yapısal dönüşümü teşvik edecektir. Dolayısıyla, gelişmekte olan ülkelerde sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkısı oldukça fazladır ve bu katkıların yönetimi, ülkelerin uzun vadeli kalkınma stratejilerinin kilit unsurlarından biridir (Ahamed, 2022).

Günümüzde birçok gelişmekte olan ülke, ekonomik büyümeyi sürdürmek için doğrudan yabancı yatırımlara öncelik vermektedir. Ancak son yıllarda, bu büyüme sürecinin çevresel sürdürülebilirlik açısından ciddi sorunlar yarattığına dair endişeler giderek artmaktadır. Özellikle çevre kirliliği ve iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkiler, doğrudan yabancı yatırım odaklı büyüme stratejilerinin yeniden değerlendirilmesini gerektirmektedir (Kazaz, Okur Dinçsoy, & Şenalp, 2023).

2.1.2. Gelişmiş Ülkelerde Sermaye Yatırımlarının Büyümeye Etkisi

Finans sektöründeki globalleşme ile özellikle 1990 yıllarından beri Gelişmiş Ülkeler (GÜ) fondaki paralarını büyük paylar şeklinde ihtiyaç sahibi GOÜ' e aktararak karlılıklarını üst seviyelerde tutmuşlardır. Bu dönemde denetimsiz fon hareketliliği GOÜ piyasalarını negatif yönde etkilemiş olsa da refah transferi olarak ifade edilebileceği üzere GÜ adına büyük kazanımların önü açılmıştır. Doğrudan Yabancı Yatırım ve Portföy Yatırımları olarak iki şekilde gerçekleşen sermaye yatırımları, GÜ nezdinde ekonomik olarak büyümelerine ciddi anlamda dinamizm katmaktadır. Küresel üretimin düşük maliyetinden sağlanan faydanın yanında gelirden alınan payın artması, bunun sonucunda da ülke ve halkın refah seviyesinin yükselmesi kaçınılmaz olmaktadır.

DYY şirketlerin ülke sınırları dışında üretimini ya da pazarlamasını yaymak anlamında ana merkezin bulunduğu ülke dışında yeni tesisler açmak ya da mevcut tesisleri satın alarak gerçekleşen bir yatırım şeklidir. Tercih edilecek GOÜ seçilirken kalifiye işgücüne sahip, ekonomik dengeleri olan, iç piyasalarında canlılığın bulunduğu ekonomileri dikkate alarak, düşük faizden ve asgari üretim maliyetinden yararlanmayı hedeflemektedir. Portföy yatırımları ise yüksek faiz kazancı hedefiyle uluslararası piyasalardan değerli kağıt satın alarak gerçekleşen yatırım şeklidir ve likiditesi yüksek menkul kıymetlerden oluşmaktadır. Bu nedenle yatırım amaçlı girilen ülkeden olası risk durumunda her an ayrılmak söz konusu olmaktadır. GÜ'ler böylelikle ülke kalkınmalarına yadsınamaz boyutta faiz geliri elde ederek katkı sağlamaktadır (Kelleci, Bostan, & Yılmaz, 2016:24).

GÜ nezdinde inovasyon, sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkılarının bir diğer önemli boyutunu oluşturur. Yüksek teknoloji yatırımları, Ar-Ge faaliyetlerini teşvik ederek ve yenilikçi ürünlerin geliştirilmesine olanak tanımaktadır (Romer, 1990:91). Gelişmiş ülkelerdeki firmalar, bu tür yatırımlarla hem iç hem de uluslararası piyasalarda rekabetçi avantajlarını artırmakta ve sürdürülebilir büyümeyi sağlamaktadır. Sonuç olarak, sermaye yatırımlarının ekonomik büyümeye katkıları, yalnızca kısa vadeli getirilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda daha uzun vadeli ve kalıcı ekonomik gelişim süreçlerine de zemin hazırlamaktadır.

2.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Doğal Sermaye Yatırımları

Doğal sermaye, tüm kaynakları ve bunların toplumlar üzerindeki etkilerini kapsayan bir kavramdır. Hava, su, toprak, biyoçeşitlilik ve ekosistemler gibi doğanın sunduğu tüm unsurları içermektedir. Doğal sermaye, bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasında ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir temele oturtulmasında kritik bir rol oynamaktadır. Örneğin, temiz su kaynakları ve tarım alanları hem gıda üretimi ve halk sağlığı için hayati önem taşımakta hem de ekonomik değer yaratmaktadır. Ancak bu doğal varlıklar üzerindeki baskılar, aşırı tüketim, kirlilik ve iklim değişikliği gibi faktörler doğal sermayenin erozyona uğramasına neden olmaktadır (Çiçekalan , Özgün, & Öztürk, 2023:8).

Günümüzde, kalkınma hedeflerine doğru ilerleyen birçok şehir, hızlı nüfus artışı ve yapısal dönüşümlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bu dönüşümler, nüfus yoğunluğu, gelir düzeyleri ve tüketici eğilimlerinde meydana gelen değişiklikler gibi iç dinamiklerin yanı sıra, ekonomik küreselleşmeden kaynaklanan dış baskılar tarafından şekillenmektedir. Bu nedenle, şehirlerin sürdürülebilir kalkınma sürecinde karşılaştıkları zorluklar, hem yerel sosyoekonomik yapılar hem de küresel sistemdeki değişikliklerle yakından ilgilidir (Dinçsoy, 2016).

Doğal sermaye, ekonomik sistemin işleyişinde bir tür altyapı işlevi görmektedir. Bu anlamda korunması, sürdürülebilir gelişim hedeflerinin gerçekleşmesi için zorunlu olduğu görülmektedir. Zira insanlar dahil tüm canlılar doğanın sağladığı bu hizmetlere her zaman bağımlı konumda kalacaktır. Biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem sağlığının güçlendirilmesi için bu yatırımlar ile ekonomik büyüme ve çevresel sürdürülebilirlik arasındaki dengeyi kurmak, kalkınmanın her aşamasında göz önünde bulundurulması gereken bir detay olarak önem kazanmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma bahsedilen tehditleri bütünsel olarak ele alan, doğal kaynakların tekrarlı kullanımını mümkün kılan atıkların geri dönüştüğü, enerjinin verimli kullanıldığı dolayısıyla çevreye zararı engellemeye yönelik bir iktisadi kalkınma olarak dünyamızın gündemine yer almaktadır (Sapmaz Veral, 2021:12).

Sürdürülebilir kalkınmayı anlama ve uyarlama yöntemleri gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde farklılıklar göstermektedir. Çevreci bilinç düzeyi başta olmak üzere finansman sorunları ile altyapı dahil yeşil dönüşüme uygunluk gibi başlıklar ayrımı belirleyici nedenleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Gelişmiş ülkeler üretim şekli ve tüketici davranışlarını dönüştürmede ilerleme sağladığı sürece, gelişmekte olan ülkelere aktarılan fonlarda da artışlar kaçınılmaz olacaktır. Bu da sürdürülebilir kalkınmanın küresel hedeflerine ulaşılmasında pozitif yönde etki sağlayacaktır.

2.2.1. Finansal Sürdürülebilir Kalkınma

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) bilinciyle sürdürülebilir kalkınma hedeflerini desteklemeyi amaçlayan finansal ürünlerin ve hizmetlerin geliştirilmesini teşvik eden piyasa oluşumu sürdürülebilir finanstır. Yeşil finansman projelerine yatırım yapma, çevresel açıdan sürdürülebilir şirketlere kredi sağlama, sosyal etkisi olan projelere yatırım yapma gibi uygulamalar sürdürülebilir finansın birer parçasıdır. Küreselleşme ile giderek hissedilir olan çevresel ve sosyal problemler, firmalar açısından hem ekonomik hem de finansal sürdürülebilirliğin yeterli olmadığı bilincinin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu durum artık çevreciliğin de dikkate alındığı, çok daha kapsayıcı şirket anlayışının önem kazanmasını sağlamaktadır. Bu anlamda finans sektörü, yatırımcıları yönlendirebilme gücüne sahip olduğundan, bu yeni oluşumun merkezinde yer alan bir konumda karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlayan yeşil finansman, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından, iklim değişikliği öncelikli olmak üzere, çevresel sorunların giderilmesine yönelik faaliyetlerin finansman çözümleri olarak tanımlanmıştır. Şöyle ki yatırım ya da iş kararlarında finansal beklentilerin yanı sıra çevresel ve sosyal etkilerinin hesaplanarak, risk ve fayda çerçevesinde toplumun özellikle de gelecek kuşaklar adına yararlarının gözetilmesi şeklinde ifade edilmektedir. 2015 yılı, iklim değişikliğini de kapsayan daha geniş bir sürdürülebilir kalkınma perspektifinin ortaya konması ve kabul görmesi bakımından küresel düzeyde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Birleşmiş Milletler' ce 2000 yılında kabul edilen "Binyıl Kalkınma Hedefleri" temel alınarak 2015 yılında oluşturulan "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri" (SKH), yoksulluğa odaklanarak ortadan kaldırılması, gezegenin korunması ve tüm bireylerin barış ve refah içinde yaşamasını sağlamayı amaçlayan evrensel bir eylem çağrısı olarak nitelendirilmektedir. Şekil 1'de yer alan SKH' ler 17 amaç ve 169 hedeften oluşmakta olup özellikle iklim eylemi, su altında yaşam, karada yaşam, sorumlu üretim ve tüketim, uygun fiyatlı ve temiz enerji ve sürdürülebilir şehirler gibi çevre odaklı hedeflere vurgu yapmaktadır (BDDK, 2022).

Sürdürülebilir kalkınmada ülkelerin/firmaların bakış açısının geliştirilmesi ve değişime uyum göstererek sürece katkıda bulunmalarının sağlanması önem kazanmaktadır. Sürdürülebilirlik mesajlarının kamuoyuyla paylaşılması bu anlamda önem kazanmaktadır. Yeşili destekleyen politikalar ve teşvikler ile bir strateji oluşturularak küresel sorun olan enerji verimliği, karbon ayak izi, atık yönetimi, toplumsal fayda gibi alanlarda katkı sağlanması mümkün kılınmaktadır (Ecer, Güner, & Çetin , 2021:127) Bu bağlamda Uluslararası Sermaye Piyasaları Birliği (ICMA) tarafından 2018 yılında, finansal piyasaları daha etkin hale getirebilmek için tavsiye niteliğinde Yeşil Tahvil İlkeleri (YTİ) oluşturulmuştur. Çevresel yarar gözeten projelerin fonlanmasını sağlayan tahvil piyasalarının işlevselliğinin arttırılması amacı gütmektedir. Bu süreçte ihraççıların izleyeceği yol haritası da belirlenmiştir (Turan, 2022:315). Dünya Bankası, Yeşil Tahvil İlkelerine uygun Yeşil Tahvil ihraç etmektedir. Bu sürdürülebilir tahviller ile ülkelere olumlu çevresel ve sosyal faydalar sağlanmaktadır. Daha temiz bir kalkınmanın yanında aşırı yoksulluğu bitirme ve refahı teşvik etme ikiz hedefleri önem kazanmaktadır (WDI, 2022a).

Finansal piyasaların bel kemiği olan bankalar, Türkiye açısından özellikle kamu bankaları Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren devlet desteği ile halkın güvenini kazanmış ve zaman içinde özel bankalara göre çeşitli avantajlar elde etmiştir. Bunun yanında, günümüzde sürdürülebilirlik kavramı ile kaçınılmaz olan inovasyon süreçlerinde, bu bankaların ön saflarda yer alarak öncü rol oynamaları finansal piyasalar açısından önem kazanmaktadır (Oktay & Dinçsoy, 2020).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için, ülkelerin karşılaştığı zorlukların birbirinden farklı olduğu gözlemlenmektedir. Ancak çabaları ortak bir noktada birleşmektedir. Çoğu zaman faaliyetlerini organize etmek, ortaklaşa gözlem imkanı sağlamak ve kat edilecek yolları iş birlikleri ile beraber belirlemek daha fazla kazanım sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik metriklerinin birçok boyutta izlenmesine Çevresel, Sosyal ve Yönetişim göstergeleri yardımcı olmaktadır (WDI, 2022b).

Şirketler nezdinde kısaca açıklık getirmek gerekirse, çevreci olarak nitelendirilen, iklim sorunlarını önemseyen, enerji verimliliğini dikkate alan ve

personeline adil, insancıl çalışma ortamı sunan firmaların ESG göstergeleri yüksektir. Aynı zamanda sürdürülebilir iş etiğine sahiptirler ve uluslararası standartlara uyumlu yönetimi benimsemişlerdir (Özman, 2022:3).

2.2.2. Döngüsel Ekonominin Ortaya Çıkışı

Üretim faaliyeti ile doğal kaynakların atığa dönüştüğü tek yönlü kaynak kullanım modeli olan doğrusal ekonomi küresel anlamda sanayi devrimi ile şekillenmiştir. Kolay erişilebilen kaynakların israfının sorunsuz olduğu varsayımı dünyamızın sınırlarının aşılması sonucunu doğurmuştur. Şöyle ki artan nüfusla refah düzeyindeki eşitsizlik, sınırsız tüketim bilinci kaynaklar üzerindeki bu modeli sürdürülemez hale getirmiştir. Döngüsel ekonomi ekolojik dengeden yola çıkarak atıksız endüstri bilinciyle mal ve hizmetlerin değer zincirine katma değerini üst seviyeye çıkarmayı yani kaynakların çok daha uzun süre ekonomide kalmasını hedefleyen bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır (Sapmaz Veral, 2021:8).

Döngüsel ekonomi, son yıllarda hem doğa bilimleri hem de sosyal ve idari bilimler literatüründe öne çıkan konulardan biri haline gelmiştir. Ekosistemdeki kaynakların verimli ve etkili kullanımına odaklanan, çevresel ve ekonomik performansı optimize etmeye yarayan çift döngülü bir rejeneratif sistemdir (Huseynov & Okur Dinçsoy, 2023).

Döngüsel ekonomiye ait ilk fikirler 1960 yıllarında ortaya çıkmış ancak asıl olarak İngiltere doğumlu Amerikalı bir ekonomist olan Kenneth Boulding tarafından 1966 yılında, ekonominin döngüsel olarak ekolojik sistemin bir parçası sayılarak dönüştürülmesi düşüncesi tartışılmaya başlatılmıştır. 70'li yıllara gelindiğinde ise İsviçreli mimar olan Walter Stahel tarafından spiral yapıdaki bir döngüsel model üzerinden, kendini sürekli olarak yeniden üretebilen bir ekonomik sistem yaklaşımı ileri sürülmüştür. Doğrusal ekonomideki kaynakların gelecek nesilleri düşünmeden kullanılmasını temsilen "Beşikten Mezara" anlayışına karşı çıkan "Beşikten Beşiğe" (Cradle to Cradle) yaklaşımı, ilk olarak 2002 yılında kimyager Michael Braungart ve mimar William McDonough tarafından önerilen bir sistem çerçevesinde

geliştirilmiştir. Ardından mimar Stahel, üretim sürecini performansın yaratılması, bunların etkin satışı ve sürdürülebilirliğinin sağlanması şeklinde üç temel aşamaya ayırarak "Performans Ekonomisi" kavramını literatüre kazandırmıştır (Braungart & McDonough, 2009). Öte yandan, "Döngüsel Ekonomi" terimi, ilk kez 1990'lı yılların başlarında çevre ekonomistleri Pearce ve Turner tarafından yayımlanan "Doğal Kaynak ve Çevre Ekonomisi" adlı çalışmada kavramsallaştırılmıştır (Berndtsson, Uvo, & Hashemi, 2015).

Döngüsel ekonomi misyonu, atığın sıfıra yaklaştırılması ve en önemlisi mevcut atıkların birer kaynak haline dönüştürülmesidir. Böylelikle refah seviyesi ile kaynak kullanımı arasındaki bağ azalacak ve neticede bu durumda esnek ekonomik büyümenin önü açılacaktır. Başarıya ulaşmanın anahtarı ise tüm paydaşların iş birliği halinde olmasıdır (Kılıç & Ay Türkmen, 2020).

2007 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) öncülüğünde doğal kaynakların kullanım alanlarını iyileştirici bilgiler paylaşmak için Uluslararası Kaynak Paneli (IRP) kurulmuştur. Panel paydaşları, GÜ ve GOÜ bilim insanları ile hükümet temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere endüstriyel ve uluslararası örgütlerini içermektedir. Panelin temel amacı, aşırı tüketim, israf ve çevresel tahribat gibi sorunların önüne geçerek daha sürdürülebilir ve refah düzeyi yüksek bir geleceğe katkı sağlamaktır. IRP kaynak verimliliğini artırmaya yönelik küresel çabalara destek olmak amacıyla, dünyadaki en önemli kaynak sorunlarını incelemektedir. Bu çalışmalar, Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşmanın ön koşullarından biri olarak değerlendirilmektedir. IRP tarafından yayımlanan raporlar, doğal kaynak kullanımına ilişkin güncel bilimsel, teknik ve sosyoekonomik verileri kapsamlı biçimde sumaktadır. Ayrıca, politika yapıcılar, sanayi temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları arasında hem küresel hem de yerel düzeyde kaynak yönetimini geliştirmeye yönelik öneriler ve iş birliği olanakları sağlamaktadır (Universal Enviroment Programme, 2025).

2.2.3. Doğal Sermaye Yatırımlarının Muhasebesi

Doğal sermaye, toplumlarının ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğini sağlamak adına temel bir yapı taşı oluşturan, doğanın sağladığı değerli kaynakların toplamıdır. Yenilenebilir ve yenilenemez kaynaklar olmak üzere iki ana kategoride sınıflandırılmaktadır. Yenilenebilir doğal sermaye doğanın insanoğluna sunduğu kaynaklar olan ormanlar, su ve tarım alanları olarak sıralanabilmektedir. Yenilenemez doğal sermaye ise fosil yakıtlar, tarım arazileri ve mineraller gibi, tükenme riski barındıran kaynakları içermektedir.

Doğal sermayeye yönelik yatırımlar, çevresel sürdürülebilirliğin ekonomik kalkınma ile uyumlu biçimde ilerlemesini sağlayacak bir denge unsuru olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda muhasebe standartları, finansal verilerin düzenlenmesi ve raporlanmasında belirli kurallar bütününü oluşturarak bilgi akışının şeffaf, güvenilir ve tutarlı bir biçimde sağlanmasına hizmet etmesi beklenmektedir. Özellikle doğal sermaye yatırımlarının finansal tablolara yansıtılmasında, bu standartların etkin biçimde uygulanması; çevresel kaynakların ekonomik değerinin doğru şekilde ölçülmesini ve ilgili bilgilerin raporlanmasını mümkün kılmaktadır. Ulusal ve uluslararası düzeyde benimsenen muhasebe standartlarının bilinmesi ve bunlara uygun hareket edilmesi, doğal sermayeye ilişkin finansal bilgilerin tüm paydaşlar tarafından açık ve sağlıklı biçimde yorumlanabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Hükümetlerin ve işletmelerin fiziksel hesaplara ve değerlendirmelere daha fazla yatırım yapması, doğal sermaye hesaplarının kalitesini arttırıcı aksiyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Dasgupta, 2021).

Doğal sermaye muhasebesi (NCA), doğal sermaye stoklarını ölçüp raporlamak için sistematik bir yol sağlamak amacıyla bir muhasebe çerçevesi kullanma çabalarını kapsamaktadır. Çevrenin toplum ve ekonomi için önemli olması nedeniyle, korunması ve yönetilmesi gereken bir varlık olarak kabul gerekmektedir. NCA, çevresel varlıkların veya kaynakların muhasebesini ve ayrıca ekosistem varlıklarının (örneğin ormanlar; sulak alanlar), biyolojik çeşitliliğin ve ekosistem hizmetlerinin muhasebesini kapsamaktadır. Çevresel Ekonomik Muhasebe Sistemi

(SEEA) ise, çevre ve ekonomiyle ilişkisine dair istatistiklerin düzenlenmesi ve sunulması için bir çerçeve sağlayan, kabul görmüş uluslararası bir çevresel-ekonomik muhasebe standardı olarak karşımıza çıkmaktadır (The System of Environmental Economic Accounting [SEEA], 2025).

Dünya Bankası, 2010 yılında "Küresel Varlık Muhasebesi ve Ekosistem Hizmetlerinin Değerlendirilmesi Ortaklığı" (WAVES) girişimini başlatmış ve bu sayede gelişmekte olan ülkelere Doğal Sermaye Muhasebesi (NCA) uygulamalarında teknik destek sağladığı görülmektedir. 2012 yılında gerçekleştirilen Rio+20 Zirvesi öncesinde ise, NCA' nın benimsenmesini teşvik etmek amacıyla kamu ve özel sektör temsilcilerini ortak hareket etmeye davet eden "50:50 Kampanyası" hayata geçirilmiştir. Bu kampanya, dünya genelinde geniş yankı uyandırmış; 70 ülke, 90 özel sektör kuruluşu ve 17 sivil toplum örgütü tarafından desteklenmektedir. Türkiye'nin de bu süreçte WAVES girişimine katılan ülkeler arasında yerini aldığı dikkat çekmektedir.

9 Mart 2015 yılında İstanbul'da "Avrupa ve Orta Asya Bölgesi için Doğal Sermaye Muhasebesi Bölgesel Çalıştayı" düzenlenmiştir. Çalıştayın kapsamı, Doğal Sermaye Muhasebesi (NCA) açısından siyasi karar alma süreçleri hakkında bilgilendirmeler yapmak aynı zamanda kapsayıcı ve yeşil büyüme modellerine geçişleri teşvik etmek hedefi doğrultusunda ülkelerin eğitim öncelikleri konusunda rehberlik etmek ve fikir/bilgi akışı sağlama becerisi kazandırmaktır. (www.wavespartnership.org, 2015).

Doğal sermaye yatırımlarının muhasebesi, çevresel değerlerin ve kaynakların ekonomik boyutlarını yansıtma amacı taşıyan karmaşık bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç, doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilir kullanımını teşvik ederken, aynı zamanda bu kaynakların mali tablolara doğru bir şekilde yansıtılmasını gerektirmektedir. Özellikle, doğal sermaye yatırımlarının muhasebe kayıtları, bir işletmenin çevresel etkilerini ve bunların ekonomik sonuçlarını anlamak açısından kritik öneme sahip olduğundan, muhasebe standartları, doğal sermaye yatırımları ile

ilgili varlıkların tanımlanması, değerlendirilmesi ve derecelendirilmesinde dikkate alınması gereken önemli bir dayanaktan oluşturmaktadır.

2.2.4. Doğal Sermaye Yatırımlarının Döngüsel Ekonomideki Rolü

Sürdürülebilirlik kavramının evrimleşmesi ile doğal sermaye yatırımlarına olan ilginin arttığı görülmektedir. Ekonomik faaliyetlerin çoğu, doğanın sağladığı unsurlara dayanmaktadır. Bu nedenle, doğal sermayenin korunması ve geliştirilmesi stratejik bir gereklilik haline gelmektedir. Örneğin, tarım, enerji ve sanayi sektörlerinde doğal kaynakların akıllıca yönetilmesi hem çevresel etkilerin azaltılmasına hem de ekonomik verimliliğin artmasına olanak tanımaktadır. Döngüsel ekonomi modelinde, atıkların yeniden kullanımına, geri dönüşümüne ve doğal kaynakların yeniden üretimine önem verilmekte, böylelikle doğal sermaye yatırımcıları, daha sürdürülebilir bir gelecek oluşturma hedefini benimsemektedir (Çiçekalan , Özgün, & Öztürk, 2023:8).

Doğal sermaye hava, su, toprak ve biyolojik çeşitlilik gibi ekosistem hizmetlerini kapsayarak insan refahının temelini oluşturmaktadır. Bu unsurların döngüsel ekonomi bağlamında yönetimi, kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını ve atıkların minimize edilmesini sağlayacaktır. Sistem, aynı zamanda çevresel etkilerin azaltılmasına yönelik yenilikçi yaklaşımlar geliştirmeyi teşvik etmektedir.

Doğal sermayenin döngüsel ekonomi içerisindeki rolü, “kapalı döngü” sistemleri aracılığıyla su, enerji ve malzeme akışlarının optimize edilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Bu sistemler, atık ve emisyonların geri kazanımını ve yeniden kullanımını sağlayarak doğanın sunduğu kaynakların zaman içerisinde sürdürülebilirliğine artan ivmeli bir katkı sağlayacaktır. Örneğin, biyolojik atıkların geri dönüştürülmesi, doğal ekosistemlerle bütünleşik bir yaklaşım sergileyerek toprağın kalite ve verimliliğini desteklemektedir. Aynı şekilde, su ve enerji verimliliğinin artırılması, doğal kaynakların aşırı kullanımını önlenmesi amaçlanmaktadır (Güngör, 2023:37).

Döngüsel ekonomi çerçevesinde doğal sermayenin entegrasyonu, politika yapıcılar ve işletmeler için yeni fırsatlar da sunmaktadır. Çevre dostu üretim süreçleri ve yeşil teknolojiler, ekonomik büyümeyi desteklerken aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliği de göz önünde bulundurmaktadır. Bu bağlamda, doğal sermaye yatırımlarının teşvik edilmesi, toplumsal refaha katkıda bulunma potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, doğal sermaye döngüsel ekonomide yalnızca bir kaynak değil, aynı zamanda ekonomik ve çevresel hedeflere ulaşmada hayati bir araç konumundadır. Sürdürülebilir bir geleceğe yönelik atılan her adım, doğal sermayenin doğru yönetimi ve korunmasıyla mümkün olacağı sonucunu doğurmaktadır.

2.3. Sürdürülebilir Kalkınmanın İlke ve Hedefleri

Sürdürülebilir kalkınma bir hedef gibi anlaşılsa da aslında bir süreçtir. Bu süreç hem yerel hem de uluslararası düzeyde ortak eylem ve katılım gerektirmektedir. Toplumların, farklı sektörlerin ve devletlerin bu hedeflere ulaşabilmek için iş birliği yapmaları, politika geliştirmeleri ve uygulamaları muazzam bir öneme sahip bulunmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın ilke ve hedefleri, insanlığın geleceği için bir kılavuz niteliği taşımakta olup, kolektif bir çaba ile hayata geçirilmesi gereken hayati öneme sahip bir meseleyi teşkil etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmayı anlamak ve uygulamak, toplumsal dönüşüm ve gelişim için kritik bir adım olmaya devam etmektedir.

2.3.1. Kurumsal Sosyal Sorumluluk

KSS bir kurumun ya da devletin, toplumu ve çevreyi göz önünde bulundurarak işlerini yürütmesi ya da hükümet politikalarını belirlemesi aynı zamanda toplumsal faydayı ve gelecek nesilleri düşünen, doğal yaşamı koruyan hedef doğrultusunda, gönüllü olarak yerine getirilen bir sorumluluk bilinci olarak tanımlanmaktadır. KSS öncelikle sürdürülebilirlik, etik değerler ve toplumsal refah gibi kurallarını gözetmektedir. Dünya Bankasının yapmış olduğu KSS tanımının; “Toplumun ekonomik gelişimi, eğitimi, felaket yaralarının tedavisi, çevrenin

korunması, sağlık sorunlarının çözümü ve devletlerin etrafındaki daha birçok sorunun çözülmesi konusunda bir araç" şeklinde olduğu görülmektedir (Bryane, 2003: 116).[1]

KSS topluma ve doğaya değer katma bilinciyle, geniş bir perspektifle değerlendirmeler yapabilmeyi içermektedir. Çevresel ve toplumsal sorumluluk ile etik değerler çerçevesinde alınacak aksiyonlarla fayda sağlanması amacı gütmektedir. Çevre dostu uygulamalar benimsenerek doğal kaynakların korunması, enerji ve su tasarrufu, atık yönetimi, karbon ayak izini azaltmak gibi temel ilkelere yönelik çözümler geliştirmektedir. Ayrıca eğitim, sağlık, yoksullukla mücadele ve sosyal özgürlük gibi alanlarda projeler yürütülerek toplumsal fayda sağlanmaktadır. Dürüstlük, şeffaflık ve adalet ilkeleri gibi etik değerler ile bilgiye erişim kalitesini arttırmak mümkün olmakta, ayrıca yolsuzlukla mücadele, ticaretin adaletli ve adil bir şekilde yapılması da bu anlamda teşvik edici etki yaratmaktadır.

KSS konusuna ağırlık veren kurumlar dolayısıyla ülkeler önemli kazanımlar elde etmektedir. Belirlenen faydalardan bazıları şunlardır: Marka değeri ve akabinde piyasa değerindeki artış, nitelikli personelin sadakati, yaratıcılık potansiyeli, çevreye duyarlı yatırımcıların ilgisinin çekilerek hisse senedinin değerlenmesi, borçlanma maliyetlerinin teşvikler sayesinde düşmesi, yeni pazarlarda bulunma şansı elde edilmesi; verimlilik sağlanması ve kalitede artışlar yaşanması, risk yönetiminin etkili duruma gelmesi, son olarak kamuoyunun ve regüle edici güçlerin, kurum görüşlerini alma konusunda farkındalık yaratması (Dalyan, 2007:40).

2.3.2. Yeşil Hedefler

Yeşil hedefler, sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerinin temel taşlarını oluşturmaktadır. Çevreyi koruma, sosyal anlamda eşitlik ve ekonomik kalkınma arasındaki karmaşık dengeyi sağlamak amacıyla belirlenmektedir. Bu hedefler, sadece çevresel sürdürülebilirlik anlamında değil, aynı zamanda toplumsal refah düzeyi ve

[1] Alıntı: Balı & Cinel (2011:47)

ekonomik denge açısından da büyük bir öneme sahiptir. İklim değişikliği, doğal kaynakların öngörüsüzce kullanımı ve biyolojik çeşitliliğin ciddi oranda azalması gibi küresel problemlerin çözümü, bu hedefler aracılığıyla mümkün olmaktadır. Birleşmiş Milletler' in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG) çerçevesinde belirlediği yeşil hedefler, ülkeleri iklim yanlısı politikalar geliştirmeye, yenilenebilir enerji kaynaklarını korumaya aynı zamanda artırmaya ve ekosistemleri yine koruyarak teşvik etmeye yönelik ortak bir yol haritası sunmaktadır (United Nations, 2023).

2015 yılında tüm Birleşmiş Milletler Üye Devletleri tarafından kabul edilen "Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi" insanlar ve gezegen için hem şimdi hem de gelecekte barış ve refah sağlamada ortak bir plan sunmaktadır. Özünde, küresel bir ortaklık içinde tüm ülkelerin acil bir eylem çağrısı olan, Şekil 1' de sunulan 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefi (SKH) yer almaktadır.

Bu hedeflerin öneminin farklı bir boyutu ise iktisadi kalkınma üzerindeki yansımalarıdır. Yeşil hedefler, yeni iş modellerini çevresel sürdürülebilirliğe dayalı kılacak yönde teşvik etmekte, yeşil teknolojilerin ve sürdürülebilir ticari uygulamalarının yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bu süreç, inovatif fikirlerin gelişmesi ve rekabet açısından da bir fırsat doğururken, aynı zamanda istihdam imkanlarını artırarak toplumsal eşitlik hedefine ulaşılmasına yardımcı olabilecek boyuttadır. Örneğin, yenilenebilir enerji alanındaki yatırımlar, hem fosil yakıt bağımlılığını büyük ölçüde azaltmakta hem de ulusal iş gücünü desteklemektedir. Dolayısıyla, yeşil hedefler sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin merkezinde konumlandırılarak, uzun vadeli başarılı sürdürülebilir bir büyüme modelini insanlığa sunmaktadır.

Yeşil hedeflerin katılımcılarının belirlenmesi ve başlıklara uygun stratejilerin uygulanması, toplumun farklı kesimlerinin bu süreçte aktif olarak rol almasını sağlamaktadır. Kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının iş birliği, yerel bilgi ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulması açısından kritik öneme sahiptir. Bu kollektif hedef çevresindeki çabalar, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma yolunda etkili bir zemin hazırlamakta ve toplumsal farkındalıkla birlikte bilinçlenmeyi

artırarak çevresel koruma kültürünü yaygınlaştırmaktadır. Sonuç olarak aşağıda sıralanan Şekil 1'deki hedefler, sadece çevre anlamında değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik anlamda da uluslararası seviyede kapsamlı bir değişim olanağı sunmaktadır. İnsanoğlunun geleceğini güvence altına alacak konularda uluslararası düzeyde bir araya gelebilmek sürdürülebilir stratejilerin teşvik edilmesine zemin hazırlamaktadır.

Hedefler incelendiğinde, bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabildiği, sağlıklı ve insana yakışır yaşam koşullarına erişimin sağlandığı kapsayıcı bir toplum yapısını gerektirdiği anlaşılmaktadır. Yoksulluk ve açlığın ortadan kaldırılması, sağlık hizmetlerine erişimle birlikte değerlendirildiğinde bireylerin yaşam kalitesini doğrudan artırmaktadır. Eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması ve özellikle kadınların toplumsal hayata tam ve eşit katılımının sağlanması hem bireysel güçlenmeyi hem de toplumsal kalkınmayı hızlandırmaktadır. Cinsiyet eşitliği, su ve hijyen altyapılarının geliştirilmesiyle desteklenirken; temiz enerji kaynaklarına erişim ve çevre dostu teknolojiler, ekonomik büyümenin sürdürülebilir biçimde ilerlemesine olanak tanımaktadır. Bu süreçte, yenilikçi üretim sistemleri ve güçlü altyapıların inşasının, ekonomik kalkınmanın toplumsal tabana yayılmasını kolaylaştıracağı ve gelir dağılımındaki eşitsizliklerin azaltılmasına katkı sunacağı yadsınamaz bir gerçektir.

Sosyal adaletin tesis edilmesi, kentleşmenin sürdürülebilirliği ve kaynakların verimli kullanımıyla daha da güçlenmesini sağlayacaktır. Bu doğrultuda sorumlu tüketim ve üretim alışkanlıkları, doğal kaynakların korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Çevresel sürdürülebilirlik, iklim değişikliğiyle mücadeleyi zorunlu kılarken, bu mücadele denizsel ve karasal ekosistemlerin korunmasıyla daha etkin hale gelmektedir. Ekosistem hizmetlerinin sürekliliği, sadece çevresel değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal istikrar için de gerekli olduğu görülmektedir. Bu hedeflere ulaşmada adil ve kapsayıcı kurumlar ile hukukun üstünlüğü temelinde inşa edilen yönetişim yapıları kritik bir rol oynamaktadır. Son olarak, küresel düzeyde bilgi, kaynak ve teknoloji paylaşımını önceleyen güçlü ortaklıklar, sürdürülebilir kalkınma amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesi açısından da önem kazanmaktadır.

Şekil 1. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH)

Kaynak: https://www.kureselamaclar.org/ , Erişim Tarihi: 28.05.2025

2.3.3. Sürdürülebilir Kalkınma Yol Haritası

Ülkelerin kalkınma aksiyonları tüm dünyayı kapsayıcı boyutta olduğu görülmektedir. Şöyle ki gelişmiş ülkeler üretim faaliyetlerini gelişmekte olan ülkelerde fabrikalar kurarak gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla çevre kirliliği sınır ötesi bir kavram olduğundan dünya ticareti de bu anlamda etkilenir hale gelmektedir. Ekonomik faaliyetlerin hayata geçirilmesinde doğal kaynaklardan yararlanılmakta ve doğaya da belli oranda atık madde bırakılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma bu olumsuz durumun boyutunun fark edilmesiyle ortaya çıkmış olup, uzun vadede insanoğlunun refahını etkileyen olumsuzluklar için önlem alınması gerekliliği, sürdürülebilir kalkınmanın yol haritasının belirleyicilerini ortaya koyduğu görülmektedir.

İklim değişikliği ile mücadele çevresel rotayı belirlemede önemli bir boyuttur ve toplumsal farkındalık bu anlamda önem kazanmaktadır. Eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları, bireylerin ve toplulukların iklim değişikliği konusunda farkındalığını artırarak, sürdürülebilir yaşam tarzlarının benimsenmesini teşvik etmektedir. Ek olarak, iklim değişikliğiyle başa çıkma stratejileri hem çevresel hem de sosyal adalet anlayışıyla oluşturulmalıdır. Bu bağlamda, iklim krizi sadece çevresel bir mesele değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları da olan bir mücadele olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, etkili ve kapsayıcı bir iklim eylemi, tüm paydaşların iş birliğini, bilimsel temellere dayalı politikaların geliştirilmesini ve sürekli olarak toplumsal katılımın gerekliliğini içeren bir yol haritasını ifade etmektedir.

Sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen ülkelerin ya da şirketlerin yol haritasına bakıldığında öncelikle ESG stratejilerinin belirlendiği, bu yönde ilerlemek adına uyumlu politikaların ve hedeflerin spesifik hale getirildiği görülmektedir. Şirketler özelinde Sürdürülebilir Departmanların kurulması ilk aşama olarak dikkat çekmektedir. Gerçekleştirilen çevreci faaliyetlerin sonrasında ölçüm ve raporlama önem kazanmaktadır. Bu sayede hedefe yaklaşma oranı belirlenerek gerekli aksiyonlar alınmaktadır.

Her ne kadar sürdürülebilirlik çoğu zaman yüksek ölçekli proje ya da bütçelerle ifade edilse de eğitim ve teşvikler neticesinde toplumdaki her bir bireyin katkı sağlaması ciddi boyutlarda fark yaratabilmektedir. Enerji ve su tasarrufu başta olmak üzere gıda israfının azaltılması hatta toplu taşıma kullanımının teşviki dahi bireysel katkıları çoğaltarak toplumsal faydanın önünü açacağı görülmektedir.

Bireyler özelinde gerçekleşen eylemlerin domino etkisi yarattığını gözlemleyip bu fikirle kurulan şirketlerin, yenilikçi fikirleri sayesinde yüksek karlılığa ulaştığı aynı zamanda sürdürülebilirliği de teşvik ettikleri günümüzde dikkat çekici örnekler bulunmaktadır. Sürdürülebilirliği teşvik anlamında, birçok kez kullanım sağlayan bir konaklama platformu olan Airbn, sosyal anlamda eşitlik ilkesini gözeten bunun yanında sağlıklı yaşamaya da yönlendiren bir dijital strateji şirketi olan Webtures' in sigara içmeyen çalışanlarına yılda ekstra dört gün ücretli izin vermesi, Türkiye'de ise scooter ile tekrarlı kullanım sağlayan Martı şirketinin faaliyetleri bunu başaran özel sektör girişimleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Daha büyük ölçekte çevreye katkı sağlayan proje ve uygulamalar da bulunmaktadır. Avrupa Bölgesinden dikkat çeken örnekler şöyle sıralanabilmektedir. İtalya'da suyun olağan akışından faydalanılarak enerji tasarrufu sağlanıp nehirlerin temizlendiği River Cleaning girişimi; İsviçre' deki büyük market zincirinin temizlik ürünlerinin şişelerini tekrar doldurulmak üzere depozito sistemi şeklinde çalışan plastik kullanımını azaltıcı etkili uygulaması; yine İsviçre'de tren raylarının üzerine kurulma aşamasında olan panellerle sıfırdan enerji üretilmesi için çalışmaların yapılıyor olması; Almanya' nın Düsseldorf şehrinde ticari faaliyet gösteren bir binanın tüm çatısını sekiz km uzunluğunda 80 olgun ağacı kapsayan 30.000 ayrı bitki ile kaplaması ve bunun sonucunda şehre %10 daha fazla yeşil alan kazandırarak sıcaklığın düşmesine %1 oranında sağladığı katkı; İngiltere' nin küresel çapta başarılı şirketi olan Dyson' ın dikey tarıma uygun sıfır karbondioksit ile çalışan, geri dönüştürülmüş ısı kullanan ve ultraviyole ışık oluşumu ile küflenmeyi önleyen tarım sistemini kurması dikkat çekici örnekler arasındadır (tr.linkedin.com, 2025).

Küresel Hedefler olarak da bilinen Şekil 1'de sunulan Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini yol haritası olarak belirleyen firma ya da ülkelerin yukarıdaki örneklerde olduğu gibi başarıya ve kazanıma ulaşması kaçınılmaz olacaktır.

2.4. Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri

Sürdürülebilir kalkınma, günümüz küresel zorluklarına yanıt verme amacıyla doğal, sosyal ve ekonomik sistemler arasında denge sağlayan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınmanın temel ilkeleri, insanlığın ihtiyaçlarını karşılamak için mevcut kaynakların bezgince kullanılmasını ve gelecekteki nesillerin de bu kaynaklara erişimlerinin korunmasını öngörmektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik bu ilkelerin üç ana sacayağını oluşturmakta olup, bu unsurların bir arada ele alınması gerekliliği, sürdürülebilirliğin sağlanmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Ekonomik sürdürülebilirlik, ekonomik büyümenin çevresel ve sosyal hareketlerle uyum içinde gerçekleşmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Kaynak yönetimi, istihdam yaratma ve sosyal refahın artırılması gibi unsurlar bu süreçte önemli bir yer tutmaktadır. Şirketlerin ve hükümetlerin, finansal kazançla çevresel ve toplumsal etkileri arasındaki dengeyi gözetmeleri, yalnızca mevcut ekonomik sistemlerin sürdürülebilirliğini sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda toplumun genel refahını da arttırmaktadır. Bu bağlamda, yenilikçi ve yeşil teknolojilerin entegrasyonu, eğitimli iş gücünün oluşturulması ve ekonomik adaletin sağlanması, sürdürülebilir ekonomik büyümenin anahtarı olarak değerlendirilmektedir (Nations, 2025).

Çevresel sürdürülebilirlik ise, doğal kaynakların bilinçli ve dikkatli bir şekilde yönetilmesi ile ilgilidir. İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve ekosistem hizmetlerinin azalması, çevresel sürdürülebilirlik prensiplerinin uygulanmadığı takdirde ortaya çıkabilecek tehditler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle, doğa ile uyumlu yaşam pratiği, geri dönüşüm uygulamaları, enerji verimliliği ve sürdürülebilir tarım yöntemlerinin teşvik edilmesi gerekmektedir.

Diğer yandan da sosyal sürdürülebilirlik, toplumsal eşitlik, adalet ve kapsayıcılığı öne çıkararak, bireylerin ve toplumların nitelikli bir yaşam sürdürebilmeleri için gerekli koşulların oluşturulmasına odaklanmaktadır. Toplumun tüm kesimlerinin ekonomik ve sosyal imkânlardan yararlanabildiği bir yapı, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarını oluşturmakta ve bu süreçte kültürel çeşitliliğe saygı gösterilmesi elzem bir unsur olduğu görülmektedir. Bu ilkeler bütünlüğü, sürdürülebilir kalkınma stratejilerinin başarılı bir şekilde uygulanması için gerekli zemini oluşturmaktadır (Nations, 2025).

2.4.1. Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma Stratejileri

Sürdürülebilir kalkınmanın tarihi, 1972 yılında İsveç'in Stokholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'na kadar uzanmaktadır. Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı, BM'nin çevre sorunuyla ilgili ilk büyük konferansıdır. Konferansta, uluslararası çevre eylemi için önerilerle birlikte insan çevresinin korunması ve iyileştirilmesi için ilkeler belirleyen Stockholm Bildirgesi ve Eylem Planı kabul edildiği görülmektedir.

Yirmi yıl sonra 1992 yılında Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde düzenlenen tarihi Dünya Zirvesi'nde ise Birleşmiş Milletler, hükümetlerin ekonomik kalkınmayı yeniden düşünmelerine ve gezegeni kirletmeyi ve doğal kaynaklarını tüketmeyi durdurmanın yollarını bulmalarını amaçlamıştır. İki hafta süren "Dünya Zirvesi", Birleşmiş Milletler' in tüm Üye Devletleri arasında Aralık 1989'da başlayan planlama, eğitim ve müzakere süreci, kalkınma ve çevresel iş birliği konusunda resmi bir küresel mutabakat olan Gündem 21'in kabul edilmesiyle sonuçlanmıştır (Handl, 2023).

Gündem 21'in temelini çevreyi korumanın sınırlar ötesinde iş birliği gerektirdiğinin kabul edilmesi oluşturmuştur. Gündem 21, sürdürülebilir kalkınma için ulusal stratejileri ve planları desteklemek ve tamamlamak için uluslararası bir fikir birliğini yansıtmayı amaçlamıştır. Tüm Devletlerin ekosistemleri iyileştirmeye, korumaya ve daha iyi yönetmeye katılmasını ve gelecek için ortak sorumluluk almasını kapsayan konuları içermektedir.

Dünya Zirvesi ayrıca, Devletler, sosyal sektörler ve bireyler arasında iş birliği yoluyla yeni ve adil ortaklıklar ve kalkınma üzerine 27 ilkeye sahip Rio Bildirgesi'ni de üretmiş olup bunlar, insanların sürdürülebilir kalkınma konusundaki sorumluluklarını; Devletlerin kendi kaynaklarını çevre ve kalkınma politikaları için kullanma hakkını ve yoksulluğun ortadan kaldırılması ve çevrenin korunmasında Devlet iş birliğine duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır. Fikir, Devletlerin Dünya ekosisteminin bütünlüğünü korumak ve eski haline getirmek için küresel ortaklık ruhuyla hareket etmeleri gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tarihi Rio konferansında 172 Hükümet (108'i Devlet veya Hükümet başkanları tarafından temsil edildi) kalkınmaya yönelik gelecekteki yaklaşımlara rehberlik edecek üç önemli anlaşmayı kabul edildiği karşımıza çıkmaktadır: Gündem 21, Rio Deklarasyonu ve ayrıca dünya çapında ormanların sürdürülebilir yönetimini destekleyen bir dizi ilke olan Orman İlkeleri Beyanı. Ek olarak, Zirvede yasal olarak bağlayıcı iki araç için imzaya açıldığı görülmektedir: Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi. Bunun yanında Ekim 1994'te imzaya açılan ve Aralık 1996'da yürürlüğe giren Çölleşmeyle Mücadele Sözleşmesi üzerinde müzakerelerin başladığı da görülmektedir. Rio konferansı, boyutu ve incelenen sorunların yelpazesiyle diğer BM konferanslarından sıyrılmaktadır. Birleşmiş Milletlerin, hükümetlerin ekonomik kalkınma hakkında düşünmelerine ve yeri doldurulamaz doğal kaynakların yok edilmesine ve gezegenin kirlenmesine son vermenin yollarını bulmalarına yardımcı olmak için Rio de Janeiro' da çalışmış olması bu ayıcı özellik olarak karşımıza çıkmaktadır (Sustainable Development, 2021).

1997 yılında, 'Dünya Zirvesi + 5' olarak da bilinen, çevreye adanmış Genel Kurul Özel Oturumunda Gündem 21'in uygulanması incelenmiş ve daha ileri uygulama için bir program önerildiği görülmektedir. Üç yıl sonra, 2000 yılında, Milenyum Zirvesi sekiz Milenyum Kalkınma Hedefi (MDG) belirlenmiş olup ardından 2002 yılında Johannesburg'da düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde yeni bir Eylem Planının ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Binyıl Kalkınma Hedefleri 2005, 2008 ve 2010 yıllarında New York'ta düzenlenen üst düzey

toplantılarda gözden geçirilmiş olduğu ortaya konmaktadır. Bunu da 2012'de Rio'da Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı, diğer adıyla Rio + 20 izlediği tespit edilmiştir. Bu olaydan sonra Birleşmiş Milletler Çevre Meclisi kurulmuş ve çevre konusunda dünyanın üst düzey karar alma organı haline geldiği anlaşılmaktadır.

2013 yılında, Milenyum Kalkınma Hedefleri' ne ulaşmak için belirlenen son tarihten iki yıl önce, New York'ta Özel Bir Etkinlik düzenlenmiş ve Üye Devletler, Milenyum Kalkınma Hedefleri tarafından atılan temeller üzerine inşa edilecek yeni bir dizi hedefi kabul etmek üzere Eylül 2015'te Yüksek Düzeyli Zirve'de toplamayı kabul ettikleri görülmektedir. İki yıl sonra, 2015 yılında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde Gündem 2030 ve on yedi sürdürülebilir kalkınma hedefi ortaya çıkmış olup günümüzün de belirleyici olması anlamında önem kazanmaktadır.

1972'deki İnsan Çevresi Stockholm Konferansı'ndan bu yana, çevre sorunu sürdürülebilir kalkınma çerçevesine yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. BM'nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin (SKH) tümünün çevreyle bir şekilde bağlantılı olması önem kazanmaktadır. Doğrudan bağlantısı olan SKH' ler şunlardır: Hedef 6 (Temiz Su ve Sıhhi Tesisat), Hedef 7 (Uygun Fiyatlı ve Temiz Enerji), Hedef 11 (Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar), Hedef 12 (Sorumlu Tüketim ve Üretim), Hedef 13 (İklim Eylemi), Hedef 14 (Su Altındaki Yaşam) ve Hedef 15 (Karada Yaşam).

BM sistemi, ortaklarıyla birlikte iklim eylemlerini hızlandırmaya ve ülkelerin iklim değişikliğini sınırlamasına ve Paris Anlaşması'nın hedeflerine ulaşmasına yardımcı olmak için çalışmakta ve yenilenebilir enerjiden gıda güvenliğine, eşitlikçi işlere hatta güvenli suya kadar, herkes için daha sürdürülebilir ve müreffeh bir dünyayı teşvik etme hedefiyle lider bir kurum konumunda öne çıkmaktadır.

12 Aralık 2015'te Paris'te düzenlenen İklim Değişikliği Konferansı COP 21'de Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Tarafları, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve sürdürülebilir düşük karbonlu bir gelecek için gereken eylemleri ve yatırımları hızlandırmak ve yoğunlaştırmak için çığır açıcı bir

anlaşmaya imza attıkları görülmektedir. Paris Anlaşması'nın temel amacı, küresel sıcaklık artışını bu yüzyılda sanayi öncesi seviyelerin 2 santigrat derecenin çok altında tutarak iklim değişikliği tehdidine karşı küresel yanıtı güçlendirmek ve sıcaklık artışını 1,5 santigrat dereceyle sınırlama çabalarını sürdürme politikalarıyla önem kazanmaktadır. 2019'da düzenlenen İklim Eylem Zirvesi hükümet, işletme ve sivil toplum temsilcilerini bir araya getirerek iklim eylemini daha da ileriye taşımak için bir dizi girişimde bulunulmasını sağladığı dikkat çekmektedir (Nations, 2025).

Günümüzdeki sürdürülebilir kalkınmaya aslında ilk yön veren 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yayınlamış olduğu "Ortak Geleceğimiz" raporudur. Bu raporda yeşil dönüşümün gerekliliği olan yeni kalkınma modelinin çerçevesi 'Bugünün ihtiyaçlarını karşılarken gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılamasını engellemeyen kalkınma şekli' olarak çizildiği görülmektedir. (Gürlük, 2010:86)

2.4.2. AB Çevresel Anlaşmalarının Kronolojik Sıralaması

AB, çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini kurumsal yapısının merkezine yerleştirmiş ve bu çerçevede çok sayıda uluslararası çevre anlaşmasına taraf olarak küresel çevre yönetişimine aktif katkı sunmaktadır. Bu anlaşmalar, aynı zamanda birbirini tamamlayan bir yapı oluşturmaktadır. İlk olarak, 1972 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı (Stockholm Konferansı), çevre sorunlarını küresel ölçekte ele alan ilk platform olup, çevreyle kalkınma arasındaki ilişkinin politik düzlemde tanımlanmasını sağladığı görülmektedir. Bu konferans, çevresel meselelerin yalnızca ekolojik bir sorun olmanın ötesinde ekonomik ve sosyal boyutları da içeren çok katmanlı bir konu olduğunu vurgulamış; ayrıca, daha sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) temelini attığı anlaşılmaktadır (Handl, 2023).

1987 tarihli Montreal Protokolü'nün, ozon tabakasını incelten maddelerin küresel düzeyde kontrol altına alınmasını hedefleyen bağlayıcı bir belge niteliğinde olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği, bu protokol ile yalnızca kendi sınırları içinde

değil, küresel ölçekte de kimyasal yönetimi alanında öncü roller üstlendiği öne çıkmaktadır. Montreal Protokolü, iklim değişikliğiyle mücadelede dolaylı fakat etkili bir katkı sunmuş; Kyoto ve Paris gibi sonraki iklim belgelerine de teknik zemin hazırladığı anlaşılmaktadır (United Nations Environment Programme [UNEP], 1987).

1992 yılında düzenlenen Rio Konferansı ve onun çıktıları olan Rio Deklarasyonu ile Gündem 21, çevre ve kalkınmanın entegrasyonu ilkesini kurumsallaştırarak sürdürülebilir kalkınma kavramını uluslararası hukuk düzlemine taşıması anlamında önem kazanmaktadır. Bu belgeler, Avrupa Birliği'nin çevre politikalarında temel referans dokümanlar arasında yer almakta ve özellikle yerel düzeyde çevresel planlamaların geliştirilmesini teşvik ettiği görülmektedir. 1997 tarihli Kyoto Protokolü, sera gazı emisyonlarının azaltılmasını öngören ilk bağlayıcı uluslararası mekanizma olarak kabul görmektedir. Avrupa Birliği, bu protokole taraf olarak iklim değişikliğiyle mücadelede liderlik rolünü pekiştirmiş; aynı zamanda emisyon ticareti sistemleri gibi piyasa temelli araçların geliştirilmesinde öncü konumda yer almaktadır (Çetintaş & Türköz, 2017).

2002 Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg Zirvesi), Rio sürecinin uygulanabilirliğini ve somut çıktıya dönüşmesini değerlendiren bir platform olarak; sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin toplumsal boyutunu ön plana çıkarması anlamında belirginleşmektedir. Bu zirveyle birlikte “iyi yönetişim”, “katılımcı kalkınma” ve “çok paydaşlı ortaklıklar” gibi kavramlar Avrupa çevre politikasının yapı taşları haline geldiği görülmektedir. 2012’de düzenlenen Rio+20 Zirvesi, önceki çevre konferanslarının değerlendirilmesini sağlarken, “yeşil ekonomi” ve “kurumsal reform” gibi temalar çerçevesinde sürdürülebilir kalkınmanın 21. yüzyıl bağlamında yeniden tanımlanmasını hedeflemiş ve Avrupa Birliği bu süreçte, çevreyle ilgili çok taraflı yönetişim yapılarının güçlendirilmesini savunarak UNEP’ in kapasitesinin artırılmasına yönelik reformların öncüsü olarak yerini almıştır.

Son olarak, 2015 Paris Anlaşması, iklim değişikliğiyle küresel mücadelede tüm ülkelere sorumluluk yükleyen ilk evrensel iklim belge niteliğinde olduğu görülmektedir. Avrupa Birliği, bu anlaşma kapsamında karbon nötr olma hedefini

ortaya koyarak ve "Ulusal Katkı Beyanları" (NDC) aracılığıyla somut emisyon azaltım taahhütlerini paydaşlara sunmaktadır. Paris Anlaşması, esneklik ve şeffaflık ilkeleriyle, Kyoto Protokolü'nün sınırlı bağlayıcılığını aşan daha kapsayıcı bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak, Tablo 1' de özetlenen AB'nin taraf olduğu bu çevre anlaşmaları, zaman içinde evrilen bir sürdürülebilirlik anlayışının yasal ve kurumsal temellerini oluşturduğu görülmektedir. Stockholm'den Paris'e uzanan bu süreç, çevresel sorunların yalnızca teknik değil, aynı zamanda sosyal, ekonomik ve yönetişim boyutlarıyla da ele alınması gerektiğini göstermesi açısından önem kazanmaktadır. Bu anlaşmaların hem tarihsel süreklilik hem de işlevsel tamamlayıcılık anlamında birbirini besleyen ve pekiştiren nitelikleri içeriklerinde barındırdıkları görülmektedir (www.quickcarbon.com, 2025).

Tablo 2. AB' nin Taraf Olduğu Çevreci Anlaşmalar

Anlaşma Adı	Yılı	Taraflar	Açıklama
Barselona Sözleşmesi	1976	22 Akdeniz ülkesi + AB	Akdeniz'in kirliliğe karşı korunması.
Montreal Protokolü	1987	198 ülke	Ozon tabakasına zarar veren maddelerin azaltımı.
CBD	1992	196 ülke	Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı.
Kyoto Protokolü	1997	192 ülke	Sera gazı azaltımı için bağlayıcı hedefler içeriyor.
Paris Anlaşması	2015	196 ülke	Küresel sıcaklık artışını 1,5°C ile sınırlama hedefi.
Kigali Değişikliği	2016	154 ülke	İklimi etkileyen HFC gazlarının azaltımı.
Kunming-Montreal Çerçevesi	2022	196 ülke	2030'a kadar doğal alanların %30'unun korunması hedefi.

Kaynak: https://www.quickcarbon.com/tr/blog/tarih-boyunca-cevre-antlasmalari/ ve https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news. Erişim Tarihi: 28.05.2025

2.4.3. Türkiye Çevresel Anlaşmalarının Kronolojik Sıralaması

Türkiye'nin, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve küresel çevre yönetişimine katkı sunulması amacıyla çeşitli uluslararası çevre sözleşmelerine taraf olduğu görülmektedir. Bu anlaşmalar, iklim değişikliğiyle mücadele, biyolojik çeşitliliğin korunması, tehlikeli atıkların kontrolü ve bölgesel denizlerin korunması gibi çok farklı boyutlarda çevresel yükümlülükler içermekte olup, birbirini

tamamlayan bir politika bütünlüğü oluşturmaktadır. Türkiye'nin bu anlaşmalara, taraf olma tarihleri dikkate alınarak hazırlanan kronolojik değerlendirme aşağıda sıralanmaktadır:

1976 – Barselona Sözleşmesi (Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması): Türkiye, 1981 yılında Barselona Sözleşmesi (Akdeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği görülmektedir.

1983 – Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi: Türkiye, yürürlüğe girdiği yıl Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesi'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük kazandığı gözlemlenmektedir.

1988 – Viyana Sözleşmesi (Ozon Tabakasının Korunması): Türkiye, 1991 yılında Viyana Sözleşmesi (Ozon Tabakasının Korunması)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği görülmektedir.

1992 – Bükreş Sözleşmesi (Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması): Türkiye, 1993 yılında Bükreş Sözleşmesi (Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği dikkat çekmektedir.

1989 – Basel Sözleşmesi (Tehlikeli Atıkların Taşınımı ve Bertarafı): Türkiye, 1994 yılında Basel Sözleşmesi (Tehlikeli Atıkların Taşınımı ve Bertarafı)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlenmesi önem kazanmaktadır.

1961 – Antarktika Antlaşması: Türkiye, 1996 yılında Antarktika Antlaşması'na taraf olarak kara buz sahalarını koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği görülmektedir.

1988 – Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC): Türkiye, 1996 yılında Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği dikkat çekmektedir.

2003 – Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı' na Katılım Anlaşması: Türkiye, 2003 yılında Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı' na Katılım Anlaşması'na taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlenmesi anlamında önem kazanmaktadır.

1994 – Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi: Türkiye, 2004 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlenmesi anlamında dikkat çekmektedir.

1998 – Rotterdam Sözleşmesi (Kimyasal ve Pestisit Ticareti): Türkiye, 2005 yılında Rotterdam Sözleşmesi (Kimyasal ve Pestisit Ticareti)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlenmesi açısından önem kazanmaktadır.

2001 – Stockholm Sözleşmesi (Kalıcı Organik Kirleticiler): Türkiye, 2009 yılında Stockholm Sözleşmesi (Kalıcı Organik Kirleticiler)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği görülmektedir.

2013 – Minamata Sözleşmesi (Cıva): Türkiye, 2014 yılında Minamata Sözleşmesi (Cıva)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlenmesi anlamında önem kazanmaktadır.

2016 – Paris Anlaşması (İklim Değişikliği): Türkiye, 2021 yılında Paris Anlaşması (İklim Değişikliği)'ne taraf olarak çevre koruma alanında uluslararası yükümlülük üstlendiği görülmektedir.

Tüm bu anlaşmalar, sürdürülebilir kalkınma, çevresel yönetişim ve kaynakların korunması gibi temel ilkeleri içeren küresel çevre rejiminin bir parçası olup, diğer sözleşmelerle işlevsel olarak bütünleşmektedir. Türkiye açısından, bu anlaşma hem çevresel kapasite gelişimini hem de AB müktesebatına uyum sürecini destekleyici niteliktedir (TC Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025).

2.5. Sürdürülebilir Kalkınmada Ortaya Çıkan Sorunlar

Sürdürülebilir kalkınma, insanlık için mevcut ihtiyaçların karşılanması ile gelecekteki nesillerin gereksinimlerini gözetme arasında denge sağlamayı hedefleyen bir yaklaşım olduğundan bu hedefe ulaşma yolunda bir dizi karmaşık sorun ortaya çıkmaktadır. Küresel ısınma, biyoçeşitlilik kaybı, su ve enerji kaynaklarının aşırı tüketimi gibi çevresel zorluklar, dünyanın dört bir yanında acil müdahaleleri gerektiren durumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sorunlar yalnızca çevresel boyutlarıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal adalet, ekonomik eşitlik ve iyi yönetişim gibi sosyal ve politik unsurları da içermektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, bu çok yönlü karmaşık problemlerin etkili bir şekilde ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

2.5.1. Çevresel ve Sosyal Riskler

Çevresel sorunlar, sürdürülebilir kalkınmanın önündeki temel engellerden birincisini temsil etmektedir. İklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve su kıtlığı gibi meseleler, doğrudan insan faaliyetlerinin sonucudur ve iklim değişikliği, sera gazlarının artışıyla sıcaklık yükselmelerine, doğal afetlerin artmasına ve tarımsal verimliliğin azalmasına neden olmaktadır. Bu sorunlar, sadece çevreyi değil, aynı zamanda toplumsal istikrarı ve ekonomik güvenliği de tehdit etmektedir.

Biyoçeşitlilik kaybı, ekosistem hizmetlerini zayıflatmakta ve türlerin yok olmasına yol açmaktadır. Habitat tahribatı, kirlilik ve iklim değişikliği bu kaybı hızlandırmaktadır. Su kıtlığı ise özellikle tarım sektörü ve gelişmekte olan ülkeler için ciddi bir risk teşkil etmektedir. Su yönetiminin sürdürülebilirliği hem gıda güvenliği hem de sosyal refah açısından önem taşımaktadır. Ekonomik sorunlar kapsamında

yoksulluk, istihdam yetersizliği ve kaynak dağılımı adaletsizliği ön plana çıkmaktadır. Yoksulluk, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi engelleyerek kalkınmayı zorlaştırmaktadır. İstihdam sorunları ise ekonomik büyümeyi sekteye uğratmaktadır. Kaynakların verimli ve adil dağıtılması, sürdürülebilir kalkınma için öncelikli şartı oluşturmaktadır (Ağır, 2021:1093).

Sosyal sorunlar arasında eğitimde fırsat eşitsizliği, cinsiyet ayrımcılığı ve sağlık hizmetlerine erişim yetersizliği olarak öne çıkmaktadır. Eğitim olanaklarına eşit erişim sağlanmadığında, bireylerin potansiyelleri sınırlanmaktadır. Kadınların sosyal yaşama katılımının desteklenmesi ve sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması sürdürülebilirlik açısından kritik öneme sahiptir. Politik sorunlar ise yönetim eksiklikleri, hukukun üstünlüğünün sağlanamaması ve siyasi istikrarsızlık gibi unsurları içermektedir. Şeffaf ve hesap verebilir yönetişim modelleri, adil yasa uygulamaları ve istikrarlı siyasal ortamlar, kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi için gerekli koşullar olarak sıralanmaktadır.

Sürdürülebilir şehirler, kaynakları verimli kullanan, çevresel etkileri minimize eden ve sosyal bütünleşmeyi teşvik eden yapıları oluşturmaktadır. Kentsel planlama ve ulaşım altyapısı, bu hedefe ulaşmada anahtar roller üstlenmektedir. Yeşil alanların artırılması, sürdürülebilir ulaşımın teşviki ve toplumsal katılımın güçlendirilmesi bu çabaların parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarımda sürdürülebilir uygulamalar, toprak sağlığını korurken üretkenliği artırmayı hedeflemektedir. Gıda israfının azaltılması, kaynakların etkin kullanımını sağlayarak hem ekonomik hem çevresel sürdürülebilirliğe katkı sunmaktadır. Enerji sorunlarına çözüm olarak yenilenebilir enerji kaynakları ve enerji verimliliği öne çıkmaktadır. Güneş, rüzgar ve biyokütle gibi kaynaklar, iklim değişikliğiyle mücadele ederken aynı zamanda enerji güvenliğini arttırmaktadır. Enerji verimliliği ise maliyetleri azaltarak sürdürülebilir büyümeyi desteklemektedir. İklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası anlaşmalar ve yerel çözümler birlikte ele alınmalıdır. Paris Anlaşması gibi küresel çabalar, yerel yönetimlerin yeşil stratejileri ile desteklenmelidir. Toplumsal farkındalık ve eğitim, bu sürecin başarısında belirleyici faktörler olarak

sıralanmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının rolü, bireysel ve toplumsal dönüşümü hızlandırmak açısından büyük önem taşımaktadır (Önal, 2020).

Sürdürülebilirliğin sağlanması ile doğal afetlerin arasında ciddi bir bağlantı bulunmaktadır. Türkiye gibi iklimsel özellikleri sebebiyle özellikle deprem başta olmak üzere kuraklık, su baskını, heyelan gibi doğal afetlerle mücadele eden ülkelerde, bu riskleri azaltacak regüle edici güçlerin ve politik uygulamaların önemi büyük rol oynamaktadır. Bu felaketler ekonomiyi sekteye uğratabilmekte ve ödemeler dengesini ciddi şekilde bozabilmektedir. Sosyal anlamda ise işsizliğin yanında kontrol edilemeyen göçleri de doğurmaktadır (Ergünay, 2009).

BM Genel Kurulu 1990 yılında "Doğal Afet Zararlarının Azaltılması Uluslararası 10 Yılı" temalı Milli Komite oluşturmuş ve doğal yıkıcı olayların önlenmesi gereken bir kalkınma sorunu olduğunu vurgulamıştır. 2002 yılında gerçekleştirdiği Dünya Liderleri Konferansı'nda da iklim kaynaklı felaketlerin zararlarının azaltılması etkin iş birliğin önemine dikkat çekilmektedir. Sonrasında 2005 yılında Afetlerin Azaltılması Dünya Konferansı'nda hazırlanan Kobe Deklarasyonu ile tüm ülkelere yol gösterici tavsiyelerde bulunarak bu jeofiziksel olaylarla baş edebilme ya da direnç gösterme anlamında sürdürülebilir eğitim programlarının oluşturulması gerekliliği üzerinde durduğu görülmektedir (Ergünay, 2009).

2.5.2. Sürdürülebilir Olmayan Sektör Faaliyetleri

Sürdürülebilir olmayan finans sektörü faaliyetleri, günümüz ekonomik yapısının karmaşık dinamikleri ve çevresel etkileri bakımından dikkat çekici bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern finans sektörü, boşluklarını kapatarak ve gelişimini sürdürerek, sıklıkla kısa vadeli kazançlar peşinde koşan stratejiler geliştirmiştir. Ancak bu yaklaşım, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik gibi uzun vadeli hedeflerle sıkça çelişmekte olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, finans sektöründeki kısa vadeli kar odaklı uygulamalar, çevreye zarar veren ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren etkiler doğurmaktadır.

Sürdürülebilir olmayan finans sektörü aktiviteleri, çevresel, sosyal ve ekonomik unsurların dengesizliğini artırarak uzun vadeli sürdürülebilirliği tehdit eden işlemler olarak tanımlanmaktadır. Bu tür faaliyetler, genellikle kısa vadeli kâr elde etme amacı ile gerçekleştirilmekte ve bu süreçte çevresel tahribat, sosyal eşitsizlik ve ekonomik istikrarsızlık gibi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Örneğin, fosil yakıtların yatırımları, iklim değişikliği ile mücadele çabalarıyla çelişen bir durum oluşturmakta, bu da gelecekteki riskleri artırmaktadır (Önal, 2020).

Ayrıca, sosyal sorumluluk eksiklikleri, sürdürülebilir olmayan finans uygulamalarının bir diğer önemli boyutunu teşkil etmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk (CSR) ilkelerini göz ardı eden finansal kuruluşlar, yalnızca kâr elde etme amacı ile hareket etmekte ve bu durum toplumsal eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Çalışan haklarının ihlali, zor şartlarda çalışan iş gücü ve adaletsiz çalışma koşulları gibi olgular, sadece bu kuruluşların itibarını zedelemekle kalmayıp, aynı zamanda toplumun genel refahına da zarar vermektedir. Finans sektöründeki bu tarz uygulamalar, yatırımcıların toplum üzerindeki etkilerini sorgulamadan değer yaratmalarına olanak tanımakta ve bu da daha büyük bir toplumsal kriz yaratarak, sürdürülebilir gelişim hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir.

Örneğin, yüksek karbon salınımı ile ilişkilendirilen enerji projelerine sağlanan mali destek, sadece çevresel sürdürülebilirlik açısından değil, aynı zamanda toplumsal adalet açısından da ciddi sorunlar yaratmaktadır. Kirliliğe ve çevresel bozulmaya maruz kalan topluluklar, genellikle düşük gelirli ve dezavantajlı gruplardan oluşmakta, dolayısıyla çevresel yüklerin adil dağılımı sağlanamamaktadır. Bu durum, çevresel krizlerin ortaya çıkmasına ve daha geniş sosyal çatışmalara zemin hazırlayabilmektedir. Ayrıca, finansal kurumların çevresel etkileri göz ardı edilerek gerçekleştirdikleri yatırımlar, uzun vadede ekonomik kayıplara yol açarak bu kurumların sürdürülebilirliği üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Sürdürülebilir olmayan projeleri desteleyen finans argümanları, yalnızca ekonomik sistemin çöküşüne yol açmakla kalmaz, aynı zamanda sosyal ve çevresel dengesizlikleri de derinleşmesine sebep olmaktadır. Ekonomik etkiler, kısa vadeli

kazanç odaklı yatırımların ve spekülatif finansal araçların doğrudan bir sonucunu oluşturmaktadır. Bu tür yatırımlar, piyasaların dalgalanmasına ve kaynakların israfına sebebiyet verirken, uzun vadeli büyüme ve istikrarı tehlikeye atmaktadır. Özellikle, finansal krizler aracılığıyla likidite sıkıntıları, işsizlik oranlarının artması ve ulusal ekonomilerde derin yaralar açma potansiyeli taşımakta; bu durum, sosyal adaletsizlikleri artıran bir etki mekanizması geliştirmektedir (UNEP, 2015).

Uluslararası düzenlemeler ve standartların, sürdürülebilir olmayan finans sektörü faaliyetlerinin baskısını azaltmaya ve bu tümseği aşmak için kritik öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, çeşitli uluslararası kuruluşlar ve düzenleyici organlar, sürdürülebilirliği teşvik eden çerçeveler geliştirmektedir. Birleşmiş Milletler, global sürdürülebilir kalkınma hedeflerini belirleyerek, üyelerine finansal aktarımın nasıl daha etkin bir şekilde sürdürülebilir kalkınma ile entegre edileceğini ileten bir yol haritası sunmaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği, özellikle yeşil finansı teşvik eden Avrupa Yeşil Anlaşması ile, mali kuruluşların ESG kriterlerine göre hareket etmesini zorunlu kılacak düzenlemeleri hayata geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu tür düzenlemeler, yatırımcıların ve finansal piyasa katılımcılarının, sarmalayıcı etkisi olan faaliyetler üzerindeki olumsuz etkilerini minimize etmesine olanak sağlamaktadır (UNEP, 2015).

Bunun yanında bu düzenlemeler, sadece yerel düzeyde değil, aynı zamanda küresel finansal sistemde de önemli bir etki yaratmaktadır. Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar, finansal sektörün sürdürülebilirlik ilkelerine uygun hareket etmesi için standartlar belirlemekte ve bu standartların uygulanmasını teşvik etmektedirler. Örneğin, IFC' nin Sürdürülebilir Finans Politikası, yatırım süreçlerine entegre edilmesi gereken çevresel ve sosyal standartları tanımlayarak, uzun vadeli ekonomik büyümeyi desteklemeyi hedeflemektedir. Bu tür girişimler, sürdürülebilir olmayan finansal faaliyetlerin ortadan kaldırılmasına yönelik pek çok fırsatı beraberinde getirmekte, zira yatırımcıların dikkatini sürdürülebilir projelere yönlendirmekte etkili bir araç işlevi görmektedir.

Çevre bilinciyle oluşturulan sorumlu yatırımlar, çeşitli biçimlerde kendini göstermektedir. Örneğin, sosyal etkisi yüksek projelere yönelmek, çevre dostu teknolojilere yatırım yapmak veya şirketlerin yönetim yapılarında şeffaflık ve hesap verebilirlik beklemek gibi stratejiler, bu tür yatırımların temelini oluşturmaktadır.

Ayrıca, yatırımcılar, portföylerindeki şirketlerin ESG skorlarını inceleyerek, bu göstergelerin finansal performansa olan etkilerini analiz edebilmektedir. Yüksek ESG performansına sahip şirketler, kriz zamanlarında daha dayanıklı olma eğiliminde olup uzun vadede daha sürdürülebilir bir büyüme potansiyeli taşımaktadırlar (World Bank Group , 2025).

3. ÇEVRESEL, SOSYAL VE YÖNETİŞİM (ESG) BOYUTU

3.1. ESG Puanlama Sistemi ve Metodolojisi

Günümüzde işletmelerin yalnızca finansal performansları değil, aynı zamanda sürdürülebilirlik ile toplumsal sorumluluklarını nasıl yerine getirdikleri de yatırımcılar ve diğer paydaşlar tarafından önemli bir değerlendirme kriteri olarak kabul edilmektedir. ESG kavramları, şirketlerin çevresel etkiye, sosyal adalet konularına ve yönetim uygulamalarına ilişkin yaklaşımlarını değerlendiren ve puanlayan bir çerçeveyi öngörmektedir. Bu sistemin temel amacı, şirketlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma konusundaki etkilerini ölçmek ve karşılaştırmaktır.

ESG puanlama sistemleri, genellikle karmaşık veri setleri ve belirli bir metodoloji kullanarak şirketlerin performanslarını standartlaştırılmış bir ölçekte değerlendirmektedir. Bu süreç, genellikle üç ana eksende gerçekleşmektedir: Çevresel, Sosyal ve Yönetsel Faktörler.

Çevresel değerlendirmeler, şirketlerin iklim değişikliği, doğal kaynakların yönetimi ve atık yönetimi gibi konulardaki uygulamalarını içerirken; sosyal faktörler, çalışan hakları, toplumla ilişkiler ve tedarik zinciri yönetimi gibi meseleleri kapsamaktadır. Yönetimsel faktörler ise, şirketlerin yönetim yapıları, etik standartları ve risk yönetimi uygulamaları gibi unsurları analiz etmektedir. Her bir kategoride toplanan veriler, puanlama sürecinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmakta ve yatırım kararlarını yönlendiren bilgi temellerini sağlamaktadır (London Stock Exchange Group plc [LSEG] , 2024).

ESG analizinin günümüzde yatırım sürecinde, önemli bir parçası haline geldiği görülmektedir. Yatırım profesyonelleri artık mali analizlerinin yanında çevresel, sosyal ve yönetişim konularını dikkate alıp uygulayarak yatırım yaptıkları şirketleri daha iyi tanımalarına olanak sağlamaktadır. Çevreye doğaya duyarlı

faktörlerin genellikle birbiriyle bağlantılı olduğu anlaşılmaktadır. Doğal dünyanın korunması, insanları ve ilişkilerinin dikkate alınması ve bir şirketin yönetme standartları çerçevesinde bu değerlendirmeler yapılmaktadır (CFA Institute, 2023).

Puanlama hesaplanmasında dikkate alınan bu temaların, kurumun öncelik vermesi kıstasıyla belirlenmektedir. Her alana her sektör farklı öncelikler vermekte, bazı durumlarda da öncelik verisi tutulmuyor dahi olabilmektedir. Ulaşılamayan veriler için puanlama yapılmamaktadır. Firmalar Sürdürülebilirlik Kurumsal açıklamalarını geliştirdikçe kattıkları değer ve kazanımları daha dinamik hale gelmektedir. Puanlamada kullanılan öncelik matrisleri Tablo 2'de alt başlıklarıyla gösterilmiştir (Refinitiv, 2022).

Tablo 3. ESG Puanlamasında Baz Alınan Kavramlar

	KATEGORİLER	**TEMALAR**
ÇEVRESEL	EMİSYON	Atık Yönetimi
		Biyoçeşitlilik
		Çevre Yönetim Sistemleri
	İNOVASYON	Ürün Yeniliği
		Yeşil Gelirler
		Ar-Ge Harcamaları
	KAYNAK KULLANIMI	Su
		Enerji
		Sürdürülebilir Ambalaj
		Çevresel Tedarik Zinciri
SOSYAL	İNSAN HAKLARI	İnsan Kaynağı
	ÜRÜN SORUMLULUĞU	Sorumlu Pazarlama
		Ürün Kalitesi
		Veri Gizliliği
	İŞGÜCÜ	Çeşitlilik, Kapsayıcılık
		Kariyer Gelişimi
		Çalışma Şartları
		Güvenlik, Sağlık
YÖNETİŞİM	KSS STRATEJİSİ	Raporlama
		Şeffaflık
	YÖNETİM	Yapı (Bağımsızlık)
		Tazminat
	HİSSEDARLAR	Ortaklık Hakları
		Devralma Şartları

Kaynak : "ENVIRONMENTAL, SOCIAL AND GOVERNANCE SCORES FROM REFINITIV" Metodoloji Raporu, 2022

3.2. Finansal Açıdan Yeşil Dönüşüm Süreci

Finansal piyasalar, ekonomik gelişmelerin yanı sıra çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk konularında da önemli bir rol oynamaktadır. Son yıllarda, iklim değişikliği ve doğal kaynakların aşırı tüketimi gibi ciddi çevresel sorunlar, bu piyasaların dinamiklerini değiştirmek için yeni bir baskı oluşturmuştur

3.2.1. Geleneksel Bankacılıktan Sürdürülebilir Bankacılığa Geçiş

Geleneksel bankacılık, finansal hizmetlerin müşterilere sunulmasında fiziki banka şubeleri ve çalışanlarla birebir yüz yüze iletişimin olduğu bankacılık modelini temsil etmektedir. Hesap açma, para çekme-yatırma, ipotek ile rehinler, kredi işlemleri hatta fatura ödeme gibi günümüzde basit kabul edilebilecek işlemler dahil, şubede gerçekleşmesi söz konusu olmaktadır. Personel tarafından gerçekleştirilen ve müşteri kimlik doğrulaması gibi işlemler için belge ve imza alınarak yürütülen bir süreci kapsamaktadır. Bu, etkileşim gerektiren uygulamalar güvenlik başta olmak üzere bazı avantajlar sunsa da günümüzde değerini yitirdiği görülmektedir. Zaman ve verimlilik kaybı olduğundan geleneksel bankacılık dönüşümünün kaçınılmaz olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle dijitalleşme çağına girilmesi ile bu modelin, değişime uğradığı ve birçok bankanın dijital bankacılık hizmetleri sunmaya başladığı gözlemlenmektedir. Cep uygulamaları, internet şubeleri ve ATM'ler aracılığıyla finansal hizmetlerin müşterilere ulaşır hale gelmiş olması bu anlamda öne çıkmaktadır. Teknolojik devrimin ardından günümüzde iklimle mücadele, küresel ısınma, kaynakların kıtlığı önem kazanmış, tüm insanlığı ilgilendiren yeni önlemler alınmasının gerekliliği otoritelerce belirtilmiştir, dolayısıyla mevcut uygulamalar dikkate alındığında sektörün yeni bir yola girdiği tespit edilmektedir.

Doğayı koruma bilincinin dünyada artık birçok alanda farkındalık sağladığını söylemek mümkündür. Hem tüketici hem yatırımcı bakış açılarının değişmiş olduğu görülmektedir. Çevre dostu ürünlerin tercih nedeni olmaya başladığı ve firmalar geri

dönüşümü mümkün olan ürünleri üretmeye yöneldikleri görülmektedir (Altuk&İşcanoğlu; 2021:146). Geleneksel bankacılıktan farklı olarak gelişen bu yeni süreç, sürdürülebilirliği sağlama, toplumsal ve sosyal faydayı gözetme, etik değerlere uygun hareket etmeyi bünyesinde barındırmaktadır. Çevresel sürdürülebilirliği sağlamak ana amaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal kaynakların verimli şekilde kullanılması için, yeşil enerji sağlamak, enerjiyi asgari düzeyde kullanmayı teşvik etmek, iklim değişikliğiyle mücadele eden projelere destek vermek gibi faaliyetleri içermektedir.

Bankacılık sektörü bu değişimi yakalamak adına faaliyetlerine ilk etapta "sürdürülebilir operasyon" olarak tanımlayabileceğimiz yeni bir yön verme süreci ile girmiştir. Bireysel müşteriler bu yeni oluşumla ilk olarak "Kağıtsız Bankacılık" uygulaması ile tanışmışlardır. Ağaçları koruma misyonuyla hareket eden bankaların işlem dekontları başta olmak üzere çıktılarını en aza indirme politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadece müşteri açısından değil, Banka iç organizasyonlarında da kağıt ortamı yerini, artık evrakların dijital olarak saklandığı teknolojik yazılımlara bırakmaktadır. Ticari müşteriler açısından da özellikle sanayi sektörü firmaları, karbon emisyonunu azaltmaya yönelik çevreci projeleri için uygun teşviklerden yararlanabilmektedirler.

3.2.2. Finansal Piyasalarda Yeşil Dönüşüm

Finansal sürdürülebilirliğin sağlanması çevreci faaliyetlerin belli bir seviyede ölçülebilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bunun sonucunda ESG puanlama ölçümü ortaya çıkmıştır (Çetenak, Ersoy, Işık, 2022:76). Dünya Bankası Grubu, kaliteli geri bildirim ve hesap verebilirliğe hizmet edebilmek amacıyla hissedarlarına ve topluma karşı ilerlemeyi göstermek ve operasyonlarının etkinliğini izlemek için bu göstergeyi, alt başlıklarını genişleterek yayınlamaya devam etmektedir. ESG göstergeleri, sürdürülebilirlik enstrümanlarının birçok boyutta izlenmesine yardımcı olmaktadır. Bunun için Dünya Bankasının oluşturduğu veri portalının da mevcut olduğu anlaşılmaktadır. Portalda, etkileşimli gösterge ile gelir, coğrafya veya iklime dayalı

kıyaslamalar yapabilmekte ve bunların zaman içindeki gelişimlerinin izlenmesini kolaylaştırmaktadır (WDI, 2022b).

Küreselleşmeye bağlı teknoloji devrimi ile sürdürülebilirlik bilinci neticesinde gerek üretici-tüketici gerekse de yatırımcı davranış biçimleri içinde bulunduğumuz yüzyılda değişikliğe uğradığından yeşil finans, sürdürülebilir kalkınmaya önem veren finansal yenilik olarak ortaya konmaktadır. Yeşil tahvil piyasası ise bu hedef paralelinde ekolojik devamlılığı destekleyen projelerin finansmanı için oluşturulan mali yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.2.1. Yeşil Tahvil

Uluslararası piyasalarda kabul gören Yeşil Tahvil İlkeleri 2018 yılında ICMA tarafından Green Bond Principles (YTİ) başlığıyla yayınlanmıştır. Yeşil tahvil ihracına ilişkin rehber niteliği taşımaktadır. Dört ana bileşenden oluşan YTİ, gelirlerin tamamen veya kısmen uygun nitelikteki yeşil projelerin finansmanını sağlamak için çıkarılan tahvil ihraçlarının çerçevesini belirlemektedir. Bu bileşenler; Fonun Kullanım Şartları, Projenin Değerlendirmesi ve Seçilmesi Süreci, Kazancın Yönetimi ve Şeffaf Raporlama olarak adlandırılmaktadır.

YTİ türleri de dört başlık altında toplanmış olup; Standart Yeşil Temalı Tahvil, Yeşil Gelir Tahvili, Yeşil Proje Tahvili ve Yeşil Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ve İpotek Teminatlı Tahviller olarak sıralanmaktadır.

Gerçek anlamda ilk yeşil ihraç Avrupa Yatırım Bankası'nca 2007 yılında yapılmış olduğu bilinmektedir. Ancak 2013 yılında Fransız Elektrik Şirketi EDF tarafından Bank of America ile İsveçli emlak şirketi Vasakronan aracılığı ile ilk kurumsal boyutta yeşil tahvilin finansal piyasaya sunulması pazara büyük bir ivme kazandırmıştır (Narter& Partners, 2022).

Dünyada ilk 2007 tarihinde Avrupa Yatırım Bankası aracılığıyla ihraç edildiği görülmektedir. Peki bu ihraç neden Yeşil Tahvilin miladıdır diye bakacak olursak, bunun bilinen tahvillerden en temel farkı, tahvil kazançlarının yeşil projelerde kullanılma amacı taşımasıdır (Escarus, 2016:4)[2]. Bu bağlamda Yeşil Tahvilin en saf tanımlaması, topluma, iklime ve çevreye duyarlı yeşil projelerin finansmanında kullanılan mali bir araç olarak yapmak mümkündür.

Bahsi geçen ilk ihraç 600 milyon Euro tutarında gerçekleştiği kayıtlara geçmiştir. Elde edilen kaynakla yenilenebilir enerji projeleri fonlanmış olduğu bilinmektedir. 2008 yılına gelindiğinde ise Dünya Bankası ikinci yeşil tahvili 440 milyon Euro tutarında yaptığı tespit edilmiştir. Bu ihracın ise iklim projelerinin finansmanında kullanılmak üzere İskandinav emeklilik fonlarının talebini karşılamak üzere gerçekleştirildiği görülmektedir. 2010 yılına ulaşıldığında ise Uluslararası Finans Kurumu tarafından gerçekleşen, toplamda dört milyar dolarlık yeşil ihraca yaklaşılmış olduğu öne çıkmaktadır (Cochu, et al, 2016:27)[3].

2017 tarihine gelindiğinde ise dünya çapında yeşil tahvilin dolaşımdaki ihraç tutarı 200 milyar dolar seviyesinin üzerine çıktığını bulgular göstermektedir (Kandır& Yakar, 2017:160). Bu bilgiler ışığında, çağımızda Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası'nın yüksek öneme sahip olduğu görülmektedir. 1944 yılından beri faaliyetini sürdürmekte olup, Dünya Bankası Grubu'nun bir üyesi olarak ifade edilmektedir. Orta gelire sahip, kredibilitesi düşük ülkelere kredi ve danışmanlık hizmeti sağlamayı görev edinmektedir. IBDR sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerini finanse etmek için uluslararası sermaye piyasalarına tahvil ihraç etmektedir. Dünya Bankası Grubu stratejisinde yer alan ikiz hedefler çerçevesinde bu yeşil finansmanı sağlamaktadır. Hedeflerden ilki aşırı yoksulluğu sona erdirmek, ikincisi ise dünyaca paylaşılan refahı desteklemektir. Ayrıca Birleşmiş Milletler de bu amaçlar doğrultusunda Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerini (SKH) benimsemiştir. Dünya Bankası, projelerini tasarlarken SKH hedefleri ile sürdürülebilir kalkınmayı finanse etmek amacıyla Sürdürülebilir

[2] Akt.: Kandır&Yakar, 2017:160
[3] Gös. Yer.

Tahvil Kılavuzu İlkelerini, ICMA ile birlikte koordine etmektedir. Yeşil Tahvillerin süreci hakkında 4 unsur önem kazanmaktadır;

a) Gelirlerin Kullanımı: Yeşil ve sosyal projeler desteklenmektedir. Ancak bunların sosyal proje uygunluk kriterlerini taşıması gerekmektedir. Bunun yanında su kullanımını sürdürülebilir kılmak, akıllı tarımın geliştirilmesi gibi yeşil projelerin finansmanı da amaçlanmaktadır.

b) Uygun Projelerin Değerlendirilmesi ve Seçilmesi: Belirlenen ilkelere uygun projeler desteklenmekte, fosil yakıtları, tütün-alkol üretimi ya da nükleer enerji faaliyetlerini kapsayan projeler bu teşviklerden yararlanamamaktadır.

c) Gelirlerin Yönetimi: Dünya Bankası tahvillerinin gelirleri IBDR' nin likidite varlık yönetimi yatırım politikasına uygun olarak yatırımlara yönlendirilmektedir. Projelerin durumuna bağlı olarak ödenmesi birkaç yıllık süreyi kapsayabilmektedir.

d) Raporlama: Yeşil Tahviller için her yıl proje bazında kamuoyunu aydınlatıcı ve şeffaf raporlama yapılmaktadır. Sonuçlar, taahhütler ve tahsis edilen tutarlar Dünya Bankası kurumsal internet sitesinde paylaşılmaktadır (WDI, 2021).

3.2.2.2. Yeşil Sukuk

Yeşil sukuk, sürdürülebilir projeleri finanse etmek amacıyla ihraç edilen İslami tahvilleri kapsamaktadır. Genellikle çevre dostu girişimlerin desteklenmesi, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, atık yönetimi ve su yönetimi gibi projeler için kaynak sağlamak amacıyla kullanılmaktadırlar. Yeşil sukuk, geleneksel sukuklardan farklı olarak, yatırımcılarına yalnızca mali kazanç sağlamakla kalmayıp aynı zamanda ekolojik ve sosyal faydalar elde etmelerini de mümkün kılmaktadır. Böylece yeşil sukuk, yatırımcıların çevresel etkiyi dikkate alarak portföylerini oluşturabilmelerini sağlayan bir finansman aracı olarak öne çıkmaktadır.

Sürdürülebilir Sukuk, İslam finansmanı kapsamında devletler, finansal kurumlar ve şirketlerin çevreye olumlu etkisi olan projeler için fon toplamalarına olanak sağlayan Şeriat uyumlu bir finansal araç olduğu görülmektedir. Bu araç, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine uygun projeler için fon toplamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda ESG puanlama verilerini ölçen LSEG firması Nisan 2024'te, Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği (ICMA) ve İslam Kalkınma Bankası (IsDB) ile iş birliği yaparak, piyasa katılımcılarına Sürdürülebilir Sukuk' un küresel ilkelere uygun olarak nasıl ihraç edilebileceğine dair pratik rehberlik geliştirdiği anlaşılmaktadır.

İslami Finans kapsamında, sürdürülebilir sukuk ihracının genişletilmesi çağrısı Endonezya başkanlığında G20 Sürdürülebilir Finans Çalışma Grubu tarafından, COP-263 'te Yüksek Düzeyli Çalışma Grubu'nun desteğiyle kabul edildiği bilinmektedir. 2017-2024 döneminde toplam 42,7 milyar dolarlık sürdürülebilir sukuk ihraç edildiği ve 2023 yıl sonu itibarıyla, sürdürülebilir sukuk toplam sürdürülebilir tahvil ihracının %1,6'sını ve toplam sukuk ihracının %6,2'sini oluşturduğu ortaya konmaktadır (ICMA, 2024).

2024 yılı sonu itibarıyla, yeşil ekonomiye katkıları temelinde 99 şirket ve şirketlerin toplam piyasa değeri 168 milyar sterlin olup, Londra'nın toplam piyasa değerinin %3,7'sini temsil ettiği görülmektedir (London Stock Exchange Group plc [LSEG] , 2024).

3.2.2.3. Yeşil Kredi

Yeşil kredi, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi amacıyla çevresel fayda sağlayan projelere finansman sağlamak üzere tasarlanmış özel bir kredi türüdür. İklim değişikliği ile mücadele gibi kritik çevresel alanlarda gerçekleştirilecek yatırımları teşvik etmek amacıyla kullanılmaktadır. Yeşil krediler, çevresel etkileri minimize etmeyi hedefleyen bir dizi projeye destek verirken, bu projelerin sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesini de gerektirmektedir.

Yeşil kredinin temel yapı taşlarından biri, bu finansmanın yalnızca çevresel standartlara uygun projelere tahsis edilmesidir. Finanse edilen projelerin, sürdürülebilir gelişim hedeflerine katkı sağlaması ve ekosistem dengelerini koruması önem taşımaktadır. Bu bağlamda, finansman süreci genellikle belirli kriterler altında şekillenmektedir. Geri ödeme koşulları, faiz oranları ve kredi süreleri gibi unsurlar, projelerin doğasına ve potansiyel çevresel etkinliklerine göre farklılık göstermektedir. Aynı zamanda, yeşil kredi sağlayan kurumlar, belirli denetim süreçlerini ve izleme mekanizmalarını uygulayarak, kullanılan fonların verimliliğini ve çevresel etkisini sürekli olarak takip etmektedir. Yeşil krediler; yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım ve atık yönetimi gibi alanlarda etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu uygulamalar, yalnızca çevre dostu projelerin desteklenmesiyle kalmayıp, aynı zamanda finansal teşvikler ve uluslararası iş birlikleri aracılığıyla yenilikçi çözümlerin geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır.

Kamu bütçeleri bu anlamda geleneksel olarak yeşil altyapı finansmanının önemli bir kaynağı oluşturmaktadır. Ancak, kamu maliyesindeki kısıtlamalar göz önüne alındığında, yeşil ekonomiye geçiş için büyük ölçekli özel yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır. Hükümetler, yeşil büyümeyi desteklemek için özel finansman ve yatırımları hızlandırmak ve harekete geçirmek amacıyla yerel politika çerçevelerini güçlendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Yeşil yatırımların önündeki engelleri aşmak ve hem yerel hem de uluslararası yatırımları çekebilecek elverişli bir ortam yaratmak için, düzenleyici çerçeve genelinde politikaları daha uyumlu hale getirmek gerekmektedir (OECD, 2025).

Finansal kurumlar, yeşil kredi uygulamalarını uygun hale getirmek için, çevresel etki değerlendirmeleri yaparak, tüm projelerin çevresel standartlara uygunluğunu gözetmektedir. Örneğin, bankalar, yeşil kredilere başvuran müşterilerin projelerinin enerji verimliliği, çevresel etkileri ve sosyal sürdürülebilirlik kriterleri gibi faktörlere dayanarak değerlendirme yapmaktadır. Yatırım fonları da bu süreçte önemli bir rol üstlenmektedir; bunlar, yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve sürdürülebilir tarım gibi alanlarda yatırım yapmayı hedefleyen projelere yönlendirilmiş fiyatlandırma ve yatırım stratejileri geliştirmektedir. Bu tür fonların varlığı, kurumsal

yatırımcıların sosyal ve çevresel hedeflere ulaşmadaki etkinliğini artırarak, piyasada olumlu bir etki yaratmaktadır.

Bunun yanında sürdürülebilir yatırımların artmasıyla birlikte, sigorta şirketleri poliçelerini yeniden tasarlamakta ve sürdürülebilirlik kriterlerine göre özel ürünler sunmaktadır. Bu durum, yeşil kredi ekosisteminin finansal açıdan daha sağlam bir temele oturmasına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, yeşil kredi ve finansal kurumlar arasındaki etkileşim, sürdürülebilir kalkınmayı destekleyen önemli bir mekanizma haline gelmiş ve bu süreçte çevresel hedeflerin yanı sıra ekonomik büyümeyi de teşvik etmektedir.

3.3. Sürdürülebilir Endeksler

Değişen dünyada finansal faaliyetler dışında artık finansal ürünlerin ve hizmetlerin de yeşil bir bakış açısıyla, çevreye duyarlı aynı zamanda da sürdürülebilirliği teşvik edici olabilmesi önem kazanmıştır. Bu görüşle ortaya çıkan uluslararası yeşil piyasaların günümüzde hızlı bir büyüme gösterdiği görülmektedir. Bunların yanında sektörde sağlanan getirilerin ağaç dikimi, canlıları ve doğayı koruma gibi yeşil amaç güden derneklere aktarıldığı da yeşil duyarlılığa en basit katkı olarak karşımıza çıkmaktadır (Komşuoğlu, 2019:145-156).

3.3.1. Türkiye'de Sürdürülebilir Endeksler

Dünyada yeşil ekonomik faaliyetlerin artmasıyla Türkiye'de de bu anlayışa önem verilmiştir. Sürdürülebilirlik uygulamaları kapsamında Borsa İstanbul (BIST) şirketleri arasında KSS performansları iyi olanların paylarının yer aldığı BIST Sürdürülebilirlik Endeksi (XUSRD) 2014 yılında ve en iyilerin yer aldığı BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi (XSD25) ise 2022 yılı Kasım ayında oluşturulmuştur. Bunun yanında BİST Katılım Sürdürülebilirlik (XSRDK) endeksi de 2021 yılı ekim ayında hizmet vermeye başlamıştır ve günümüzde 27 bileşene sahip olduğu görülmektedir.

Tüm bu endeksler firmalara çevre, sosyal ve yönetişim alanlarındaki risklerine karşı aksiyon politikaları oluşturma sürecinde yol gösterici nitelik taşımaktadır. Yatırımcılara karşı ise düşündükleri şirketlerin yeşil politikalarına ait bilgileri bulabilecekleri bir platform olma misyonu üstlenmektedir. BIST bu endekslerde yer alabilecek şirketlerin tespitinde, 2021 yılını içeren değerlendirmeleri miladıyla Refinitiv Enformasyon LTD (Yeni adı LSEG: London Stock Exchange Group) ile anlaşma sağlamıştır. Bu kapsamda yalnızca kamuya açık bilgiler önem kazanmakta ve süreçle ilgili tüm maliyet BIST tarafından karşılanmaktadır. Şirketlerce endekslere katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır (BDDK, 2022).

Yeşil dönüşümde müşterilerine rehberlik eden bir çözüm ortağı firması konumundaki Semtrio' ya göre, bu platformda yer alan firmalar, şirket politikalarının ya da performanslarının sürdürülebilirlik kapsamında yerel ve uluslararası seviyede kıyaslanma imkanı elde etmektedir. Bu durum yüksek oranda etkileşimin oluşturulmasına olanak sağlamakta ve yatırımcının çekilmesiyle birlikte rekabet avantajı kazandırmaktadır. BIST' teki bahsi geçen endekslerde yer bulmaya istekli şirketlerin üç ana başlıkta minimum Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (ESG: Environmental, Social, Governance) puanı olan ESG kriterlerini sağlaması gerekmektedir. Bahsi geçen koşul durumu Tablo3 ile özetlenmiştir.

Tablo 4. BIST Sürdürülebilir Endekste Yer Alma Kriterleri

BIST Endeks	Genel ESG Notu	Ana Başlık Notu (Çevresel, Sosyal, Yönetişim)	Kategori Sayı / Puan
XUSDR	50 ≤	40 ≤	8 kategori ≤ 26 ≤
XSD25	70 ≤	60 ≤	8 kategori ≤ 50 ≤

Kaynak: www.refinitiv.com ve www.bddk.org.tr . Erişim Tarihi: 22.05.2023

Tablo 3'te yer alan puanların Refinitiv tarafından sınıflandırması ise şöyledir;

0-25 İlk Çeyrek : Bu aralıktaki puanlar, zayıf ESG performansını ve maddi verilerinin kamuya açık olarak raporlanmasında şeffaflığın yetersiz olduğunu göstermektedir.

>25- 50 İkinci Çeyrek : Tatmin edici göreceli ESG performansını ve maddi ESG verilerinin kamuya açık olarak raporlanmasında orta derecede şeffaflığı ortaya koymaktadır.

>50-75 Üçüncü Çeyrek : Bu sınırdaki puanlar, iyi bir performansı ve verilerinin kamuya açık olarak raporlanmasında ortalama üzeri şeffaflık derecesine sahip olunduğunu işaret etmektedir.

>75-100 Dördüncü Çeyrek: Bu aralıktaki puanlar ise, mükemmel performansı ve maddi verilerinin kamuya açık bir şekilde raporlanmasında yüksek derecede şeffaflığı temsil etmektedir.

BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksine girebilmek isteyen firmaların, en az 8 alt kategoride ortalama üstü ESG puanına sahip olmaları gerekmektedir. Bunun nedeni XSD25'in büyük çaplı likit şirketleri kapsayan bir endeks olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki piyasa değeri ile işlem hacmi en yüksek 25 firmanın oluşturduğu bir göstergedir. Refinitiv tarafından, Ocak/Mart-Nisan/Haziran-Temmuz/Eylül-Ekim/Aralık dönemleri olmak üzere yılda dört defa belirlenen ESG notu, Türkiye'deki BIST Sürdürülebilirlik Endeksleri çerçevesinde cari yılda sadece bir defa olarak gerçekleştirilmekte, ancak sürekli hale getirilerek verilerin her yıl güncellenmesi amaçlanmaktadır (Semrtio, 2023).

ESG ratingleri yatırım stratejilerinde gün geçtikçe daha fazla yer almaktadır. BDDK "2022-2025 Sürdürülebilir Bankacılık Strateji Planı'na göre bu puanlamayı gözeten finansal fonların büyüme oranı 2015 yılından 2022 yılına kadar üç kat artış gösterdiğini bulgular ortaya koymaktadır. Yine bu raporda, ESG puanına sahip halka açık firmaların piyasa değeri oranı küresel çapta %80 dolaylarında olduğu tespit edilmiştir (BDDK, 2021). Bu ciddi orandaki paydan faydalanabilmek ancak sektörün hızlı uyum sağlama süreci ile mümkün olabileceği açıkça söylenebilmektedir.

3.3.1.1. BIST Sürdürülebilir Endeksi: XUSRD

Kurumsal sürdürülebilirlik, şirketlerin uzun vadede değer üretme kapasitesini artırmak amacıyla, ekonomik, çevresel ve sosyal unsurların kurumsal yönetim ilkeleriyle bütünleştirilerek faaliyet ve karar alma süreçlerine entegre edilmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, söz konusu faktörlerden doğabilecek potansiyel risklerin önceden belirlenip etkin biçimde yönetilmesini de kapsamaktadır. Çevresel, sosyal ve yönetişim (ÇSY) risklerin yönetimine ilişkin politikaların geliştirilmesinde borsaların rehberlik rolü üstlenmesi ve yatırımcılara bu politikalarla ilgili şeffaf bilgi akışını sağlayacak platformlar oluşturması giderek önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, 4 Kasım 2014 tarihinden itibaren Borsa İstanbul tarafından BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nin hesaplanmaya başlanması, söz konusu misyonun somut bir yansıması olarak değerlendirilebilmektedir.

2021 yılı itibariyle Borsa İstanbul ve London Stock Exchange Group ("LSEG") arasında anlaşma yapılmış olup BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer bulacak şirketlerin listelenmesinde LSEG' nin sürdürülebilirlik puanlama sistemi sonuçları kullanılmaktadır. Değerlemeler ile sadece verilerin kamuya açık olanları dikkate alınmaktadır. Sürdürülebilirlik puanlama sisteminde Yıldız ile Ana Pazar ve Alt Pazar'da işlem gören firmalardan gönüllü olanları dahil edilmektedir. Değerlemelere tabi olmak isteyen şirketlerin taleplerini Borsa İstanbul Endeks Direktörlüğü'ne iletmeleri gerekmektedir. Bu sürecin şirketlere herhangi bir maliyeti bulunmamaktadır. Sürdürülebilirlik endeksine dahil olmak adına değerlemeye tabi olmak isteyen şirketler çevreci verilerini halka açık kaynaktaki linklerini web tabanlı LSEG ESG Contributor Tool sistemine girmeleri beklenmektedir (London Stock Exchange Group plc [LSEG] , 2024).

Söz konusu endeksin hesaplanmaya başlanmasıyla birlikte, kurumsal risk ve fırsatlarını etkin biçimde yöneten şirketler açısından önemli bir rekabet avantajı doğmuştur. Bu sayede sermaye piyasalarında faaliyet gösteren firmalar için hem yeni sermaye kaynaklarına erişim imkânı artmış hem de uygun maliyetli finansman sağlama olanakları gelişmiştir. Aynı zamanda bu endeks, yatırımcılar için çeşitli

finansal ürünlerin oluşturulmasına zemin hazırlayan önemli bir referans niteliği taşımaktadır.

Endeks, şirketlerin küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, su kıtlığı, iş sağlığı ve güvenliği ile istihdam gibi Türkiye ve dünya gündeminde öncelikli yer tutan sürdürülebilirlik konularına yönelik tutumlarını ve uygulamalarını değerlendirme imkanı sunmaktadır. Böylece, şirketlerin gerçekleştirdiği faaliyetler ile stratejik kararları bağımsız bir çerçevede analiz edilmekte ve bu değerlendirmeler aracılığıyla sürdürülebilirlik performansları nesnel biçimde belgelendirilmektedir (Borsa İstanbul, 2025).

BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde bulunma koşulu Sürdürülebilirlik Notu 50 veya üzerinde aynı zamanda her bir ana başlık notu 40 veya yukarı seviyede ve kategori notlarından en az 8'inin de 26 veya üzerinde olma şartı aranmaktadır.

BIST Sürdürülebilir XUSDR endeksinde 84 firma bulunmaktadır. Aşağıdaki Tablo 4' te ESG puanlarına göre endekste bulunan tüm firmalara yer verilmiştir.

Tablo 5. BIST XUSDR Endeksinde Yer Alan Firmalar

BİLEŞEN KODU	FİRMA ADI	SEKTÖR	ESG PUANI	Çevre	Sosyal	Yönetim
ASELS.E	ASELSAN	ELEK. SAN.	95	97	94	95
AKSGY.E	AKIS GMYO	YATIRIM	93	94	95	88
ULKER.E	ULKER BISKUVI	GIDA	93	95	97	85
ZOREN.E	ZORLU ENERJI	ENERJİ	90	97	90	81
SAHOL.E	SABANCI HOLDING	HOLDİNG	89	91	93	84
ARCLK.E	ARCELIK	EV EŞYASI	89	98	94	69
TCELL.E	TURKCELL	İLETİŞİM	89	87	91	87
MGROS.E	MIGROS TICARET	PERAKENDE	88	93	93	75
SUNTK.E	SUN TEKSTIL	TEKSTİL	88	89	93	79
AKCNS.E	AKCANSA	ÇİMENTO	87	94	76	89
ENJSA.E	ENERJISA ENERJI	ENERJİ	87	81	91	91
ENKAI.E	ENKA INSAAT	İNŞAAT	87	93	96	67
ISATR.E	IS BANKASI	BANKA	87	96	94	74
VESTL.E	VESTEL	ELEKTRONİK	87	97	94	62
ESEN.E	ESENBOGA ELEKTRIK	ENERJİ	86	84	87	87

Devamı

BİLEŞEN KODU	FİRMA ADI	SEKTÖR	ESG PUANI	Çevre	Sosyal	Yönetim
TSKB.E	T.S.K.B.	BANKA	85	94	90	76
NATEN.E	NATUREL ENERJI	ENERJİ	85	86	90	80
TTRAK.E	TURK TRAKTOR	OTOMOTİV	84	84	93	73
AKBNK.E	AKBANK	BANKA	84	95	87	75
DOAS.E	DOGUS OTOMOTIV	OTOMOTİV	84	83	94	73
MAGEN.E	MARGUN ENERJI	ENERJİ	84	86	86	80
MAVI.E	MAVI GIYIM	TEKSTİL	84	95	97	65
THYAO.E	TURK HAVA YOLLARI	ULAŞIM	84	90	96	61
FROTO.E	FORD OTOSAN	OTOMATİV	83	85	92	65
TAVHL.E	TAV HAVALIMANLARI	ULAŞIM	83	73	95	75
ALARK.E	ALARKO HOLDING	HOLDİNG	83	75	89	84
KCHOL.E	KOC HOLDING	HOLDİNG	83	95	94	61
VESBE.E	VESTEL BEYAZ ESYA	ELEKTRONİK	83	92	93	58
ANHYT.E	ANADOLU HAYAT EMEK.	BES	82	79	86	80
HALKB.E	T. HALK BANKASI	BANKA	82	89	94	63
KMPUR.E	KIMTEKS POLIURETAN	SANAYİ	82	96	77	65
PGSUS.E	PEGASUS	ULAŞIM	82	79	80	88
YUNSA.E	YUNSA	TEKSTİL	82	80	84	79
AEFES.E	ANADOLU EFES	İÇECEK	81	73	89	77
AGHOL.E	ANADOLU GRUBU HOLDING	HOLDİNG	81	97	91	56
ANSGR.E	ANADOLU SIGORTA	SİGORTA	81	80	89	72
TKNSA.E	TEKNOSA IC VE DIS TICARET	TİCARET	81	95	90	64
AKSA.E	AKSA	KİMYASAL	80	79	81	80
ALBRK.E	ALBARAKA TURK	BANKA	80	83	80	78
CIMSA.E	CIMSA	ÇİMENTO	80	79	87	70
GWIND.E	GALATA WIND ENERJI	ENERJİ	80	90	70	76
KLKIM.E	KALEKIM KIMYEVI MADDELER	KİMYA	80	85	74	81
POLHO.E	POLISAN HOLDING	HOLDİNG	80	93	91	39
BRISA.E	BRISA	LASTİK	79	93	95	32
PETKM.E	PETKIM	HOLDİNG	79	77	87	70
SISE.E	SISE CAM	CAM	79	87	81	63
SKBNK.E	SEKERBANK	BANKA	79	87	87	65
TOASO.E	TOFAS OTO. FAB.	OTOMOTİV	79	80	89	59
YKBNK.E	YAPI VE KREDI BANK.	BANKA	79	96	95	49
AYGAZ.E	AYGAZ	PETROL	78	71	89	67
GARAN.E	GARANTI BANKASI	BANKA	78	94	89	55

Devamı

BİLEŞEN KODU	FİRMA ADI	SEKTÖR	ESG PUANI	Çevre	Sosyal	Yönetim
TUPRS.E	TUPRAS	ENERJİ	78	71	91	64
KERVT.E	KEREVITAS GIDA	GIDA	77	75	87	63
KORDS.E	KORDSA TEKNIK TEKSTIL	TEKSTİL	77	65	92	56
CCOLA.E	COCA COLA ICECEK	İÇECEK	76	86	88	41
LOGO.E	LOGO YAZILIM	TEKNOLOJİ	75	64	84	70
OTKAR.E	OTOKAR	OTOMOTİV	74	79	94	42
VAKBN.E	VAKIFLAR BANKASI	BANKA	74	66	93	52
AKENR.E	AKENERJI	ENERJİ	73	76	76	63
AYDEM.E	AYDEM ENERJI	ENERJİ	73	88	75	46
DOHOL.E	DOGAN HOLDING	HOLDİNG	73	84	87	51
NUHCM.E	NUH CIMENTO	ÇİMENTO	73	74	86	51
KONTR.E	KONTROLMATIK TEKNOLOJI	TEKNOLOJİ	72	83	81	46
ASUZU.E	ANADOLU ISUZU	OTOMATİV	71	91	76	41
SASA.E	SASA POLYESTER	TEKSTİL	71	59	86	51
TKFEN.E	TEKFEN HOLDING	HOLDİNG	71	64	68	84
VKGYO.E	VAKIF GMYO	YATIRIM	71	77	84	52
MPARK.E	MLP SAGLIK	SAĞLIK	70	61	89	51
AKGRT.E	AKSIGORTA	SİGORTA	69	64	91	44
SOKM.E	SOK MARKETLER TICARET	PERAKENDE	69	48	77	79
TTKOM.E	TURK TELEKOM	İLETİŞİM	68	70	76	51
BIMAS.E	BIM MAGAZALAR	PERAKENDE	67	86	82	35
QUAGR.E	QUA GRANITE HAYAL YAPI	YAPI	66	61	86	43
TATGD.E	TAT GIDA	GIDA	66	57	68	73
BIZIM.E	BIZIM MAGAZALARI	PERAKENDE	65	76	71	47
EREGL.E	EREGLI DEMIR CELIK	DEMİR ÇELİK	64	59	67	67
GLYHO.E	GLOBAL YAT. HOLDING	HOLDİNG	64	61	78	57
AGESA.E	AGESA HAYAT EMEKLILIK	BES	63	67	71	52
BIOEN.E	BIOTREND CEVRE VE ENERJI	ENERJİ	62	48	69	76
AKSEN.E	AKSA ENERJI	ENERJİ	61	56	57	74
ISMEN.E	IS Y. MEN. DEG.	FİNANS	60	78	72	45
SMRTG.E	SMART GUNES ENERJISI TEK.	ENERJİ	60	65	78	41
HTTBT.E	HITIT BILGISAYAR	BİLİŞİM	58	48	78	45
ISDMR.E	ISKENDERUN DEMIR CELIK	DEMİR ÇELİK	58	56	67	45

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores ve https://www.borsaistanbul.com/en/index/1/9/sustainability. Erişim Tarihi: 13.02.2025. Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo sektör bazında incelendiğinde faaliyet gösterilen iş kolunun, herhangi bir avantaj ya da dezavantaj anlamında etkisi olmadığı görülmektedir. Aynı sektörde olup uç puanlara sahip firmaların olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin enerji sektöründe faaliyet gösteren Galata Wind 80 puana sahipken Smart Güneş Enerjisi Teknoloji şirketinin 60 puana sahip olması gibi. Dolayısıyla puanlamada alt başlıklar olan Çevre, Sosyal ve Yönetişim alanlarındaki politikaları ve aldıkları aksiyonların birlikte değerlendirildiği, ağır basan bir kategorinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Durumun bu açıdan aşağıdaki grafik ile de ortaya konulması amaçlanmıştır.

Grafik 1. Çevre Sosyal Yönetişim Alt Puanlarının ESG Ana Puanına Etkisi

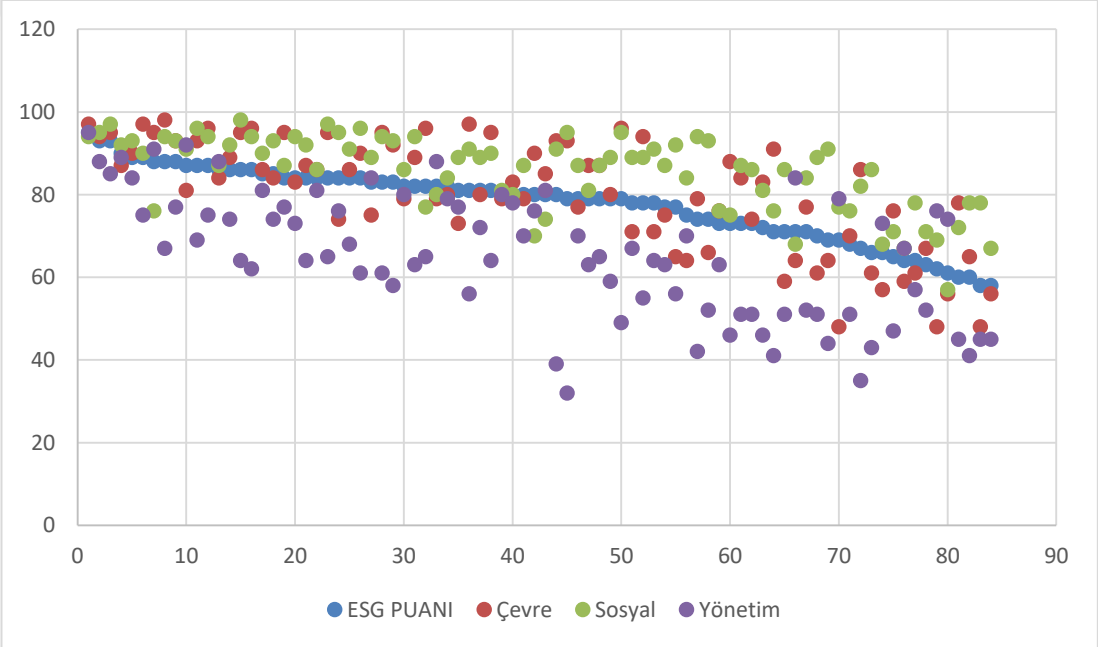

Kaynak: Tablo 4 Baz Alınarak Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

Grafik incelendiğinde üç alt başlığın bir bütün olarak değerlendirildiği ve bu bütüncül yaklaşımın ESG hesaplamasında son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Tablo 4'teki en kötü yönetişim puanına sahip ve lastik faaliyetiyle iştigal eden Brisa firmasının 93 Çevre ve 95 Sosyal puanı olmasına rağmen, yönetim politikasına göre almış olduğu 32 puanın genel performansını etkileyerek, ESG ana puanını 79'a düşürmesi durumu anlaşılır düzeyde göze çarpmaktadır. Alt başlıkların sadece bir tanesine odaklanmanın genel anlamda sürdürülebilirlik yönünden başarıyı getirmeyeceği bu anlamda ortaya konmaktadır.

3.3.1.2. BIST Sürdürülebilir Endeksi: XSD25

En iyi performans gösteren yirmi beş firmanın yer aldığı bu sürdürülebilir endeks, şirketlere kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını hem ulusal hem de uluslararası düzeyde kıyaslama olanağı sunmaktadır. Aynı zamanda, sürdürülebilirlik alanında ilerleme sağlamak ve geleceğe yönelik hedefler belirlemek isteyen şirketler için etkili bir performans ölçüm aracı işlevi de görmektedir. Bu süreç, firmaların şeffaflık ve hesap verebilirlik düzeylerini artırmalarının yanı sıra, çevresel, sosyal ve yönetişim boyutunda riskleri daha etkin şekilde yönetmelerine katkı sağlamaktadır. Tüm bu unsurlar, şirketler açısından önemli bir rekabet üstünlüğü yaratırken, endekste yer alan firmaların kamuoyundaki tanınırlık ve itibar düzeylerinde artış beklentisi doğurmaktadır.

Kasım 2022 yılı itibariyle BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi'nin hesaplanmaya başlanmasıyla birlikte, yatırımcıların sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerini benimseyen şirketleri ayırt etmesi ve bu şirketlere yönelinmesi açısından yatırımcılara kolaylık sağlanmıştır. Aynı zamanda bu endeks, varlık yöneticileri için sürdürülebilirlik temelli yatırım stratejileri oluşturma sürecinde; sürdürülebilirlik odaklı yatırım fonları, borsa yatırım fonları ve yapılandırılmış ürünler gibi çeşitli finansal araçların geliştirilmesine olanak tanıyan yeni bir referans göstergesi işlevi görmektedir.

BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde yerini alan paylar, Tablo 3'teki kriterlere istinaden, sürdürülebilirlik otu 70 ya da üzerinde, ana başlık notu 60 veya yukarısında aynı zamanda kategori notlarından minimum 8'inin 50 veya üzerinde olan şirketleri kapsamaktadır. İşlem Hacmi ve Piyasa Değeri en yüksek 25 pay olarak seçilip bu endekste yer alabilmektedirler (Borsa İstanbul, 2025).

Ancak dikkat çeken bir nokta vardır; Tablo 4' de yer alan yüksek ESG puanına sahip hisselerin en iyi 25 içine giremediği görülmektedir. Bunun nedeni metodoloji detaylarında karşımıza çıkmakta olup belirleyici farkın, hisse senetlerinin yatırımcılarına dağıttığı temettü getirisi ve karlılık oranı olduğu tespit edilmiştir.

Örneğin ESG puanı 95 olan Aselsan firmasının temettü getiri oranı %0,011 civarında olduğundan en iyi 25 içinde yer alamaması durumu açıklamaktadır.

Endekste yer alma koşullarının metodolojisi incelendiğinde; Şirketin cari mali dönemde ödediği toplam brüt nakit temettü tutarı dikkate alınmakta ve inceleme günü itibarıyla Temettü Getirisi' ne göre ilk 2/3'lük dilimde bulunması koşulu dikkat çekmektedir. Ancak Genel Kurul toplantısını yapılmamışsa önceki yıl dağıtılan temettü tutarı ile yıl içinde Şirket Yönetim Kurulu tarafından dağıtılmasına karar verilen temettü avanslarının toplam tutarı arasında hangisi daha yüksekse o tutarın dikkate alınarak değerlendirilmektedir.

Bu kriterleri karşılayan yeterli sayıda hisse bulunmaması halinde, sıralamaya hak kazanamayan şirketler arasında temettü getirilerine göre azalan sırada dikkate alındığı, ayrıca kar artış oranı da göz önünde bulundurularak hisse senedi sayısı 25'e ulaşana kadar en üstündeki hisse senedinden başlayarak endeks için hisse senetleri seçilmekte olduğu görülmektedir (Borsa İstanbul, 2025).

En iyilerin yer aldığı XSD25 endeksine dahil olan şirketler Tablo 5 ile sıralanmıştır. Otomotiv sektöründeki firmaların ağırlıkta olduğu, ulaşım ve finans sektörlerindeki şirketlerin de yaklaşık oranda listede yer aldığı görülmektedir.

Tablo 5’ te dikkat çeken diğer bir durumsa, TAV Havalimanları firması özelinde görülmektedir. ESG puanının iki tabloda farklı olduğu yani 83’ten 84’e yükseldiği gözlemlenmektedir. Tablo 4 ile karşılaştırıldığında TAV hariç diğer tüm firmaların ESG skorlarının aynı olduğu görülmektedir. Bu değişimin nedeni, tabloların oluşturulduğu tarihlerin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, LSEG firmasının Türkiye ile olan anlaşmasında Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül ve Ekim-Aralık olmak üzere dört dönemde değerlendirme yaparak, aynı yıl için dört kere skor hesaplaması yapıyor olması nedeniyle karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6. BIST XSD25 Endeksinde Yer Alan Firmalar

BİLEŞEN KODU	FİRMA ADI	SEKTÖR	ESG PUANI	HİSSE BAŞINA TEMETTÜ GETİRİSİ / SERMAYE ARTTIRIMI
ULKER.E	ULKER BISKUVI	GIDA	93	6,8594
SAHOL.E	SABANCI HOLDING	HOLDİNG	89	2,5500
TCELL.E	TURKCELL	İLETİŞİM	89	3,6400
ARCLK.E	ARCELIK	PERAKENDE	89	2,3974
MGROS.E	MIGROS TICARET	PERAKENDE	88	5,8684
ENJSA.E	ENERJISA ENERJI	ENERJİ	87	2,4395
ENKAI.E	ENKA INSAAT	İNŞAAT	87	1,9692
ISATR.E	IS BANKASI	BANKA	87	6,1643
TSKB.E	T.S.K.B.	BANKA	85	Net kar artışı %47
TTRAK.E	ALARKO HOLDING	OTOMOTİV	85	2,6000
AKBNK.E	AKBANK	BANKA	84	1,7257
DOAS.E	DOGUS OTOMOTIV	OTOMOTİV	84	36,8181
MAVI.E	MAVI GIYIM	TEKSTİL	84	1,9142
TAVHL.E	TAV HAVALIMANLARI	ULAŞIM	84	0,9183
THYAO.E	TURK HAVA YOLLARI	ULAŞIM	84	6,8800
FROTO.E	FORD OTOSAN	OTOMATİV	83	38,9700
KCHOL.E	KOC HOLDING	HOLDİNG	83	7,2000
PGSUS.E	PEGASUS	ULAŞIM	82	Bedelsiz sermaye arttırımı %388
AEFES.E	ANADOLU EFES	İÇECEK	81	2,1150
CIMSA.E	CIMSA	ÇİMENTO	80	0,9517
PETKM.E	PETKIM	HOLDİNG	79	Bedelsiz sermaye arttırımı %20
SISE.E	SISE CAM	CAM	79	0,7181
TOASO.E	TOFAS OTO. FAB.	OTOMOTİV	79	18,0000
GARAN.E	GARANTI BANKASI	BANKA	78	2,8070
TUPRS.E	TUPRAS	ENERJİ	78	10,7432

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores ve https://www.borsaistanbul.com/en/index/1/9/sustainability. Erişim Tarihi: 19.06.2025. Yazar tarafından derlenmiştir.

3.3.2. Avrupa'da Sürdürülebilir Endeksler

Avrupa bölgesi sürdürülebilir kalkınmaya yönelik endekslerin geliştirilmesinde öncü bir rol oynamaktadır. Sürdürülebilir endeksler, ekonomik, çevresel ve sosyal unsurları bir araya getirerek, ülkelerin ve bölgesel yönetimlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma düzeylerini ölçme aracı olarak işlev görmektedir. Bu endekslerin kullanımı, yalnızca mevcut durumun değerlendirilmesiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda gelecekteki politikaların şekillendirilmesine yönelik stratejik rehberlik sağlamaktadır.

3.3.2.1. Almanya – DEUTSCHE BORSE

Dünyanın önde gelen borsa kuruluşlarından biri olarak Deutsche Börse Group yatırımcılara, finansal kurumlara ve şirketlere küresel sermaye piyasalarına erişim olanağı sağlamaktadır. Faaliyetleri menkul kıymet ve türev ticareti, takas ve saklama işlemlerinden piyasa verilerinin sağlanması ve elektronik ticaret sistemlerinin geliştirilmesi ve işletilmesine kadar tüm süreç zincirini kapsamaktadır.

Borsa 2017 yılının sonlarında Alman Sürdürülebilir Kalkınma Konseyi ile iş birliği içinde Sürdürülebilir Finans Merkezi'ni kurarak Mayıs 2017'de Frankfurt/Main finans merkezindeki kilit paydaşlarla birlikte Sürdürülebilir Finans Hızlandırıcı Girişimini başlatan borsa olarak önem kazanmaktadır. Katılımcıların, finans sektöründe sürdürülebilir altyapıların geliştirilmesine ilişkin bir niyet mektubu olan Frankfurt Deklarasyonu'nu imzaladıkları görülmektedir.

Deutsche borsası sürdürülebilir yıllık raporu yayınlamaktadır. Ancak Fransa borsası Euronext Paris ten farklı olarak ESG raporlamasının bir listeleme kuralı olarak gerekli olmadığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında yönetim kurullarında kadınların bulunmasına ilişkin olarak da Fransa'dan geride kalmıştır. Fransa borsasında kadınlar için %40 olan oran Almanya'da %30 olarak karşımıza çıkmaktadır.

Borsa bünyesine sürdürülebilir endeksi açısından bakılacak olursa STOXX Düşük Karbon Endeksi Ailesi, koDAX, DAXglobal Alternatif Enerji, DAXglobal Sarasin Sürdürülebilirlik Almanya, STOXX ESG Liderleri Endeksi ailesi, STOXX Sürdürülebilirlik Endeksi ailesi, Fotovoltaik Küresel 30 ve Credit Suisse Küresel Alternatif Enerji vb. olmak üzere endeksin pazarda kapsamının oldukça geniş olduğu dikkat çekmektedir. Sadece STOXX Sürdürülebilir Endeksleri bile dünya çapında sayısız firmayı kapsamaktadır. Tablo 6'da incelenebileceği üzere bu durum detaylandırılmıştır. Almanya'da merkezi bulunan Deutsche Börse 447 halka açık şirkete sahip olup yurtiçi piyasa değeri 2.503.046 milyon ABD$ tutarındadır.

Deutsche Börse’ nin bağlı ortaklığı olan ISS STOXX bünyesinde ESG iş kolları; ISS Governance, ISS ESG ve ISS-Corporate olmak üzere, pazar lideri, yüksek kaliteli veri ve analitik hizmetleri sunmaktadır. ISS Governance (Yönetişim), kurumsal yatırımcılar için birden fazla oylama politikası seçeneği ve uçtan uca iş akışı çözümleri sunmaktadır. Dünya çapındaki müşterilerin, bilinçli yatırım yönetimi kararları almalarına ve sorumluluklarını yönetmelerine yardımcı olmak için ISS Governance' in uygulanabilir uzmanlığından da yararlanabilmektedirler.

1997 yılında kurulan ve bugün ISS STOXX şirketler grubunun bir parçası olan STOXX Ltd., Avrupa Ölçüt Yönetmeliği kapsamında tanınmış STOXX ve DAX endekslerinin yöneticisi konumundadır. STOXX ve DAX endeksleri, 18.000'den fazla kesinlikle kurallara dayalı ve şeffaf endeksten oluşan küresel ve kapsamlı bir geniş bir aileyi oluşturmaktadır.

ISS ESG çözümleri, yatırımcıların sorumlu yatırım politikalarını ve uygulamalarını geliştirerek politikalarına entegre etmelerini ve portföy şirketi uygulamalarını izlemelerine olanak sunmaktadır. Ayrıca, finansal piyasa katılımcılarının tüm varlık sınıflarında iklimle ilgili riskleri anlamalarına, ölçmelerine ve bunlara göre hareket etmelerine yardımcı olmaktadır. Bu verileri analiz için de ayrıca danışmanlık hizmetleri almalarına imkan sağlamaktadır. Bunun yanında, ESG çözümleri kurumsal ve ülke ESG araştırmalarını ve derecelendirmelerini kapsayarak müşterilerin önemli sosyal ve çevresel riskleri ve fırsatları belirlemesine katkıda bulunmaktadır.

ISS-Corporate (Kurumsal), uzman danışmanlık, veri ve yazılım çözümleri sunarak şirketlerin şirket hedefleriyle uyumlu hale getirilmesi, riskin azaltılması ve çeşitli paydaşların ihtiyaçlarının yönetilmesi amacıyla yönetişim, tazminat, sürdürülebilirlik ve siber risk programlarının yanı sıra düzenleyici sürdürülebilirlik raporlamalarının tasarlanması ve yönetilmesine yardımcı olmaktadır. Dört parça halinde Tablo 6’da listelenen STOXX bünyesindeki Sürdürülebilir endeksler firmalar için önemli kazanımlar sağlamaktadır (Deutsche Boerse Group, 2025).

Tablo 7. STOXX Sürdürülebilir Endeksleri

ESG ENDEKSLERİ						
Yatırımcıların portföylerine ESG kriterlerini dahil etmelerine yardımcı olur. Bu, dışlama stratejilerinin yanı sıra geliştirme stratejileri kullanılarak da yapılabilir.						
ESG-X	**ESG Broad Market**	**ESG Target / Target TE**	**ESG Leaders**	**ESG Blue-Chip**	**ESG+**	**SRI**
Tartışmalı silahları, termik kömürü ve tütünü filtrelemek (sadece dışlama) gibi standart norm ve ürün bazlı dışlama taramalarını içerir.	STOXX ESG Geniş Piyasa Endeksleri, olumsuz dışlamalar ve ESG kriterleri açısından en düşük puan alan menkul kıymetlerin çıkarılması yoluyla ana endeksin %20'sini dışlamaktadır.	ESG Hedef endeksleri, kıyaslama endeksinin performansını yansıtmayı ve aynı zamanda portföyün ESG puanını en üst düzeye çıkarmayı hedefler. Her bir bileşenin ağırlığı, çeşitlendirmeyi garanti eden ve izleme hatası (TE) kalibrasyonu için risk modellemesine dayanan bir optimizasyon süreciyle belirlenir. ESG Hedef TE endeksleri benzer bir yapılandırma kullanır, ancak daha da katı bir izleme hatası hedefine sahiptir.	STOXX ESG Liderleri endeksleri, belirli göstergelere dayalı E, S ve G kriterleri açısından sınıfının en iyisi hisse senetlerinden oluşur. Endeksler 2011 yılında tanıtıldı ve hedeflenen sürdürülebilir getiriler arayan yatırımcılardan büyük bir takipçi kitlesi kazandı.	Negatif dışlamaları ESG puanlamasının hisse senedi seçimine pozitif entegrasyonuyla birleştirerek en düşük ESG notlarına sahip şirketleri kaldırır ve onları daha iyi sıralanmış akranlarıyla değiştirir. EURO STOXX 50 ESG Endeksi ve DAX 50 ESG Endeksi bu kategoriye aittir.	ESG+ endeksleri, bir dizi uyumluluk, katılım ve ESG performans ekranı uygulandıktan sonra ana endekslerinin performansını izler. ESG+ endeksleri, seçilen menkul kıymetlerin sayısı ana endeksteki menkul kıymetlerin sayısının %80'ine ulaşana kadar her bir ICB Endüstri Grubunda en yüksek ESG sıralamasına sahip menkul kıymetleri seçer.	STOXX SRI (Sosyal Sorumluluk Yatırımı) endeksleri, çeşitli STOXX kıyaslamaları dahilinde her endüstri grubundan en iyi ESG performanslarını izler ve ayrıca bir dizi karbon emisyonu yoğunluğu, uyumluluk ve ürün katılım taraması uygular.

İKLİM ENDEKSLERİ					
Düşük karbonlu ekonomiye geçişi kolaylaştırmak ve yatırımları Paris İklim Anlaşması, AB İklim Ölçütleri ve diğer karbon azaltma hedefleriyle uyumlu hale getirmek üzere tasarlanmıştır.					
ISS STOXX Net Zero Transition	**Paris-Aligned Benchmark**	**Climate Transition Benchmark**	**Climate Change**	**Low Carbon**	**WTW Climate Transition**
ISS STOXX Net Sıfır Geçiş Endeksleri, net sıfır hedeflerine ve geçiş uyum metriklerine odaklanan ve ana evrendeki tüm endüstrileri kapsayan yeni nesil optimize edilmiş bir settir.	STOXX Paris Uyumlu Ölçüt Endeksleri (PAB) AB İklim Ölçütleri düzenlemesindeki gereklilikleri takip eder. İklim yöneticiliği ve Paris İklim Anlaşmasının küresel ısınma hedefleriyle uyumlu hale getirmek için teşvik eder. Başlangıç evrenine göre %60 sera gazı (GHG) yoğunluğu azaltma ve yıllık %7 karbonsuzlaştırma hedefini amaçlar.	STOXX İklim Geçişi Ölçüt Endeksleri (CTB) AB iklim ölçütleri gerekliliklerini takip etmek ve aşmak için oluşturulmuştur. PAB' lardan daha fazla sektörel çeşitliliğe izin verir ve yatırımcıların portföylerinde karbonsuzlaştırma yörüngesi benimsemesine yardımcı olur. Başlangıç portföyüne kıyasla %40 sera gazı (SHG) yoğunluğu azaltma ve yıllık %7 karbonsuzlaştırma hedefini benimser.	STOXX İklim Değişikliği Endeksleri şirketleri düşük karbonlu bir ekonomiye geçişteki ilerlemelerine göre değerlendiren CDP' nin iklim değişikliği puanlama metodolojisini içerir. Bu iklim değişikliği endekslerinin de üç kategorisi vardır: İklim Farkındalığı, İklim Etkisi ve İklim Liderleri	SOXX Düşük Karbon Endeksleri yatırımcıları en yüksek karbon yoğunluğuna sahip şirketleri kaldırarak portföylerini karbondan arındırmalarına yardımcı olur. Dört düşük karbon endeksi içerir: Düşük Karbon, Bildirilen Düşük Karbon, Sektör Liderleri ve Düşük Karbon Ayak İzi.	STOXX Willis Towers Watson İklim Geçiş Endeksleri, ekonomik geçişin hisse senedi değerlemeleri üzerindeki beklenen etkisini ölçen, benzersiz bir İklim Geçiş Risk Değeri (CTVaR) metodolojisi kullanmaktadır.

BİYOÇEŞİTLİLİK ENDEKSLERİ		
Biyoçeşitlilik zorlukların ele alınmasına yardımcı olmak için bir çerçeve sağlar. Hisse senedi seçimi, biyoçeşitlilik dışlama taramalarına, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ve karbon emisyonu hedeflerine dayanmaktadır.		
STOXX World AC	**ISS STOXX World AC Biodiversity**	**ISS STOXX World AC Biodiversity Leaders**
STOXX Dünya AC Asya Pasifik, ABD Biyoçeşitliliği, Gelişmekte olan piyasalar ve Avrupa 600 Biyoçeşitlilik endekslerini kapsar.	ISS STOXX Dünya AC Biyoçeşitlilik Endeksi, bir dizi uyumluluk, ESG katılım taramaları, biyoçeşitlilik taramaları ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SDG) üzerindeki genel etki bu endeksin performans belirleyicidir.	ISS STOXX Dünya AC Biyoçeşitlilik Liderlerinin yer aldığı endekstir. ESG katılım taraması, biyoçeşitlilik taraması ve genel SDG olumlu katkı değerlendirmesi uygulandıktan sonra biyoçeşitlilik ve çevresel BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine en uyumlu olan şirketleri seçer.

SABİT GETİRİLİ SÜRDÜRÜLEBİLİR ENDEKSLERİ					
STOXX ICE Sabit Gelir Sürdürülebilirlik Endeksleri, AB Paris uyumlu Ölçüt ve İklim Geçişi Ölçüt geçerliliklerini ayrıca bunlara ilaveten aktivite ve emisyon taramaları dahildir. Bir dizi kısıtlamalarla endeksleri ölçütlerle uyumlu tutar.					
Equity indices	**Sustainability indices**	**Factor indices**	**Thematic indices**	**Asset Class indices**	**Customize indices**
Hisse Senedi endekslerinin arasında tanınmış STOXX Europe 600 endeksinde yer alan Benchmark ve Blue-chip endeksleri (Euro STOXX50, DAX) yer almaktadır. Ayrıca geniş bir yelpazede küresel, bölgesel boyut, sektör ve strateji endekslerini de sunmaktadır.	Sürdürülebilirlik endeksleri, dışlama stratejileri ile geliştirme stratejilerini içermektedir. ESG kriterlerini de kapsayarak düşük karbonlu bir ekonomiye geçişi kolaylaştırmak için tasarlana endeksler grubudur.	Faktör Endekslerini n iyi tanımlanmış öz sermaye risk primi kaynaklarını hedefleyerek güçlü endeksleme gücüne sahip ve analitik yeteneklerin bir araya geldiği endekslerdir.	Tematik Endeksler uzun vadeli ekonomik etkiye sahip çeşitli yapısal kavramlara odaklanarak çeşitli sektörlerdeki şirketlere odaklanmaktadır.	Varlık Sınıfı Endeksleri çok sayıda varlık endeksini ve döviz endekslerini de içermektedir.	Özelleştirilmiş Endeksler STOXX ve DAX endekslerinin tüm aralığını ve ortak markalı endeksleri bünyesinde barındırmaktadır. Müşteri gereksinimlerine göre özel olarak geliştirilir ve yalnızca ilgili müşteri için kullanılır.

Kaynak : https://stoxx.com/sustainability-indices-overview/ Erişim Tarihi: 24.06.2025. Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 6' da dört ana başlığının açıklandığı bu endekslerin, yine kendi içlerinde alt endekslere ayrıldığı tespit edilmiş olup, pazarın büyüklüğü ve sunduğu imkanların çeşitliliğinin ciddi boyutlarda olduğu ortaya konmaktadır.

3.3.2.2. Fransa – EURONEXT PARIS

Fransa'nın Paris şehrinde Euronext hisseleri için referans piyasa olarak hizmeti veren Euronext Paris, ülkedeki düzenlenmiş piyasaları yöneten bir piyasa operatörü olarak faaliyet göstermektedir. Fransız Para ve Finans Kanunu, Euronext Paris adil ve düzenli ticaret ve etkin emir gerçekleştirme sağlamak için bu piyasaların her biri için kurallar belirlemektedir. Piyasa erişimi ve finansal araçların alım satıma

kabulü için gereklilikler de Autorité des Marchés Financiers (AMF) tarafından onaylanan ve piyasa operatörünün web sitesinde yayınlanan bu kurallar kapsamında yer almaktadır. AMF merkezi Fransa'da olan, finansal ürünlere aktarılan fonların korunmasını sağlamak ve yatırımcılara yeterli bilgi sunmak amacı taşımaktadır. Bunun yanında piyasaların düzenli işleyişini denetlemekten sorumlu bağımsız bir kamu otoritesi konumundadır. Bu borsadaki piyasalar, Fransız Ekonomi Bakanı'na AMF' nin önerisi üzerine düzenlenmiş piyasa statüsünü verme veya iptal etme yetkisi veren Fransız Para ve Finans Kanunu'nun hükümlerine tabi bulunmaktadır.

Euronext Belçika, Fransa, İrlanda, Norveç, Hollanda, Portekiz ve Birleşik Krallık'ı kapsayan Avro Bölgesi'nin önde gelen Avrupa borsasını ifade etmektedir. 2000 yılında kurulan Borsa, 17. yüzyılın başlarına kadar uzanan piyasaları birleştirmektedir. Mayıs 2019 sonu itibariyle Euronext 1.500'den fazla ihraççı ve 4,5 trilyon avroyu aşan piyasa değeri ile oldukça büyük bir pazara hizmet vermektedir. (Sürdürülebilir Borsalar Girişimi, 2025)

Merkezi Fransa'da bulunan Euronext' te 795 halka açık şirket bulunmaktadır. Yurtiçi piyasa değeri 4,58 trilyon ABD dolar olduğu görülmektedir. Borsa yıllık bir sürdürülebilirlik raporu yayınlamaktadır. ESG raporlaması bağlamında, 2010 Grenelle II Yasası kapsamında Fransa'da faaliyet gösteren tüm büyük şirketlerin yıllık raporlarının bir parçası olarak Kurumsal Sosyal Sorumluluk (CSR) raporlamasını zorunlu kılmasıyla dikkat çekmektedir. Borsa ayrıca bir sürdürülebilirlik tahvili listeleme segmentine sahip bulunmaktadır. ESG Bonds platformu, endeksin tüm lokasyonlarında listelenen yeşil, sürdürülebilirlik, sosyal, mavi ve sürdürülebilirlik bağlantılı tahvilleri tek ve görünür bir ESG tahvil ihraççıları topluluğunda birleştirici özelliği taşımasıyla önem kazanmaktadır.

Ayrıca, şirket yönetim kurullarında kadınların bulunmasına ilişkin zorunlu bir asgari kural uygulamakta ve kadınların yönetim kurulu üyelerinin en az %40'ını oluşturmasını şart koşmaktadır. Yönetim kurulu üyelerinin toplam sayısının dokuzdan az olduğu durumlarda, her bir cinsiyetin işgal ettiği koltuk sayısındaki farkı ikiyi

geçmemesi şartı da etkili bir yönetim ve sosyal politikasını oluşturmaktadır (Sürdürülebilir Borsalar Girişimi, 2025).

Euronext Sürdürülebilir Endekslerinin Paris ve Amsterdam olmak üzere iki ana başlıkta toplandığı görülmektedir. Amsterdam içinde 28, Paris ise 12 alt ana endekslerden oluşmaktadır. Bunlar; 1.EN WLD S&CS GR, 2.ESG B SCR WLD USD, 3.ESG B SCR WLD NR, 4.ESG B SCR WLD GR, 5.EN WLD S&CS D50P, 6.EN WLD S&CS, 7.EN D WLD RE TM NR, EN D WLD RE TM GR, 8.EN D WLD RE TM, 9.ESG B SCR WLD, 10.EN WLD S&CS GR, 11.EN WLD S&CS GR ve 12.ESG B SCR W NR USD endeksleridir. Sadece ESG skoruna göre hisseleri bünyesine dahil eden ESG B SCR WLD endeksinin dahi, alt 33 ve yine bunların alt kırılımları içinde 145 ayrı endekse ayrıldığı görülmektedir (Euronext, 2025).

Avrupa bölgesinde sürdürülebilir endeks çeşitliliği anlamında lider konumda bulunan Euronext Paris'in bünyesinde bulunan 30 ESG Endeksi içerisinde yer alan uluslararası pazarda başarılı olan altı firma özelinde inceleme yapılmış olup aşağıdaki tabloda bu firmaların ESG puanlarına yer verilmiştir.

Tablo 8. EURONEXT 30 ESG Endeksi Örnekleme Alınan Firmaların ESG Puanları

NO	FİRMA	ESG	ÇEVRE	SOSYAL	YÖNETİM	SIRALAMA
1	DANONE	**93**	95	97	84	2
2	MICHELIN	**89**	81	94	91	1
3	L'OREAL	**87**	80	93	82	4
4	SCHNEIDER ELECTRIC	**83**	70	93	84	15
5	KERING	**79**	95	93	54	13
6	ASML HOLDING	**74**	64	80	78	17

Kaynak: https://www.euronext.com/en ve https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores Erişim Tarihi:18.06.2025. Yazar tarafından oluşturulmuştur.

3.3.2.3. Yunanistan – ATHENS GENERAL (ATG)

Athens General (ATG), 1990 yılında Yunanistan'ın başkenti Atina'da, sürdürülebilirlik ve çevre dostu uygulamalar alanında öncülük etmek amacıyla kurulmuştur. Kuruluşun temelleri, çevresel bozulmanın ve hızlı sanayileşmenin yarattığı tehditlere karşı toplumda farkındalık yaratmak isteyen bir grup araştırmacı ve aktivist tarafından atıldığı görülmektedir. İlk başlarda ATG gönüllü bir grup tarafından yönetilmekte olduğu bilinmektedir. Ana hedeflerini konvansiyonel iş yapma yöntemleri yerine yenilikçi ve çevreye duyarlı yaklaşımların benimsenmesi oluşturmaktadır. Zamanla, çeşitli projelerle yalnızca atık yönetimi, su tasarrufu ve geri dönüşüm konularında farkındalık yaratmakla kalmamış, aynı zamanda bu alanlarda somut sonuçlar elde edilmesine yönelik stratejiler geliştirmeleriyle dikkat çekmektedir (Investing, 2025).

3.3.2.4. Avrupa, İngiltere, ABD ve Japonya – FTSE4 GOOD

Sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda küresel finansal alanlarda bir öncelik haline geldiğinden ESG unsurlarının entegrasyonunu teşvik eden dinamik bir alan olarak kendini göstermektedir. FTSE4 Good endeksi, bu çabaların önemli bir parçasını oluşturarak, yatırımcılara sürdürülebilir ve etik iş uygulamalarına sahip olan şirketleri tanımlama ve izleme imkanı sunmaktadır. Bu endeks, yalnızca çevre dostu uygulamaları teşvik etmekle kalmayıp; aynı zamanda sosyal sorumluluk ve etkili yönetim anlayışını benimseyen şirketlerin değerini artırma hedefini de gütmektedir. Özellikle Avrupa, İngiltere, ABD ve Japonya gibi büyük ekonomik güçlerde, şirketlerin bu standartlara uyum sağlama çabaları dikkat çekmektedir.

FTSE4Good Endeks Serisi belirli Çevresel, Sosyal ve Yönetişim uygulamalarını gösteren şirketlerin performansını ölçmek üzere tasarlanmıştır. Şeffaf yönetim ve açıkça tanımlanmış ESG kriterleri, FTSE4Good endekslerini sürdürülebilir yatırım ürünleri oluştururken veya değerlendirirken çok çeşitli piyasa katılımcıları tarafından kullanılabilecek uygun araçlar haline getirmektedir. FTSE4Good endeksleri dört ana şekilde kullanılabilmektedir; 1.Finansal ürünler: Endeks takipli yatırımların

yaratılmasında kullanılan araçlarını, sürdürülebilir yatırıma odaklanmış finansal araçları veya fon ürünlerini kapsamaktadır. 2. Araştırma: Belirli çevresel ve sosyal uygulamaları olan şirketleri belirlemek konusunda yardımcı olmaktadır. 3. Referans: Şirketlerin ilerlemelerini ve başarılarını değerlendirebilecekleri şeffaf ve gelişen bir küresel ESG standardı olarak referans sunmaktadır. 4. Benchmarking: Sürdürülebilir yatırım portföylerinin performansını izlemek için, bir endeks karşılaştırmalı değerleme imkanı sunmaktadır (FTSE RUSSELL, 2025).

3.4. ESG Puanının Finansal Piyasadaki Yeri

Finansal piyasalarda ESG puanlarının artan rolü, aynı zamanda sürdürülebilir yatırımlara olan talebin yükselmesiyle de ilişkili bir durumu ortaya koymaktadır. Kurumsal yatırımcılar, ÇSY kriterlerine uygun şirketlere yönelik yatırımlar yaparak riskleri azaltmayı ve uzun vadeli getirileri maksimize etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda, çevreci puanı yalnızca bir değerlendirme ölçütü değil, aynı zamanda yatırım stratejisinin merkezinde yer alan bir karar verme aracı haline gelmiştir. Yatırımcıların ÇSY uyumlu şirketleri tercih etmesi, hissedarların genel performansını olumlu yönde etkileyebilir; dolayısıyla, ESG puanları piyasa değeri ve marka imajı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmaktadır. Sonuç olarak, bu skorlama finansal piyasalarda köklü bir değişimi simgelemekte ve sürdürülebilirlik odaklı bir yaklaşımın benimsenmesini teşvik etmektedir.

3.4.1. Türkiye’de ESG Puanına Sahip Bankalar

Türkiye'deki bankacılık sektörünün ekonomik dinamikler, düzenleyici çerçeveler ve küresel trendlerle şekillenen karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. 2023 verilerine göre, ülke genelinde 50'den fazla bankanın faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Bu bankalar, kamu ve özel sektör bankaları ile yabancı bankaların oluşturduğu çeşitlilikle, ekonomik faaliyetlerin finansmanında belirleyici bir rol oynamaktadır. Son yıllarda, Türkiye'deki bankacılık sektörü sadece finansal performansıyla değil, aynı zamanda ESG kriterlerine yönelmesiyle de dikkat çekmektedir. Bankalar, yalnızca kar odaklı değil, sürdürülebilirlik hedeflerini de

gözeten bir strateji geliştirme sürecine girmişlerdir. Bu bağlamda, Türkiye'deki bankaların ESG puanları, sürdürülebilirlik raporlaması ve sosyal sorumluluk projeleri aracılığıyla değerlendirilmektedir. Bankalar, çevresel etkilerini azaltmayı amaçlayan projelere yatırım yapmakta ve müşterilerine bu tür projeleri finanse eden ürün yelpazesi sunmaktadırlar. Sektördeki lider bankalar, sosyal sorumluluk kapsamında faaliyetler gerçekleştirirken, aynı zamanda yönetişim uygulamalarında şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesini benimsemekte, bu sayede müşterilerine ve yatırımcılarına güven vermeyi hedeflemektedirler.

Türkiye'deki bankalar, sürdürülebilirlik ve çevresel, sosyal, yönetişim kriterlerine uyum sağlama hedefine bağlı olarak ürün ve hizmetler geliştirerek, yatırımcıların beklentilerine cevap verme konusundaki isteklerini göstermektedir. Türkiye'de ESG sıralamalarında öne çıkan bu büyük bankalar, uluslararası finans kuruluşları ile iş birliği yaparak sürdürülebilir finansman kaynaklarına yönelmekte ve belirli standartları karşılamak amacıyla ESG stratejilerini sürekli olarak güncellemektedirler. Bu tür çabalar bankaların pazar konumlarını güçlendirmektedir.

Günümüzde Türkiye'deki sürdürülebilir finansa yönelik, fon temin etmek amaçlı oluşturulan BIST' teki XUSRD endeksinde 2021 yılı itibariyle 72 firma bulunmaktaydı günümüzde bu 84'e yükselmiştir. Finans sektörü açısından endeksteki firmalara bakılacak olursa, aralarında sadece 9 tanesinin banka olduğu görülmektedir. En iyi performansa sahip olanlarının oluşturduğu diğer endeks olan XSD25'te ise sadece üç banka bulunmaktadır. Finansal piyasaya yön veren, en önemli aracı kurum konumunda bulunan Bankaların yeşil dönüşüm içinde daha aktif rol oynaması gerektiği düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de faaliyet gösteren 51 banka ESG puanları bakımından incelenmiş, içlerinden 16 tanesinin bu uluslararası skora sahip olduğu tespit edilmiştir. Tablo 8'de çevresel dönüşümdeki rollerini ortaya koyabilmek amacıyla performanslarına göre sıralanmış bu bankalar yer almaktadır. Ayrıca tablonun son sütunu olan "Sıra" olarak ifade edilen bölüm, LSEG firmasının değerlemeye konu finans sektörü firmalarının tamamının sayısı olan 1148 adet üzerinden yapılan dereceyi ifade etmektedir.

Tablo 9. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2021)

NO	TÜRKİYEDE FAALİYET GÖSTEREN BANKA	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan Hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	INTESA SANPAOLA S.P.A.	**93**	**97**	100	98	97	**94**	78	97	99	95	**91**	88	99	98	**2**
2	DEUTSCHE BANK A.Ş.	**90**	**96**	94	97	96	**91**	95	91	93	86	**86**	84	92	85	**8**
3	TÜRKİYE İŞ BANKASI	**90**	**98**	99	100	97	**98**	95	100	99	99	**74**	77	63	78	**12**
4	TÜRKİYE SINAİ VE KALKINMA BANKASI	**89**	**96**	98	93	97	**92**	78	97	100	86	**81**	94	42	78	**15**
5	SOCIETE GENERALE S.A.	**85**	**96**	94	93	97	**83**	78	76	93	77	**84**	97	41	84	**32**
6	AKBANK T.A.Ş.	**84**	**97**	98	97	97	**94**	95	97	94	89	**65**	60	63	95	**39**
7	HSBC BANK A.Ş.	**83**	**87**	99	100	81	**81**	95	76	93	53	**84**	88	78	75	**46**
8	JP MORGAN CHASE BANK N.A.	**82**	**85**	85	100	82	**82**	95	76	79	82	**81**	99	27	72	**50**
9	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	**79**	**97**	95	98	97	**93**	95	97	88	95	**53**	44	85	53	**75**
10	YAPI VE KREDİ BANKASI	**77**	**92**	98	92	91	**91**	95	76	95	93	**52**	39	75	78	**90**
11	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	**74**	**69**	95	94	56	**97**	95	99	95	100	**44**	26	74	88	**119**
12	TÜRKİYE HALKBANKASI A.Ş.	**68**	**67**	90	85	56	**89**	78	99	91	89	**38**	38	31	53	**178**
13	ŞEKERBANK T.A.Ş.	**59**	**62**	71	76	56	**67**	95	63	75	36	**47**	28	87	78	**284**
14	BANK OF CHINA TURKEY A.Ş.	**59**	**64**	81	77	56	**60**	37	76	82	34	**56**	62	12	97	**277**
15	HABIB BANK LTD	**51**	**62**	53	24	74	**52**	0	63	56	79	**44**	50	50	6	**401**
16	QNB FİNANSBANK A.Ş.	**30**	**30**	2	54	30	**37**	35	30	58	9	**20**	15	21	41	**853**

Kaynak : www.tbb.org.tr ve www.refinitiv.com . Erişim Tarihi: 21.11.2022. Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 8'de yer alan sıralamada, Refinitiv tarafından hesaplanan ESG puanlarının 2021 yılının mali verilerine dayanmaktadır. Buradaki bankaların tamamının kurumsal altyapılarına sürdürülebilirliği ekledikleri anlaşılmaktadır. Entegrasyonun ortaya konması ve kamuoyuyla paylaşılması adına, bu bankalar her yıl kapsamlı raporlar yayınlamaktadırlar.

Tablo 8'e göre 90 puana sahip Türkiye İş Bankası ile 30 puan alan QNB Finansbank arasında bir inceleme yapılacak olursa şu detaylar dikkat çekmektedir. İş Bankasının Yönetim Kurulunun aldığı karar ile Sürdürülebilirlik Politikasını 2014 yılında oluşturmuş olması erken uyum sürecine dahil olduğunu göstermektedir. Bu politika kapsamında, ilgili departmanda bir sürdürülebilirlik komitesi oluşturulmuş ve burada bir koordinatör, ona bağlı liderler, yatırımcı ilişkileri çalışanları ile kredi servisi çalışma grubu bulunmaktadır. Toplumsal fayda anlamında ilk göze çarpan ise, engelli dostu ATM lerinin sayısının iki yıl içinde 4410'dan 5731'e yükselmiş olmasıdır.

Aslında ESG puanının yüksek olmasının asıl önemli nedeni, bahsi geçen Bankanın toplamda enerji sektörüne aktarılan fonlarının %75 gibi ciddi bir oranda yenilenebilir projelere sağlamış olmasıdır. Tablodaki puandan bağımsız 2022 yılı içinse çevreci projelere 432 milyon dolar tutarında kredi imkanı sağladığı entegre raporunda karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca aynı yıl yayınladığı son raporunda, 2026 yılına kadar kadın girişimci dahil toplamda 400 milyar TL sürdürülebilir kredi finansman taahhüt ettiğini belirtmiştir. Sürdürülebilirlik anlamında Türkiye ve dünyada başarıyı yakalayan Banka'nın 2019, 2020 ve 2022 yıllarında da yeşil dönüşümle alakalı toplamda beş ayrı ödülün de sahibi olduğu görülmektedir (Türkiye İş Bankası, 2022).

Finansbank açısından detaylara bakıldığında, yine Banka'nın bünyesinde ayrı bir departman kurulmuş olduğu, ancak tablonun oluşturulduğu tarihte yılın sonuna gelinmesine rağmen 2022 yılı için henüz bir aksiyon raporu yayınlamadığı dikkat çekmektedir. Puanlamaya esas 2021 yılında ise, enerji projeleri içinde çevreye duyarlı

olanların fonlanma oranının yalnızca %31 olduğu görülmektedir (QNB Finansbank, 2021).

Aradaki puan uçurumunun başlıca nedeni olarak da 2021 yılında toplamda Yeşil Kredi olarak piyasaya QNB Finansbank'ın 49.115.000.-USD fon sağladığı, Türkiye İş Bankası'nda ise bu rakamın 331.000.000.-USD olduğu göze çarpmaktadır.

İlerleyen dönemlerde de alınan ESG puanlarının ortaya konması amacıyla 2022 yılı verilerini içeren Tablo 9 ve 2023 yılı mali verilerine dayanarak hesaplanan puanların yer aldığı Tablo 10 oluşturulmuştur.

Türkiye'de ESG puanına sahip bu bankaların 3 yıllık dönem performanslarını karşılaştırmak amacıyla başlığın son bölümünde yer alan Grafik 2 ile de genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tablo 10. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2022)

NO	TÜRKİYEDE FAALİYET GÖSTEREN BANKA ADI	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	INTESA SANPAOLA S.P.A.	**92**	**96**	100	96	95	**94**	79	100	99	95	**88**	84	95	98	**3**
2	DEUTSCHE BANK A.Ş.	**86**	**95**	93	95	95	**89**	95	84	94	80	**78**	74	80	95	**21**
3	TÜRKİYE İŞ BANKASI	**86**	**96**	98	100	95	**93**	95	72	99	97	**73**	81	50	69	**18**
4	TÜRKİYE SINAİ VE KALKINMA BANKASI	**85**	**96**	97	97	95	**94**	95	97	99	81	**70**	76	50	69	**22**
5	AKBANK T.A.Ş.	**84**	**96**	96	99	95	**91**	95	97	90	85	**68**	64	65	94	**32**
6	SOCIETE GENERALE S.A.	**83**	**94**	94	91	95	**79**	79	72	91	64	**84**	100	47	64	**37**
7	TÜRKİYE HALKBANKASI A.Ş.	**79**	**65**	92	97	51	**94**	95	100	89	95	**63**	69	55	47	**68**
8	JP MORGAN CHASE BANK N.A.	**79**	**79**	69	99	77	**77**	95	72	71	76	**80**	90	40	92	**69**
9	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	**79**	**96**	95	98	95	**94**	95	97	93	91	**53**	42	94	47	**59**
10	HSBC BANK A.Ş.	**77**	**83**	96	96	77	**71**	95	72	73	47	**83**	84	72	99	**76**
11	YAPI VE KREDİ BANKASI	**75**	**90**	98	98	86	**94**	95	92	98	87	**43**	33	60	69	**96**
12	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	**75**	**66**	99	98	51	**95**	95	95	94	99	**50**	53	12	94	**92**
13	ŞEKERBANK T.A.Ş.	**60**	**64**	88	93	51	**78**	95	99	90	28	**33**	15	68	69	**262**
14	BANK OF CHINA TURKEY A.Ş.	**58**	**82**	78	73	86	**56**	38	72	75	27	**50**	53	10	95	**282**
15	HABIB BANK LTD	**50**	**81**	73	53	90	**47**	0	56	39	89	**44**	41	77	6	**389**
16	QNB FİNANSBANK A.Ş.	**39**	**39**	42	60	33	**49**	33	73	59	29	**24**	23	26	30	**606**

Kaynak : www.tbb.org.tr ve **www.refinitiv.com.** Erişim Tarihi: 16.10.2023. Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 9’daki 2022 yılı incelenip bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, Vakıfbank’ın on birinci sıradan on ikinciye, Yapı Kredi’nin onuncu sıralamadan on birinciye gerilediği ve Societe Generale S.A. ile Akbank’ın, Akbank lehine yer değiştirdiği görülmektedir. Ancak asıl dikkat çekici olan iki banka, yedinci konumdan onuncuya düşen HSBC ve on ikinci sıradan yedinciye yükselen Halk Bankası’dır.

Türkiye'nin Paris Anlaşması'na resmen taraf olmasıyla birlikte, yeşil finans, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı gibi ilgili girişimlerin temel odak alanlarını dikkate aldığı görülen Halk Bankası, 2022 yılında Yeşil Enerji Kredi Paketi'nin kapsamını genişlettiği görülmektedir. Sürdürülebilirliğin çeşitli boyutlarını takip ederek gerekli aksiyonları alan Banka, 2050 yılı itibariyle kredi ve yatırım portföylerini net sıfır emisyon hedefiyle uyumlu hale getireceğini belirtmektedir. Ayrıca Türkiye’de, taahhütte bulunan ilk banka sıfatıyla 2022 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı Finans Girişimi (UNEP FI) tarafından kurulan küresel bir koalisyon olan Net Sıfır Bankacılık İttifakı'na (NZBA) katılım sağladığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında Halkbank, GoArt Metaverse evreninde şube ve etkinlik merkezini açan ilk Türk bankası olma statüsünü kazandığı görülmektedir. Nakit kredi risk portföyü içerisinde, yenilenebilir enerji ve enerji verimliliğine yönelik yatırım kredilerinin %2,75 oranında paya sahip olması ve 2022 yılında yürütülen çalışmalar sonucunda Karbon Saydamlık Projesi'nin (CDP) “Su Güvenliği” programında liderlik düzeyine yükselerek “A Listesi” nde yer alması, bu olumlu gelişmenin temel etkenleri arasında değerlendirilmektedir. Ayrıca Bankanın yenilenebilir enerji projelerini desteklemek amacıyla vermiş olduğu kredileri 2021 yılında 653 milyon TL iken 2022 yılında bu rakam 2.515 milyon TL ye yükselerek %380 gibi ciddi bir orana ulaştığı görülmektedir (Halkbank, 2025).

HSBC için bir değerlendirme yapacak olursak 2020 yılında Sürdürülebilir Akademi oluşturan Bankanın 2022 yılı Faaliyet Raporunda sürdürülebilir faaliyetlerine devam ettiğini belirtmenin ötesine geçememektedir. Sadece 102 milyon dolar yeşil kredi verdiği görülmektedir (www.hsbc.com.tr, 2022).

Tablo 11. Türkiye'de ESG Puanına Sahip Banka Puan Listesi (2023)

NO	TÜRKİYEDE FAALİYET GÖSTEREN BANKA ADI	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	INTESA SANPAOLA S.P.A.	**93**	**97**	99	95	95	**94**	74	99	100	95	**91**	90	91	99	**1**
2	TÜRKİYE İŞ BANKASI	**88**	**97**	98	100	95	**94**	93	96	96	88	**76**	83	61	62	**12**
3	TÜRKİYE SINAİ VE KALKINMA BANKASI	**85**	**97**	100	93	95	**93**	93	100	99	100	**64**	70	44	62	**27**
4	AKBANK T.A.Ş.	**85**	**97**	94	97	95	**87**	93	96	85	79	**77**	78	65	91	**31**
5	SOCIETE GENERALE S.A.	**84**	**96**	95	96	95	**79**	74	72	97	57	**88**	100	47	89	**33**
6	TÜRKİYE HALKBANKASI A.Ş.	**82**	**89**	98	97	85	**94**	93	100	88	99	**64**	67	42	81	**42**
7	DEUTSCHE BANK A.Ş.	**81**	**96**	94	96	95	**87**	93	72	91	85	**68**	62	76	90	**49**
8	JP MORGAN CHASE BANK N.A.	**80**	**92**	66	100	95	**74**	93	72	67	70	**83**	95	37	90	**68**
9	ŞEKERBANK T.A.Ş.	**79**	**87**	88	93	85	**87**	93	99	95	63	**65**	66	67	62	**71**
10	YAPI VE KREDİ BANKASI	**78**	**97**	98	98	95	**95**	93	90	96	98	**48**	39	68	62	**77**
11	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	**78**	**96**	91	98	95	**89**	93	72	92	95	**55**	45	82	62	**82**
12	TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	**74**	**81**	98	97	50	**93**	93	90	95	93	**51**	52	25	91	**113**
13	HSBC BANK A.Ş.	**71**	**93**	97	97	76	**65**	93	26	71	63	**74**	93	20	63	**148**
14	QNB FİNANSBANK A.Ş.	**57**	**71**	66	67	50	**70**	36	72	78	80	**41**	45	15	62	**327**
15	HABIB BANK LTD	**51**	**61**	58	44	71	**47**	47	26	43	68	**50**	38	79	72	**430**
16	BANK OF CHINA TURKEY A.Ş.	**48**	**80**	68	70	85	**59**	30	100	66	40	**19**	6	13	93	**481**

Kaynak : **www.tbb.org.tr** **ve** **www.refinitiv.com**. Erişim Tarihi: 18.05.2024. Yazar tarafından derlenmiştir.

Tablo 10 incelendiğinde Deutsche Bank'ın ikiden yediye, HSBC' nin düşüşe devam ederek ondan on üçe, Bank Of China Turkey' in on dörtten on altıya gerilediği görülse de asıl önemli düşüş Garanti Bankası'nda gözlemlenmektedir. Banka iki yıldır koruduğu dokuzuncu sırayı 2023 yılında on birinci olarak tamamladığı dikkat çekmektedir. Aslında önceki yıllarda rüzgar enerji sistemlerinin finansmanının %25'ini fonladığı ve "İhracatın Yeşil Yolu" gibi öncü projelere imza attığı kayıtlara geçmiş hatta 2022 döneminde Enerji sektöründeki finansmanının %100'ünü yenilenebilir projelere yönlendirdiğinin faaliyet raporunda yer aldığı görülmektedir. Garanti BBVA' nın sürdürülebilir finans faaliyetleri 2022 yılında somut rakamlar ve ihracat detayları ile desteklenmiştir. Buna karşın 2023 yılında sürdürülebilirlik stratejileri devam etmekle birlikte, özellikle yeşil tahvil ihracı ve yenilenebilir enerji finansmanı konusunda nicel veri eksikliği bulunmaktadır. Bu durum, yatırımcı güveni, sürdürülebilirlik performans ölçümü ve raporlama şeffaflığı açısından görece bir gerilemeye işaret etmektedir (Garanti BBVA, 2023).

Bunun yanında 2023 yılı, Türkiye açısından 6 Şubat Kahramanmaraş merkezli büyük depremlerle başlamış ve bu felaketin ekonomik-sosyal yansımaları sürdürülebilirlik faaliyetlerin de yönünü değiştirmiştir. Garanti BBVA bu süreçte önceliğini afet bölgesine yardıma ve finansal istikrarı korumaya verdiği görülmektedir. Buna karşın, 2022 yılında öne çıkan iklim kriziyle mücadele ve sürdürülebilir finansman gibi tematik başlıkların 2023 yılında daha sınırlı biçimde işlendiği de gözlemlenmektedir.

Halk Bankası incelendiğinde ise yayınladığı etki raporundaki verilere dayanarak, bir önceki yıla göre %250 nin üzerinde bir artışla vermiş olduğu yeşil kredileri 6.427 milyon TL seviyesine ulaşarak konumunu yedinci sıradan altıya yükselttiği görülmektedir.

Ancak tabloda dikkat çekici yükseliş gösteren iki banka vardır: Önceki yıla göre 16. sıradan 14'e yükselen QNB Finansbank ve 60 puanla 13. konumdan 79 skora ulaşarak 9. sıraya yükselen ve sıçrayış olarak nitelendirebileceğimiz Şekerbank.

QNB Finansbank 2023 yılı Sürdürülebilirlik Entegre Raporu incelendiğinde toplamda 27.062 milyon TL yeşil kredi kullandırdığı ve yine cari dönemde Kristal Kule LEED sertifikasyonu alarak yeşil bina derecelendirme yetkisi aldığı dikkat çekmektedir. Sürdürülebilirlik finansman oranını da %48'e yükselttiği ve böylece 2023 yılında yenilenebilir enerji projeleri kaynaklı yıllık engellenen 146.569 tCO2 eq sera gazı emisyonu oranında katkı sağladığı mevcut yükselişin belirleyici etkileri arasında sıralanmaktadır (QNB Finansbank , 2023).

Şekerbank Sürdürülebilirlik Entegre Raporu incelendiğinde ise Türkiye'de 6 Şubat 2023'te meydana gelen depremlerden etkilenen bölgenin kalkınmasına yönelik faaliyetleri dikkat çekmektedir. Amerikan Uluslararası Kalkınma Finans Kuruluşu'ndan (US International Development Finance Corporation-DFC) edinilen 100 milyon ABD doları tutarındaki kredi ile mikro, küçük işletme ve KOBİ'lerin üretime devam etmesini ve bu anlamda istihdama destek sağladığı görülmektedir. Bahsi geçen DFC kredisi ile depremden etkilenen illerdeki KOBİ'ler ile Türkiye genelindeki kadın girişimciler toplamda 8 milyar TL'nin üzerinde finansman desteği sağladığı görülmektedir. Ayrıca enerji verimliliği yatırımlarına sağlanan toplam finansmanın bu dönemde 1,6 milyar TL'ye ulaştığı, özellikle kadın girişimcilere sağlanan desteğin de %67 oranında artış gösterdiği ve çiftçilere sunulan olanakların da diğer bankalara nazaran daha yüksek olduğu verilerle ortaya konmuştur. 2023 yıl sonu itibarıyla Banka tarım kredilerinin toplam nakit kredi hacmi içindeki payını %7,6 olarak gerçekleştirdiğini Raporunda paylaşmaktadır (Şekerbank, 2023).

Tablo 10'daki özellikle Şekerbank ve QNB Finansbank açısından pozitif yükseliş durumu, üç ayrı dönem bazında ayrı ayrı incelenen Bankaların, 2021-2022-2023 yıllarında aldıkları puanların karşılaştırıldığı Grafik 2 ile de ortaya konmaktadır.

Grafik 2. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Bankaların 2021-2022-2023 ESG Puanları

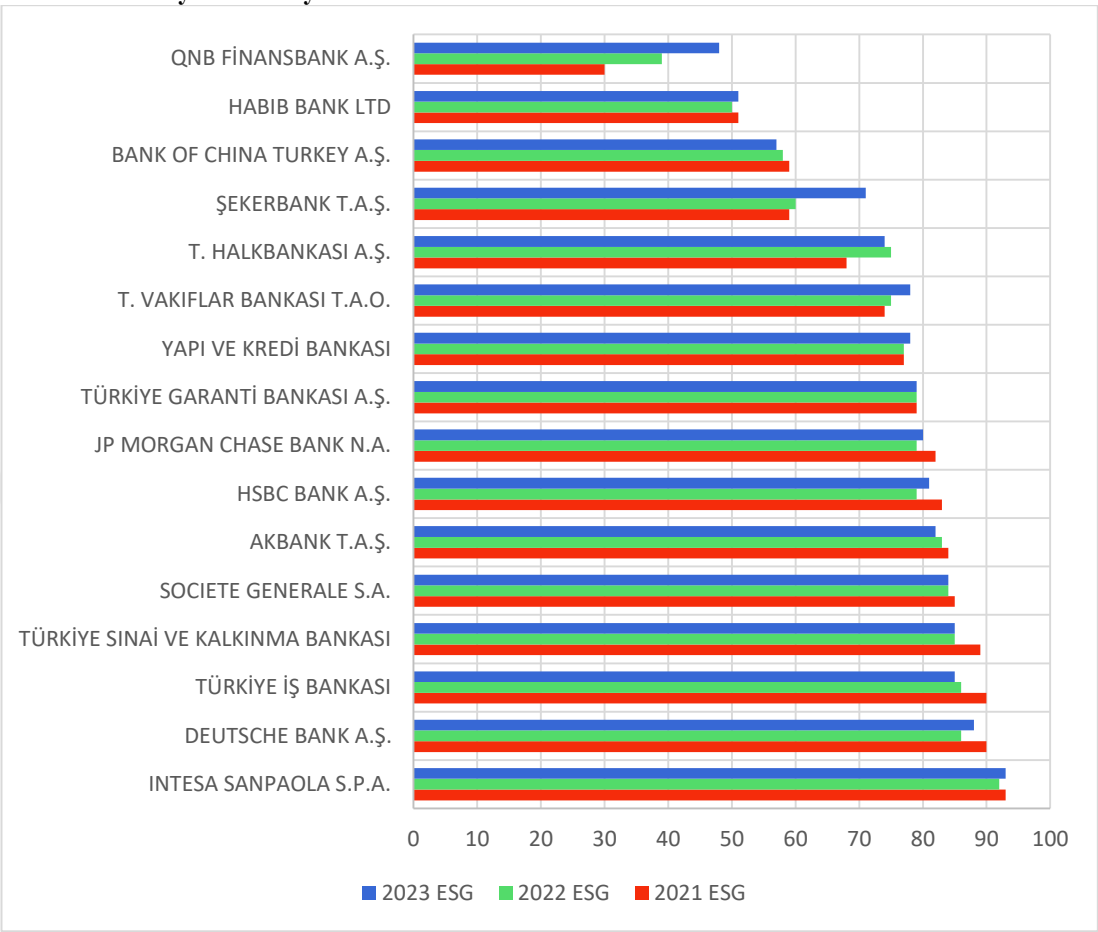

Kaynak: Tablo 8-9-10 Baz Alınarak Yazar Tarafından Oluşturulmuştur.

3.4.2. Türkiye'de Temsilciliği Bulunan Yabancı Bankalar

Türkiye gerek stratejik konumu gerekse de dinamik ekonomisi sayesinde uluslararası finans sisteminde önemli bir oyuncu olarak kendini kanıtlamıştır. Ülkede faaliyet gösteren yabancı bankalar, Türk finans sektörünün çeşitlendirilmesine ve uluslararası standartlara uyumuna katkıda bulunurken, aynı zamanda yerel bankalarla rekabeti de artırmaktadır. Türkiye'deki yabancı bankalar sadece finansal hizmetler sunmakla kalmayıp, ekonomik büyümeye, istihdama ve yenilikçi finansal ürünlerin geliştirilmesine de katkıda bulunmaktadır. Türkiye'deki yabancı banka şubelerinin sayısı ve çeşitliliği, ülkenin cazip yatırım ortamını vurgulamaktadır.

Tablo 11'de Türkiye'de faaliyet gösteren yabancı merkezli Bankalar yer almaktadır. Bu bankaların ESG puanına sahip olanlarının 2022-2023 yıllarına ait puanları yazılmış olup, Avrupa Birliği üye ülke konumunda olanlar ise renklendirilerek gösterilmiştir.

Tablo 12. Türkiye'de Temsilciliği Bulunan Yabancı Bankalar

NO	TÜRKİYEDE TEMSİLCİLİĞİ BULUNAN YABANCI BANKA	ÜLKE	ESG (2022)	ESG (2023)
1	UBS SWITZERLAND AG	İSVİÇRE	-	**87**
2	AAREAL BANK A.G.	ALMANYA	**73**	-
3	ABC INTERNATIONAL BANK PLC	İNGİLTERE	-	-
4	ALUBAF ARAB INTERNATIONAL BANK BSC	BAHREYN	-	**46**
5	BANCA MONTE DEI PASCHI DI SIENA S.P.A.	İTALYA	**76**	**74**
6	BANCO SABADELL S.A.	İSPANYA	-	**90**
7	BANK AL HABİB LİMİTED	PAKİSTAN	-	**16**
8	BANK J. SAFRA SARASIN AG	İSVİÇRE	-	-
9	BANK JULIUS 68B183AER&CO.LTD.	İSVİÇRE	-	**68**
10	BANK OF BAHRAIN AND KUWAIT	KUVEYT	-	**48**
11	BANQUE SYZ SA	İSVİÇRE	-	-
12	BARCLAYS BANK PLC	İNGİLTERE	**86**	**86**
13	CAIXABANK S.A.	İSPANYA	**86**	**89**
14	COMMERZBANK A.G.	ALMANYA	**81**	**74**
15	CREDIT EUROPE BANK N.V.	HOLLANDA	-	-
16	CREDIT INDUSTRIEL ET COMMERCIAL (CIC)	FRANSA	-	-
17	DEG-DEUTSCHE INVESTITIONS-UND ENTWICKLUNGSGESELLSCHAFT MBH	ALMANYA	-	-
18	DHB BANK N.V.	HOLLANDA	-	-
19	DOHA BANK	KATAR	**58**	-
20	DUBAI ISLAMIC BANK	BAE	**31**	**61**
21	DZ BANK A.G.	ALMANYA	-	-
22	GARANTİBANK INTERNATIONAL N.V.	HOLLANDA	-	-
23	HUNGARIAN EXPORT-IMPORT BANK PLC.	MACARİSTAN	-	-
24	ING BANK N.V.	HOLLANDA	-	**83**
25	JSC BANK OF GEORGIA	GÜRCİSTAN	-	-
26	KEB HANA BANK	GÜNEY KORE	-	-
27	KENTBANK D.D.	HIRVATİSTAN	-	-
28	KFW IPEX-BANK GMBH	ALMANYA	-	-
29	LANDESBANK BADEN-WÜRTTEMBERG	ALMANYA	**65**	**61**
30	MIZUHO CORPORATE BANK LTD.	JAPONYA	**81**	**71**
31	NEAR EAST BANK LIMITED	KKTC	-	-
32	NOMURA BANK INTERNATIONAL PLC	JAPONYA	**83**	**89**
33	OJSC ORIENBANK	TACİKİSTAN	-	-
34	OYAK ANKER BANK GMBH	ALMANYA	-	-
35	QINVEST LLC	KATAR	-	-
36	SUMITOMO 71MITSUI BANKING CORPORATION	JAPONYA	**71**	**71**
37	THE BANK OF NEW YORK MELLON	ABD	-	**86**
38	THE EXPORT-IMPORT BANK OF KOREA	GÜNEY KORE	-	-
39	UNION BANCAIRE PRIVÉE, UBP SA	İSVİÇRE	-	-

Kaynak: https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/83 ve https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores Erişim Tarihi: 23.10.2024.
Yazar tarafından derlenmiştir.

3.4.3. Bankaların Sürdürülebilir Politikaları

Çevresel projeler başta olmak üzere günümüzde artık yatırımların sürdürülebilirlik kapsamında olması Bankalara yeşil dönüşüm süreçlerini hızlandırmaları sinyali vermektedir. Anadolu Ajansı'nın 15.11.2022 tarihli yazısında Türkiye'nin her yıl 10 milyar dolar tutarında yatırım yapmasıyla çevreci teknolojilerinin kapasitesini arttırması ve bunun sonucunda da 2050 yılına net sıfır emisyonla ulaşılacağı hedefinin gerçekleştirilebileceği belirtilmektedir. Dolayısıyla bu yeşil dönüşümde Bankacılık sektörünün sorumluluğu büyüktür ve bu durumdan kazanım sağlayabilmek de ayrıcalıklı bir fırsat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bankacılık sektörü açısından diyebiliriz ki, uzun süredir kaynak yaratmada önemli kriter olan Kredi Derecelendirme Ratinglerine artık yeşili önemseyen çevreci ve sürekliliği ön planda tutan ESG puanlamasının da eklendiği görülmektedir. Sosyal ve çevreci katkının yanında oluşan büyük pazardan yararlanabilmek sürdürülebilir faaliyetlere önem vermeyi gerektirmekte ve uluslararası iş birliklerinin faydalarından yararlanabilmeyi de kaçınılmaz kılmaktadır. Finansal piyasaların yanında şirketlerin ve kurumların da kalkınma hedeflerini, Türkiye'nin 2053 tarihine kadar sıfır sera gazı emisyona ulaşabilme taahhüdü ışığında oluşturmaları gerekmektedir. Doğayı korumanın ve toplumsal refah artışının bu sayede mümkün olacağı görülmektedir.

Yeşil projelerin farkındalığının arttırılması, şirketlerle iletişimin doğru sağlanması anlamında bankacılık sektörüne büyük iş düşmektedir. Bu bağlamda BDDK, bir ESG kılavuzu yayınlayarak ve bunu destekleyici "Ulusal Yeşil Taksonomi" ile açıklayıcı sınıflandırma ve aktif katılımı hedeflemekte olduğunu belirtmektedir. Bununla da ürün ve hizmetlerde çevreci etiketinin uygulanmasını desteklemeyi amaçlamaktadır (BDDK, 2021). Sektör açısından sürdürülebilirliğe uyum anlamında olumlu ve olumsuz yönlerin ortaya konmasını sağlayacağı düşünülen Türkiye özelinde Swot Analizi hazırlanmış olup, Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 13. Türkiye Açısından Sürdürülebilir Bankacılık SWOT Analizi

	GÜÇLÜ YÖN	ZAYIF YÖN
İÇSEL FAKTÖRLER	**G.1.** Yüksek müşteri sadakatine sahip olması. Finansal sağlamlık. Bu durum bankaların finansal enstrüman kullandırma yeteneğiyle doğrudan ilişkili. **G.2.** Jeopolitik anlamda güçlü konuda bulunması. Potansiyel yenilenebilir enerji projelerine yeşil finansman ürünleri sunma imkanı doğurması. **G.3.** AB üyelik süreciyle, bu geniş pazarla yakın ilişkiler kurma avantajı. **G.4.** Finansal aynı zamanda doğal kaynakların yeterliliği. Bu, Türkiye bankacılık sisteminin önemli bir avantajıdır ve ağırlıklı olarak devlet bankaları ve özel bankaların geniş kredi portföyleri, düşük maliyetli yeşil kredilerin temin edilmesine de olanak sunması. **G.5.** Bankacılık sektörü ile reel sektörün yapısının dinamik olması. Yeşil finansmana dönüşümde yüksek uyumluluk ve etki sağlamada aktif olma becerisi sağlanması. **G.6.** ESG yatırımlarının uzun vadeli olması. Bu sayede kısa süreli dalgalanmalar yaşansa da piyasadaki tepkilerin kısıtlı kalabilecek olması avantajı. **G.7.** Türkiye'nin yeşil tahvil piyasasına yönelik adımları ve uluslararası finans kuruluşlarıyla iş birliği. Bu ortaklıklar, bankacılık sektörünün sürdürülebilirlik çabalarını güçlendirmekte ve küresel ölçekte rekabet avantajı sunar.	**Z.1.** Farkındalık eksikliği. Bilinç düzeyinin yetersizliği, sektörde olumlu bir değişimin sağlanmasını engeller. **Z.2.** Yetersiz eğitim ve bilinçlendirme. Çalışanların çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil finansman konularında eğitim almadıkları durumlarda, bu alanlardaki uygulamaların etkinliğinin düşmesi **Z.3.** Yüksek rekabet koşulları **Z.4.** Toplumda tasarruf oranının düşük olması ve sürdürülebilir farkındalığın yeteri kadar yerleşmemiş olması. **Z.5.** Etkinliği yüksek olsa da uygulamada bankacılık sektörünün kısa vadeli fonlama tercihi. **Z.6.** Çevresel risklerin yaratabileceği finansal sonuçların etkin şekilde yönetilemeyeceği endişesine bağlı, yerli ve yabancı yatırımcılara güven veren politikaların eksikliği.

	FIRSATLAR	TEHDİTLER
DIŞSAL FAKTÖRLER	**F.1.** Uluslararası iş birlikleri. Yeşil girişimlerin ilerletilmesi için kritik öneme sahip olan küresel uzmanlık ve finansal kaynaklardan yararlanma yolları sunar. **F.2.** Yeşil tahvil veya kredilerin menkul kıymetleştirilmesi ile dış piyasalardan uygun oranda ve uzun vadeli kaynak sağlama imkanı. **F.3.** Yeni Pazarlar. Bu, sadece yenilenebilir enerji projeleri ve sürdürülebilir altyapı için finansman sağlamakla kalmaz, aynı zamanda bilinçli yatırımcıları ve paydaşları çekerek ESG kriterlerinin, yerel kredi uygulamalarına dahil edilmesinin de önünü açar. **F.3.** Dönüşümde ortaya çıkabilecek farklı ticari faaliyetlere, yeni ürünler pazarlama olanağı. **F.5.** Kamu kesimi dahil ulusal ve dış pazarlara ürünler sunma ile sağlanacak kurum imajının artması. **F.6.** Teknolojik gelişmeler. Uluslararası iş birlikleri sayesinde bankaların operasyonel verimliliği artar ve bu durumda yenilikçi finansal ürünler yaratılmasına olanak tanır.	**T.1.** Ülkenin içinde bulunduğu makroekonomik istikrarsızlık. Döviz kurlarındaki ciddi dalgalanmalar, enflasyon oranlarındaki yükseliş ve uluslararası ticaretin belirsizlikleri gibi faktörleri kapsayan durumlar. **T.2.** İklim değişikliğine bağlı doğa olaylarında, aksayan projelerin mali kayıpları ve sigorta maliyeti. **T.3.** Rekabetçi baskılar. Bankaları karlılığı artırma çabasıyla daha yüksek riskli yatırımlara yönlendirebilir; bu da sürdürülebilir kalkınma hedefleri inadına, çevresel ve sosyal etkilere duyarsızlaşma riskini doğurur. **T.4.** Yeşil dönüşümle teminatların ve varlıkların değerinin azalacak olması **T.5.** Yatırımcıların tercihlerinin yeşile dönmesi ile ürün çeşitliliğine gidilecek olması neticesinde itibar riskini dengede tutma gereksinimi

Kaynak: Yazar tarafından hazırlanmıştır.

4. YEŞİL FİNANSMAN ÇÖZÜMLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMAYA ETKİSİ

4.1. Türkiye Açısından Değerlendirme

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) yeşil tahvilin ihracını gerçekleştiren ilk Türk Bankası'dır. Uluslararası piyasalara 2016 tarihinde, 5 yıl vadeli 300 milyon dolar tahvil ihraç etmiştir. Sağlanan bu fon özellikle iklim sorununa çözüm sunan enerji verimliliği yatırımlarının finansmanında kullanılmıştır. İngiltere %44, Avrupa %39, ABD %9, Orta Doğu ve Asya'dan %8 oranındaki talepleri karşılanmıştır (TKSB, 2016). Sürdürülebilir projelerin finansmanı için küresel piyasalardan düşük faizle sağlanan bu borçlanma imkanı, yeşil ekonomik sistem içinde yer alabilmek adına günümüzde önem kazanmaktadır.

Mevcut durumda Türkiye'nin sermaye piyasası enstrümanları ve yeşil kredi ayağı ile sağlanan kaynakları kısıtlı konumdadır. 2016'daki ilk tahvil ihracından günümüze gelirsek, olması beklenen yeşil atakların istenen düzeyde olmadığı görülmektedir. Tüm alanlarda çalışmaların devam ettiği bilinmektedir. En azından Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı liderliğinde 2023 yıl sonuna kadar Ulusal Taksonominin hazırlanıp tamamlanmasının öngörüldüğü bilinmekte birlikte, bu çalışmanın yazıldığı dönem olan 2025 yılında henüz tamamlanmadığı görülmektedir.

Türkiye Hazine ve Maliye Bakanlığı Kasım 2021'de yaptığı açıklama ile "Çevresel, Sosyal ve Yönetişim" (ESG) tahvil piyasalarında faaliyette bulunabilmek amacıyla bir "Sürdürülebilir Finansman Çerçeve Dokümanı" hazırladığını duyurmuştur. Bu çerçeve dokümanın, uluslararası finans piyasalarında gerçekleştirilebilecek yeşil tahvil veya kira sertifikası cinsinden borçlanma işlemlerinde kılavuz olarak kullanılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, uluslararası değerlendirme şirketi olan Sustainalytics tarafından, Bakanlığımızca hazırlanan dokümanın etkili ve güvenilir olduğuna dair, aynı zamanda ICMA' nın 2021

Sürdürülebilirlik Tahvil İlkeleri ile 2021 Yeşil Tahvil İlkeleri ve Kredi Piyasası Birliği (Loan Market Association-LMA) 2021 Yeşil Kredi İlkelerine uyumlu olduğunu belirten "İkinci Taraf Görüşü" de alınmıştır (T.C. HAZİNE ve MALİYE BAKANLIĞI, 2021).

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı 2023 Mart ayında uluslararası yatırımcılar ile ESG kriterleri çerçevesinde borçlanma adımını atmak için yönlendirici görüşmelere başlamıştır. ING ve Standard Chartered Bank, Türkiye adına Avrupa'da gerçekleşecek görüşmelere katılım anlamında yetkili kılınmıştır (www.yesilekonomi.com, 2023). Nitekim kısa bir süre sonrasında Bakanlık 06.04.2023 tarihinde bir basın duyurusu gerçekleştirerek; 2030 vadeli 2,5 milyar dolar yeşil tahvil ihraç edileceğini ve 13.04.2023 itibariyle de Hazine kasasında ilgili meblağın gireceğini belirtmiştir. Detaylarına bakacak olursak, 13.07.2023 vade günü olan bu yeşil tahvilin getiri oranı %9,30 kupon ödeme oranı ise %9,125 olarak gerçekleşeceğini görmekteyiz. Bu yeşil tahvil Hazinemiz tarafından uluslararası piyasalara ihraç edilen ilk tahvil olma özelliği taşımaktadır. Kümülatif olarak ise 2023 yılı bu tahvil dahilinde uluslararası sermaye piyasalarından 7,5 milyar dolar miktarında finansman sağlamış olduğumuz açıklanmıştır. Aşağıdaki Tablo 12'de bu tahvilin oran bazında satıldığı ülkeler gösterilmiştir (T.C. HAZİNE ve MALİYE BAKANLIĞI, 2023).

Tablo 14. Türkiye Hazinesi Yeşil Tahvili Satın Alan Yatırımcıların Ülke Dağılımı

BİRLEŞİK KRALLIK	TÜRKİYE	ABD	ORTA DOĞU	AVRUPA	DİĞER
%31	%19	%18	%16	%15	%1

Kaynak : T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı 2023 Basın Duyurusu
Erişim: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2023/04/20230406_Basin-Duyurusu-1.pdf

Bunların yanında BDDK tarafından AB Taksonomisinin 2022 yılı Haziran ayında kabul edilmiştir. Kurumun "Yeşil Dönüşüm Finansmanı/Riskler ve Fırsatlar" başlıklı sunumunda belirtildiği üzere yürürlüğe konması için çalışmalar sürmektedir. Finansal anlamda Taksonomi kavramı, yatırımların yeşil projelere yönlendirilmesi için sistematik olarak hazırlanan bir sınıflamadır. Teknik anlamda doküman hazırlama çalışmaları devam etmektedir. İlk değerlendirmelere göre bu finansal sınıflandırmanın

en sorunlu yönü, ekonominin tüm faaliyet alanlarını kapsamıyor olmasıdır (Sürdürülebilir EğişimGelişim ve Mükemmellik Derneği [SEGM], 2021).

Taksonomi, BDDK tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır; iklim değişikliği ile mücadeleye kapsamında finansmanın hayata geçirilmesine katkıda bulunan ve standartları belirlenen çevresel hedefler doğrultusunda, iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sunan ekonomik faaliyetlere ilişkin ilkeler ve kriterler belirleyen sınıflandırma sistemleri. Günümüze gelindiğinde 13.03.2025 tarihinde BDDK "Uyumlu Varlıkların Hesaplanmasında Esas Alınacak Kriterler ve Standartlar" başlıklı 11165 nolu kararı alması ve "Bankaların Yeşil Varlık Oranı Hesaplaması Hakkında Tebliğ'i Resmi Gazete' de yayınlaması, yeşil hedeflere ilerleme konusunda başarılı bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır (BDDK, 2025).

4.1.1. Dünya Bankasından Fonlanan Yeşil Projeler

Yeşil finans günümüzde giderek popüler hale gelmiş ve küresel ilgiyi üzerine çektiği yadsınamaz bir gerçektir. Yeşil kavramı, sürdürülebilir kalkınma için öncelikli bir koşuldur ve uluslararası düzeyde gündemden uzun süre düşmeyecektir. Nitekim Aralık 2017'de Paris'te düzenlenen "Tek Gezegen Zirvesi" ile eko-finansmanlı ürünler benimsenerek, küresel merkez bankaları ve dünyanın dört bir yanındaki finans endüstrisindeki kilit katılımcılar tarafından onaylanmıştır. Küresel sera gazı emisyonlarını 1,4 milyar ton azaltacak yeşil projelerin, Yeşil İklim Fonu tarafından desteklenmesine karar verilmiştir. Kasım 2021'de İspanyol hükümeti, gelişmemiş ülkelerin iklim değişikliğiyle başa çıkmalarına yardımcı olmak için Yeşil İklim Fonu'na yaptığı bağışı %50 artırma sözünü de yine bu zirvede verdiği görülmektedir (Wang, et al, 2022).

Dünya Bankası yeşil finansman desteklerini belli dönemlerde kamuoyuyla paylaşmaktadır. FY20 Kurumsal teşvikleri kapsamında ve proje bazında tahsis edilen yeşil tahvil tutarlarını WDI 2020 etkinlik raporunda ilan ettiği tespit edilmiştir. Rapordaki teşviklerin içeriği; yenilenebilir enerji, temiz ulaşım, su ve atık yönetimi, biyoçeşitlilik, tarım arazisi kullanımı, ekolojik kaynaklar ve dirençli altyapı projelerini

kapsamaktadır (WDI, 2020). Ülkelere yeşil tahvil ihraçları kapsamında sağlanan finansman kaynak miktarları Tablo 14 ile özetlenmiştir.

Dünya Bankası tarafından yeşil teşviklerinin detaylıca yer aldığı Etki Raporu en son 2020 yılı için yayınlanmıştır. IBRD Sürdürülebilir Kalkınma Tahvilleri ve Yeşil Tahviller ile IBRD finansmanının desteklediği projeler bu raporda yer almaktadır. Tablo 14 Türkiye'nin gerçekleştireceği projelerin dahil olduğu sınıflandırma çerçevesinde düzenlenmiştir. Buna göre Türkiye'nin, sulama dağıtımını iyileştirme ve Kobi' lere enerji verimliliği anlamında ticari kredi sağlama konularını içeren 20 yıllık 3 ayrı proje için toplamda 1.595,90 milyon dolar teşvik aldığı, aynı zamanda Sulama projesinin %99'unun, Ticari Kredi projelerininse %63 ve %87 oranlarında IBDR tarafından fonlandığı görülmektedir. Diyebiliriz ki teşvik boyutu kaçırılmayacak bir fırsat olarak görülmelidir. Sürdürülebilirlik kavramının hayata geçirilmesi anlamında IBDR' nin sağladığı katkının oldukça büyük olduğu verilerle ortaya konmuştur.

Yine Tablo 14'e göre diğer ülke projeleri için değerlendirme yaparsak %100 oranında karşılanan projeler dikkat çekmektedir. Savaşın devam ettiği Ukrayna ve madencilikle geçimini sağlayan Jameika için pozitif ayrımcılık göze çarpmaktadır ve bunu IBDR' nin Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine birebir uyan sosyal fayda ilkesiyle açıklamak mümkündür. Ayrıca Çin'in genelde fonlanma oranı %27-%47 arası iken, karbon emisyonu azaltmak için Hava Kirliliği Projesi %100 oranında karşılanması göze çarpmaktadır. Bunun yanında Belarus' un tamamının fonlandığı proje ise, doğalgazın yerini tarımsal atıkların ya da odun biyokütlesinin aldığı, ısıtma sistemini köklü olarak değiştirecek yenilenebilir enerji anlamında kıymetli bir proje olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında diyebiliriz ki proje içeriği ve sürdürülebilirliğe katkısı fonlanma oranını etkilemektedir.

Tablo 15. IBDR-2020 Yılı Yeşil Proje Desteği Sağladı Ülkeler ve Finansman Tutarları

YEŞİL FAYDA	ÜLKE	IBDR TARAFINDAN SAĞLANAN FON (Milyon Dolar)	PROJELERİN FONLANMA ORANI (MİN-MAX)	TÜRKİYE PROJE İÇERİĞİ
Yenilenebilir Enerji ve Enerji Verimliliği	ÇİN	1.638,60	%27 - %100	
	HİNDİSTAN	1.375,00	%16 - %75	
	ENDONEZYA	129,00	30%	
	JAMEİKA	14,50	100%	
	MEKSİKA	441,70	%18 - %64	
	MOLDOVA	40,50	66%	
	KARADAĞ	19,10	%82 - 100%	
	PERU	43,80	60%	
	TUNUS	31,40	91%	
	TÜRKİYE	**1.346,70**	**%63 - 87%**	**KOBİ lere enerji verimliliği için**
	UKRAYNA	360,00	%87 - 100%	
	BELARUS	90,00	100%	
	FAS	467,80	%15 - %79	
	ÖZBEKİSTAN	200	62%	
Tarım, Arazi Kullanımı, Ormanlar ve Ekolojik Kaynaklar	HİNDİSTAN	786	%70 - %80	
	ENDONEZYA	250	43%	
	FAS	150	80%	
	PAKİSTAN	130	63%	
	PERU	13	31%	
	TÜRKİYE	**249,2**	**99%**	**Sulama dağıtımını iyileştirmek**
TÜRKİYE GENEL TOPLAM		**1.595,90**	**2 yeşil alanda, toplamda 3 proje için sağlanan fon**	

Kaynak : Dünya Bankası 2020 yılı Etki Raporundan yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Erişim Adresi: WB-SDB-Impact-Report-2020-Green-Tables.pdf (worldbank.org)

4.2. AB Açısından Değerlendirme

Avrupa Birliği iklim sorunlarıyla mücadele ve çevre dostu yatırımları teşvik etmek amacıyla kapsamlı ve yenilikçi finansman çözümleri geliştirmesi anlamında lider konumda dünyaya önemli katkılar sağlamaktadır. AB üyesi ülkeler, yerel seviyede uygulanabilir çözümler geliştirerek, yeşil finansman kavramını daha da derinleştirmekte ve tüm paydaşların dahil olduğu bir ekosistem yaratma hedefine odaklanmaktadır.

AB'nin yeşil finansman politikasının, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla oluşturulan kapsamlı bir çerçeve olarak, 2000'li yılların başında şekillenmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde, iklim değişikliği ve çevresel sürdürülebilirlik konuları, Avrupa'nın çevre stratejileri içerisinde giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Özellikle 2008 mali krizi, finansal sistemin yeniden yapılandırılmasını zorunlu kılarken, bu bağlamda yeşil yatırımların artırılması gerekliliği de öne çıkmaktadır (Spencer, Lucas, & Emmanuel, 2012).

Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı olan Sustainable Development Solutions Network (SDSN) ve toplumsal dönüşüme ivme kazandırma amacı güden Bertelsmann Vakfı olan Bertelsmann Stiftung, ülkelerin performansını takip etmek ve Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri için politika önceliklerini belirlemek amacıyla SKH Endeksi ve Gösterge Tablolarını geliştirmektedir (Bertelsmann Stiftung, 2025). Küresel raporlar 2016 yılından bu yana her yıl güncellenmektedir. Bu resmi olmayan bir süreç olup hükümetlerin hedeflere yönelik taahhütlerini takip etmek ve verileri uyumlaştırmak için BM komitelerinde devam eden çabaları tamamlamaktadır. SDG Endeks Puanı, bir ülkenin Küresel Amaçlardaki başarısını yüzde olarak ifade etmesi şeklinde yorumlanmaktadır. Dolayısıyla bir ülkenin genel puanı ile 100 arasındaki fark bir bütün olarak SKH diğer deyişle SDG hedeflerinde en iyi performansı elde etmek için ulaşılması gereken yüzde puanı cinsinden mesafeyi ifade etmektedir. Hedeflere göre puanlar da benzer şekilde her bir ülkenin her bir hedefte en iyi performansa doğru elde ettiği başarı yüzdesinin ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Sustainable Development Report, 2025).

Sürdürülebilir finansın, yalnızca iklim değişikliğiyle mücadele için gerekli fonları sağlamakla kalmadığı aynı zamanda yenilikçi iş modelleri ve sürdürülebilir teknolojilerin yaygınlaşmasının gerekli olduğu görülmektedir. Bu anlamda AB'nin sürdürülebilir kalkınmaya etkisi derin ve çok yönlü bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünya ülkelerini bu açıdan teşvik edici rol üstlendiği görülmektedir.

Bahsedilen etkiyi rakamlarla ortaya koymak gerekirse, 2022 yılı sonu itibarıyla AB üye ülkeleri tarafından ihraç edilmiş olan yeşil tahvillerin toplam nominal değer stoğunun 266 milyar euro olduğu görülmektedir. Bu miktar AB GSYİH'sinin %1,7'lik oranına denk gelmektedir. AB ülkeleri arasında en yüksek yeşil tahvil stokuna sahip ülkeler 94,7 milyar euro ile Fransa ve 63,1 milyar Almanya'nın olduğu verilerle tespit edilmiştir. Bu miktarlar, AB hükümetlerinin toplam tedavüldeki meblağlarının %59,2'sini temsil ettiği de dikkat çekmektedir (Eurostat, 2023).

Aşağıdaki Grafik 3'te ise ülkelerin, yeşil tahvil stoklarının ulusal GSYİH içindeki paylarını karşılaştırmalı olarak bizlere sunmaktadır.

Grafik 3. Yeşil tahvil stokları, 2022 sonu (% milli GSYİH)

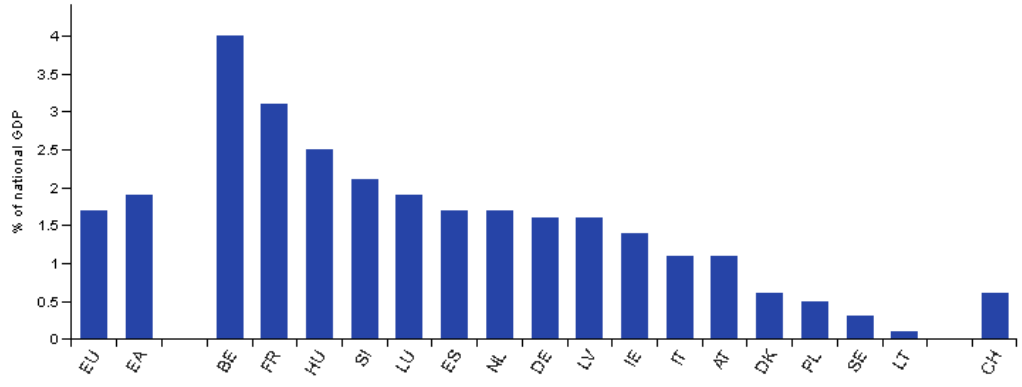

Not: Bulgaristan, Çekya, Estonya, Yunanistan, Hırvatistan, Kıbrıs, Malta, Portekiz, Romanya, Slovakya ve Finlandiya 2022 yılı sonuna kadar yeşil tahvil ihraç etmemişti.

Kaynak: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Green_and_sustainability_bonds_issued_by_governments Erişim Tarihi: 30.01.2024

Grafik incelendiğinde AB'nin %1,7 oranına sahip olduğu ancak Avrupa Bölgesi olarak değerlendirildiğinde ise bu oranın %1,9'a çıktığı görülmektedir. Grafikte en iyi performans %4 ile Belçika'nın, %0,1 ile de en kötü başarı düzeyinin Litvanya'da olduğu verilerle ortaya konmuştur. Diğer ülke oranları ile sırasıyla; Fransa %3.10, Macaristan %2.5, Slovenya %2.1, Lüksemburg %1.9, İspanya %1.7, Hollanda %1.7, Almanya %1.6, Letonya %1.6, İrlanda %1.4, İtalya %1.1, Avusturya %1.1, Danimarka %0.6, Polonya %0.5, İsveç %0.3'tür.

4.3. Türkiye ile AB Ülkeleri Sürdürülebilir Endekslerinde Yer Alan Firmaların ESG Puan Kıyaslaması

Türkiye BIST Sürdürülebilir Endeksi XUSRD ile Almanya borsasındaki Euro STOXX 50 ESG Endeksi bünyesindeki en iyi on firma, Tablo 15 ve 16'da listelenmiş olup ESG puan kıyaslaması ile farkların ortaya konması amaçlanmıştır.

İki tablo karşılaştırıldığında Türkiye ESG puanına sahip Şirketlerin ciddi anlamda başarısı görülmektedir. Tablonun son sütununda yer alan sıralama, dünya genelinde skorlama başvurusu yapan ve LSEG' nin sektör bazında dahil ettiği tüm şirketler arası derecelendirmeyi ifade etmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin savunma sanayi, gayri menkul yatırım ortaklığı, gıda, holding, iletişim ve tekstil sektörlerinde çevreci sürdürülebilirlik açısından lider konuma yerleştiği açıkça verilerle ortaya konmuştur. Her iki tabloda yer alan gıda sektörü firmalarının ürün sorumluluğu alt başlığında 100 puana ulaştıklarını görmek ise toplum açısından güven tazelemektedir.

Alman borsasındaki STOXX 50 ESG Endeksindeki firmaların sektörlerine bakıldığında ise sigorta, yazılım, ilaç ve elektrik dağıtım firmalarının başarı gösterdiği görülmektedir. Bu sektörler üretime nazaran inovasyon gerektiren faaliyetleri kapsamaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin özellikle savunma sanayindeki Aselsan'ın takdir edilir başarısı dikkat çekmektedir. Bunun yanında inovasyonun geri planda kaldığı daha çok beden gücüne dayalı olan tekstil sektörü ise, ülkenin fason üretim gücünü de ortaya koymaktadır.

Tablo 16. Türkiye XUSRD Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Firma ESG Puanları

NO	BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK XUSRD Endeksi	YIL	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan Hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	ASELSAN	2023	**95**	**97**	100	93	96	**94**	87	98	97	99	**95**	98	93	80	**1**
2	AKIS GMYO	2023	**93**	**94**	98	95	78	**95**	84	88	99	98	**88**	93	90	61	**1**
3	ULKER BISKUVI	2023	**93**	**95**	98	100	55	**97**	92	99	99	95	**85**	85	89	80	**1**
5	ZORLU ENERJI	2023	**90**	**97**	98	98	93	**90**	87	99	87	90	**81**	89	68	60	**2**
4	SABANCI HOLDING	2023	**89**	**91**	93	89	93	**93**	85	66	96	99	**84**	99	32	90	**1**
6	ARCELIK	2023	**89**	**98**	98	99	98	**94**	93	84	99	99	**69**	78	44	60	**1**
7	TÜRKCELL	2023	**89**	**87**	100	99	58	**91**	85	98	99	73	**87**	86	89	90	**1**
8	SUN TEKSTİL	2023	**88**	**89**	98	91	80	**93**	88	99	98	84	**79**	92	66	29	**1**
9	MIGROS TICARET	2023	**88**	**93**	96	100	77	**93**	91	100	98	79	**75**	73	94	60	**2**
10	ENERJISA ENERJI	2023	**87**	**81**	91	99	47	**91**	87	92	97	84	**91**	94	84	90	**4**

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores LSEG ESG portalı. Erişim Tarihi: 02.07.2025. Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 17. Almanya EURO STOXX 50 ESG Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Firma ESG Puanları

NO	EURO STOXX 50 ESG Endeksi	YIL	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan Hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	ALLIANZ	2023	**88**	**91**	86	99	91	**88**	83	77	98	87	**87**	97	47	100	**2**
2	SAP	2024	**85**	**78**	97	98	53	**83**	91	77	96	79	**89**	90	92	78	**8**
3	SANOFI	2024	**85**	**91**	94	97	59	**89**	72	97	95	97	**77**	98	30	44	**9**
4	IBERDROLA	2023	**85**	**96**	95	93	99	**92**	87	96	98	85	**59**	75	8	53	**7**
5	BANCO SANTANDER	2024	**83**	**95**	98	94	94	**89**	93	71	95	90	**69**	78	62	33	**43**
6	SCHNEIDER ELECTRIC	2024	**83**	**70**	98	99	44	**93**	89	88	99	99	**84**	96	47	77	**15**
7	DEUTSCHE TELEKOM	2023	**80**	**84**	90	99	58	**89**	85	96	77	100	**61**	50	84	81	**7**
8	UNICREDIT	2023	**80**	**91**	94	75	94	**67**	74	72	62	67	**92**	97	88	70	**69**
9	SIEMENS ENERGY AG	2023	**76**	**72**	64	94	58	**70**	86	67	95	53	**84**	87	79	81	**6**
10	ASML Holding NV	2023	**74**	**64**	76	93	32	**80**	56	97	97	86	**78**	89	33	89	**17**

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores LSEG ESG portalı. Erişim Tarihi: 02.07.2025. Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Her iki tablodan aynı sektör alanında faaliyet gösteren Deutsche Telekom ve Türkcell firmaları örnekleme olarak seçilerek Şekil.2 ile ESG Puanları karşılaştırılmıştır. LSEG' nin ESG Puan metodolojisine bakıldığında renkler sektör bazında değişen kategori ağırlıklarını göstermekte olup, kategori renginin koyu olması başarı seviyesini simgelemektedir (LSEG, 2024).

Şekil 2. Deutsche Telekom ve Türkcell İletişim ESG Puan Karşılaştırması

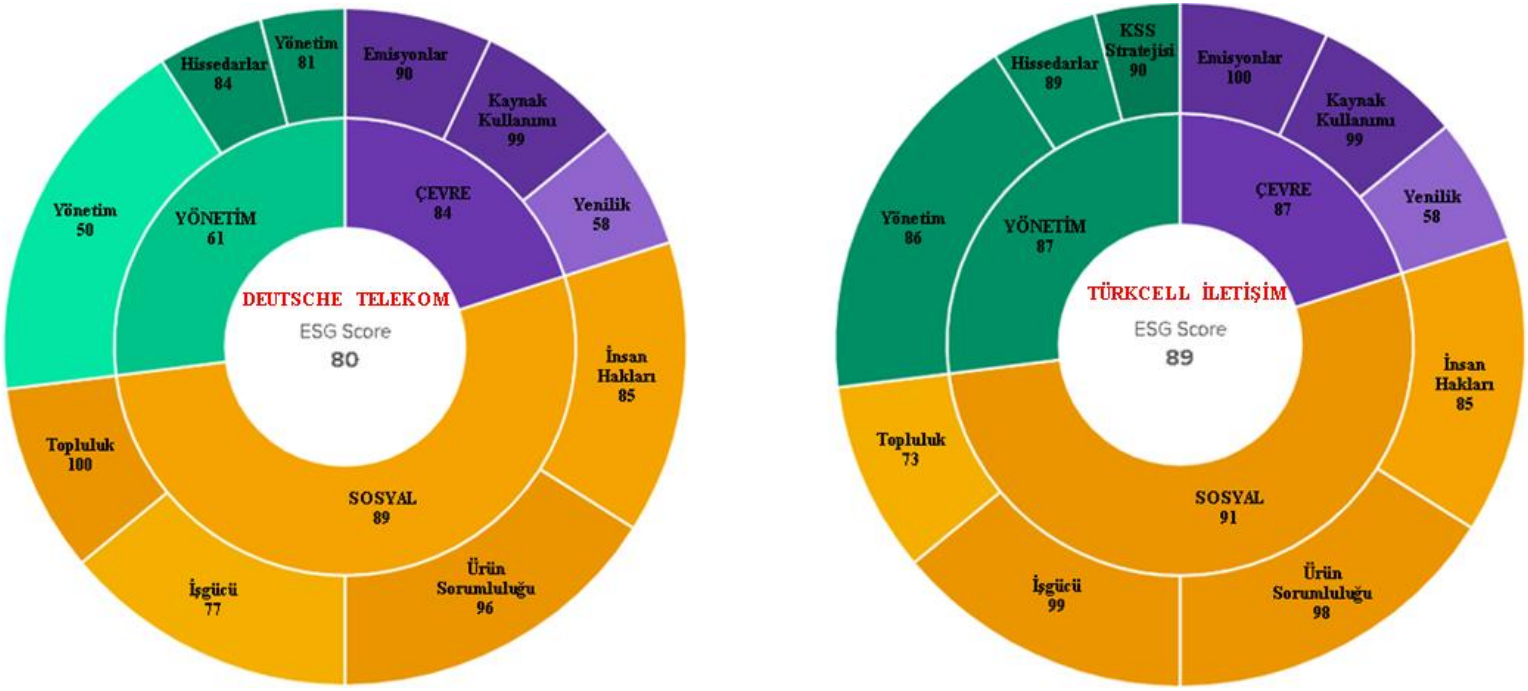

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores adresinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

LSEG iletişim sektöründe toplamda 286 firmayı değerlendirmektedir. Yapılan bu değerlendirmede Sosyal ana skorun, Yönetim ve Çevreye nazaran daha büyük oranda önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 2 incelendiğinde, 80 puan ile 7. Sırada bulunan Deutsche Telekom, Topluluk alt kategorisinde 100 tam puanla en koyu renge ulaştığı görülmektedir. Ancak İşgücü alanında 77 skorla daha açık renkte kaldığı anlaşılmaktadır. Yönetim politikası anlamında da eksikleri olduğu görülmektedir.

Türkcell açısından da dünya çapında 285 rakibini geçerek birinci sıraya oturduğu Şekil 2'deki koyu renklerden de net bir şekilde anlaşılmaktadır. Sektör Çevre ana puanının alt kategorileri olan Kaynak Kullanımı ve Emisyonların payı büyük olup, Firmanın burada hedefe ulaştığı gözlemlenmektedir.

Bu göstergelere ek olarak finans sektörü özelinde de inceleme yapılarak, aşağıdaki Tablo 17 ve 18 oluşturulmuştur. Bu tablolar ile Fransa borsasında yer alan Euro STOXX Banks ESG-X Endeksinde bulunan ilk on banka ve Türkiye'de faaliyet gösteren ESG puanına sahip en başarılı ilk on bankanın ESG puanları listelenerek, ESG puan karşılaştırılmasının yapılması amaçlanmıştır. Bu sayede sektör bazında finansal çözümler açısından, karşılaştırmalı değerlendirmesi verilerle ortaya konulmuştur.

Tablo 18' de yer alan puanlar 2023 yılı mali verilerinden oluşmaktadır. Ancak Tablo 17' ye bakıldığında anlaşılacağı üzere bu çalışmanın hazırlandığı dönemde, LSEG portalındaki ESG puanlarının farklı dönemlere ait olduğu görüldüğünden, tablolara kapsayıcı cari yıl bilgileri de eklenmiştir. Bu anlamda da ilk göze çarpan durum, İtalya merkezli ve Türkiye'de de faaliyette bulunan Intesa Sanpaola' nın 2023'te birinci sıradayken 2024'te ikinciliğe düşmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

LSEG' nin ESG puanlaması kapsamında finans sektörü firmalarının toplamda 1.148 adet olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Tablo 17 ve Tablo 18'deki sıralama bu sayı dikkate alınarak incelendiğinde Türkiye'nin dünya çapında ESG

skoruna sahip bankalar arasında ilk 100 içinde yer alması, finans sektörünün çevreci sürdürülebilirliği açısından büyük başarı olarak göze çarpmaktadır.

Bu açıdan değerlendirildiğinde, Türkiye'de birçok bankanın çevresel etki değerlendirmeleri yaparak yeşil finansman projelerine destek verdiği, bu bağlamda çeşitli sürdürülebilirlik raporları yayınladıkları görülmektedir. Ayrıca, dijital dönüşüm unsurlarını benimseyen bankalar, mobil ve internet bankacılığı platformlarının gelişiminde önemli atılımlar gerçekleştirerek, müşterilere daha hızlı ve verimli hizmet sunmaktadır. Türkiye İş Bankası, Garanti Bankası ve Yapı Kredi gibi bankalar, yalnızca iç pazarda değil, aynı zamanda uluslararası piyasalarda da öne çıkmaktadır. Bu bankalar, yenilikçi ürün ve hizmetler sunarak, sürdürülebilirlikle ilgili politikalar geliştirmekte ve bu sayede hem bireysel hem de kurumsal müşterilerine değer katmaktadır. Bunun yanında uluslararası standartlara uyum sağlama ve inovasyon anlamında edinimler elde etmektedirler. Tablo 18 özelinde ise her ne kadar ilk on içinde yer alan dört banka yabancı merkezli olsa da özellikle Türkiye İş Bankası'nın bu yarışta hissedilir düzeyde önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Bunun yanında en iyilerin sonuncuları da incelenmiştir. Fransa merkezli Grp Societe Generale' in 66 puan ile 205. sırada, Yapı Kredi Bankası' nın 78 skor ile dünya sıralamasında 77. olması da önemli bir başarı olarak verilerle ortaya konmaktadır. Ayrıca Türkiye'de ilk tahvil ihracını gerçekleştiren TSKB' nın Emisyonlar, Ürün Sorumluluğu ve Toplum olmak üzere üç alt kategoride 100 tam puan alması da başarı düzeyini göstermektedir.

Bunlara ilave olarak, Türkiye bankaları arasında 90 puana ulaşabilenin bulunmaması daha yol katedilmesi gerekliliği uyarısını gözler önüne sermektedir.

Tablo 18. Fransa EURO STOXX Banks ESG-X Endeksinde Yer Alan En İyi 10 Banka ESG Puanları

NO	EURO STOXX Banks ESG-X	YIL	ESG	ÇEVRE	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	SOSYAL	İnsan Hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	YÖNETİM	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	B. BILBAO VIZCAYA ARGENTARIA	2023	**92**	**96**	97	99	94	**91**	93	72	96	94	**93**	90	97	98	**1**
2	INTESA SANPAOLO	2024	**92**	**96**	99	98	94	**92**	74	100	98	93	**89**	91	83	92	**2**
3	BNP PARIBAS	2024	**88**	**92**	85	91	94	**88**	93	96	94	69	**87**	97	68	64	**9**
4	BCO SANTANDER	2024	**83**	**95**	98	94	94	**89**	93	71	95	90	**69**	78	62	33	**43**
5	DEUTSCHE BANK	2023	**81**	**95**	94	96	94	**87**	93	72	91	85	**68**	60	76	90	**57**
6	UNICREDIT	2023	**80**	**91**	94	75	94	**67**	74	72	62	67	**92**	97	88	70	**69**
7	ING GRP	2023	**80**	**88**	86	64	94	**73**	93	72	66	70	**85**	95	44	97	**70**
8	NORDEA BANK	2023	**77**	**73**	76	97	65	**68**	93	26	73	70	**91**	91	84	99	**87**
9	COMMERZBANK	2023	**74**	**91**	80	90	94	**74**	93	26	87	73	**68**	60	73	99	**110**
10	GRP SOCIETE GENERALE	2023	**66**	**61**	88	74	50	**70**	74	72	76	56	**63**	72	39	56	**205**

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores LSEG ESG portalı. Erişim Tarihi: 02.07.2025. Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 19. Türkiye Çevreci Skora Sahip En İyi 10 Banka ESG Puanları

NO	TÜRKİYEDE FAALİYET GÖSTEREN ÇEVRECİ PUANA SAHİP BANKA	YIL	ESG	Çevre	Emisyonlar	Kaynak kullanımı	Yenilik	Sosyal	İnsan hakları	Ürün Sorumluluğu	İşgücü	Toplum	Yönetim	Yönetmek	Hissedarlar	KSS Stratejisi	SIRA
1	INTESA SANPAOLO S.P.A.	2023	93	**97**	99	95	95	**94**	74	99	100	95	**91**	90	91	99	**1**
2	TÜRKİYE İŞ BANKASI	2023	88	**97**	98	100	95	**94**	93	96	96	88	**76**	83	61	62	**12**
3	TÜRKİYE SINAİ VE KALKINMA BANKASI	2023	85	**97**	100	93	95	**93**	93	100	99	100	**64**	70	44	62	**27**
4	AKBANK T.A.Ş.	2023	85	**97**	94	97	95	**87**	93	96	85	79	**77**	78	65	91	**31**
5	SOCIETE GENERALE S.A.	2023	84	**96**	95	96	95	**79**	74	72	97	57	**88**	100	47	89	**33**
6	TÜRKİYE HALKBANKASI A.Ş.	2023	82	**89**	98	97	85	**94**	93	100	88	99	**64**	67	42	81	**42**
7	DEUTSCHE BANK A.Ş.	2023	81	**96**	94	96	95	**87**	93	72	91	85	**68**	62	76	90	**49**
8	JP MORGAN CHASE BANK N.A.	2023	80	**92**	66	100	95	**74**	93	72	67	70	**83**	95	37	90	**68**
9	ŞEKERBANK T.A.Ş.	2023	79	**87**	88	93	85	**87**	93	99	95	63	**65**	66	67	62	**71**
10	YAPI VE KREDİ BANKASI	2023	78	**97**	98	98	95	**95**	93	90	96	98	**48**	39	68	62	**77**

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores LSEG ESG portalı. Erişim Tarihi: 18.05.2024. Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Her iki tablodan, birinci ve onuncu sıradaki bankaların genel durumu aşağıdaki şekiller ile de sunulmuştur. LSEG' nin ESG Puan metodolojisine göre renkler sektöre göre değişen kategori ağırlıklarını göstermekte olup, rengin açıktan koyuya gitmesi pozitif yönde başarı göstergesini simgelemektedir. İletişim sektörüne nazaran finans sektöründe Çevre ana başlığının ağırlığı daha düşük kaldığı gözlemlenmektedir (LSEG, 2024).

Şekil 3. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria ve Grp Societe Generale ESG Puan Karşılaştırması

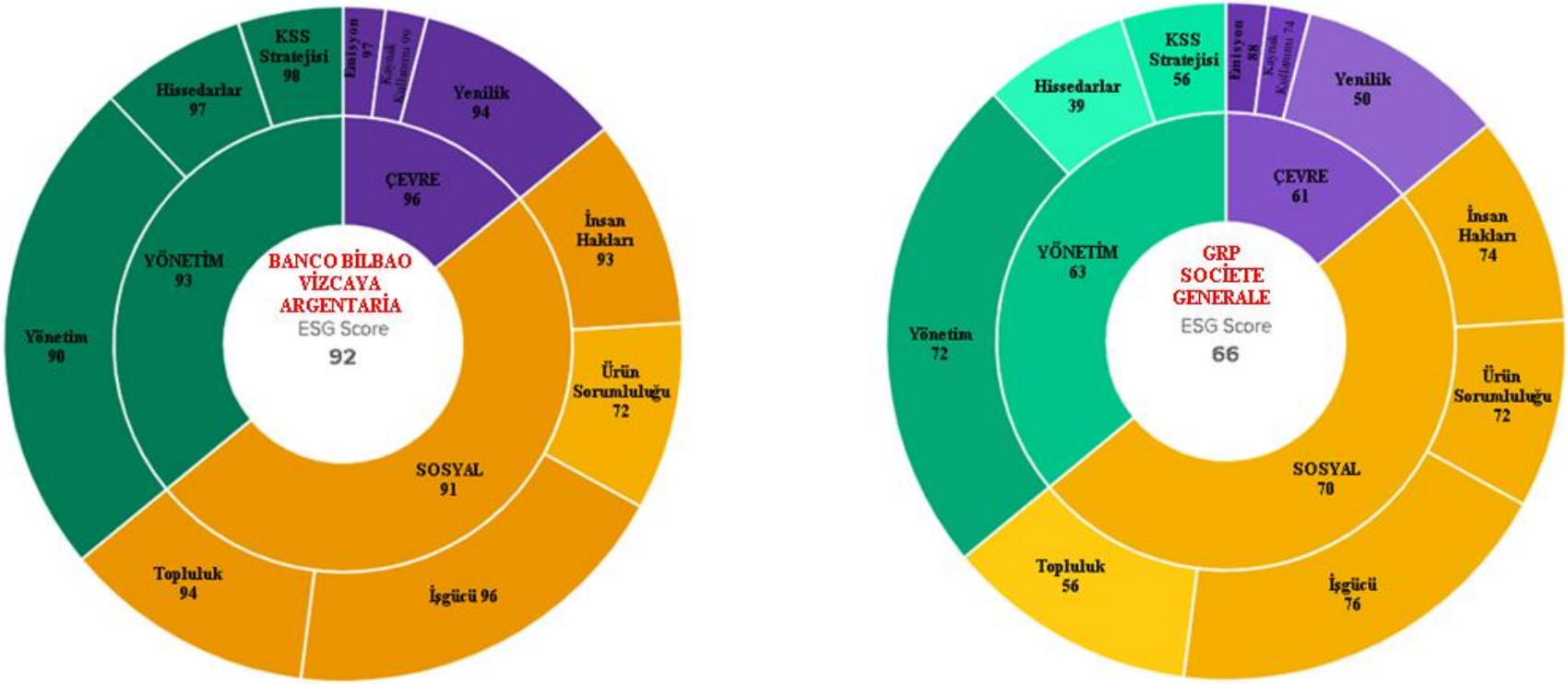

Kaynak: https://www.lseg.com/en/data-analytics/sustainable-finance/esg-scores adresinden yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Şekil 3'e göre Euro STOXX Banks ESG-X' deki 92 skora sahip Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA' nın neredeyse tüm alt puanlarının 90'nın üzerinde olduğu görülmektedir. Ancak Ürün Sorumluğu kategorisinin 72 puan olması nedeniyle daha açık renk ile karşımıza çıkmaktadır. Aynı endekste 66 puan ile yer alan Grp Societe Generale' ın ise birçok kategoride silik renklere sahip olduğu gözlemlenmektedir.

ESG puanlarının hesaplanmasında Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri olan SDG' ler önem kazanmaktadır. Şekil 4'e göre 2015-2023 döneminde SDG performansında bir miktar yakınlaşma gözlemlenmektedir. Ancak bu yakınlaşma hızının oldukça yavaş olduğunu anlaşılmaktadır. 2015 yılında daha düşük SDG Endeksi puanlarıyla başlayan ülkeler, ortalama olarak daha yüksek başlangıç puanlarıyla başlayan ülkelere göre daha hızlı ilerleme kaydetmiştir. Bu açıdan da bakıldığında Türkiye'nin 2015 yılından bu yana oldukça yol katettiği görülmektedir.

Şekil 4. SDG Endeksi başlangıç düzeyi (2015) ve yıllık büyüme oranı (2015-2023)

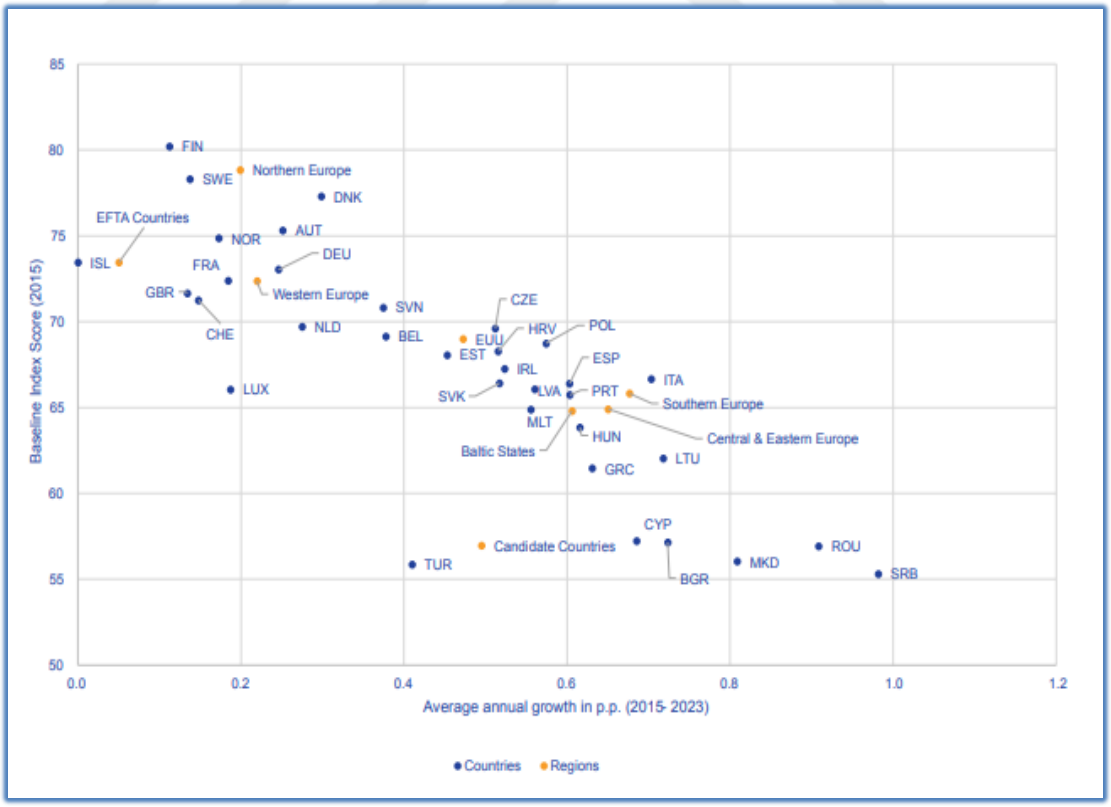

Kaynak: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2025/europe-sustainable-development-report-2025.pdf Erişim Tarihi: 18.06.2025

5. TÜRKİYE-AB KARŞILAŞTIRMALI ESG PERFORMANS ANALİZİ

5.1 SDG Performansı Genel Değerlendirme

17 ana hedefi bulunan Küresel Amaçlara yaklaşma oranları ülke ve bölge bazında hesaplanmaktadır. BM Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağı' nın bir girişimi olan SDG Transformation Center (Dönüşüm Merkezi) tarafından her yıl Sürdürülebilir Kalkınma Raporları hazırlanmaktadır. Bu raporlarda hedefe ulaşma ölçümleri % lik ifadelerle hedef özelinde detaylıca yer almaktadır (United Nations, 2023).

Bu çalışmada 2019, 2020, 2021, 2022 raporlarından ve 2023-2024 yıllarının beraber değerlendirildiği kalkınma raporundan yararlanılmıştır. AB üyesi 27 ülke için yıl bazında ve tablonun sonunda da AB'nin genel yaklaşma oranı listelenmiştir. Ayrıca ülke sıralamaları da derlenmiştir. Tablo 19 oluşturulurken ülke listesi 2019-2024 yılları arası sıralama dikkate alınarak iyiden kötüye doğru yapılmıştır.

Bunun yanında, AB aday ülke konumundaki, Türkiye'nin de içinde bulunduğu, yedi ülke için sadece 2019 yılı raporunda tamamını kapsayıcı bir değerlendirme yapılıp sonraki yıllarda düzenli yer verilmediğinden bu aday ülkeler tablolaştırılamamıştır. 2019 yılı yaklaşma oranları incelendiğinde Moldova %74,40 ile 37. sırada, Ukrayna %72,80-41., Sırbistan %72,50-44., Arnavutluk %70,30-60., Kuzey Makedonya %69,40-70., Türkiye %68,50-79. ve Karadağ %67,30 yüzde ile 87. sırada yer aldığı görülmektedir. Türkiye'nin performansının bu dönem için diğer aday ülkeler kıyaslamasında düşük kaldığı gözlemlenmektedir.

Bunun yanında Türkiye' nin 2021 yılı dahil sonraki dönemlerde düzenli değerlendirildiği tespit edilmiştir. Buna göre bahsi geçen dönemde %55,70 oran ile

2019 yılına göre gerileme gösterdiği, 2022 yılında %56,70 düzeyinde toparlamaya geçtiği ve son olarak 2023-2024 döneminde %57,10 seviyesine ulaşarak yükselme eğilimini koruduğu bu verilerle ortaya konmaktadır.

Birleşmiş Milletlerin Raporlamasında, 17 ana başlığı bulunan SDG hedefleri, 0'dan 100'e göre ölçeklendirilmiş, 0' ın en kötü performansı ve 100' ün ise optimum değeri ifade ettiği görülmektedir. Üst ve alt sınırlar bu şekilde belirlendikten sonra, değişkenler aralığı [0; 100] için bir yeniden ölçeklendirme formülü kullanılarak doğrusal olarak 0 ve 100 arasında bir farklı bir ölçeğe dönüştürüldüğü açıklanmaktadır. Ayrıca her göstergenin en iyi ve en kötü olmak üzere uç değer dağılımının sansürlendiği yani üst sınırı aşan tüm değerlerin 100 ve alt sınırının altında kalan değerlerin 0 olarak puanlandırıldığı tespit edilmiştir (Sustainable Development Report, 2025).

Sürdürülebilir Kalkınma Endeksini hesaplamak için öncelikle, her bir hedef için o amaca yönelik göstergelerin puanlarının aritmetik ortalamasını kullanıldığı ve bunun ardından 17 ana hedefin tamamının ortalamasının alınarak SDG Endeksi puanının elde edildiği ortaya konmaktadır. Bunun yanında gösterge puanlarını hedef puanlarında toplamak ve hedef puanlarını genel endeks puanında toplamak için eşit ağırlıkların da kullanıldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir SKA için tüm göstergelerin ortalamasının alınması bir ülkenin çoğu göstergede iyi performans göstermesini ancak aynı SDG içinde bir veya iki ölçütte ciddi eksikliklerle karşılaşması durumunda politika endişesi alanlarının 'ikame edilebilirlik' veya 'telafi' sorunu olarak adlandırıldığı görülmektedir. Sonuç olarak SKA Gösterge Tabloları, en kötü üç göstergenin kullanıldığı Hedef 3 hariç, yalnızca bir ülkenin en kötü performans gösterdiği iki değişkene dayanmaktadır. Gösterge tabloları bir ülkenin belirli bir hedefe ulaşmaktan ne kadar uzak olduğunu göstermek için bir 'trafik ışığı' renk şeması (yeşil, sarı, turuncu ve kırmızı) ile ifade edilmektedir. Kırmızı puan, yalnızca en kötü performans gösteren göstergelerin her ikisinin de kırmızı puan alması halinde uygulanmıştır. Benzer şekilde, yeşil puan almak için hedef altındaki tüm göstergelerin yeşil olması gerekmektedir (Sustainable Development Report, 2025).

Tablo 20. AB Ülkeleri Sürdürülebilir Kalkınma (SDG) Hedeflerine Yaklaşma Oranları

SIRA NO	YILLAR	2019		2020		2021		2022		2023-2024	
	ÜYE ÜLKE	SIRA	YÜZDE	SIRA	YÜZDE	SIRA	YÜZDE	SIRA	YÜZDE	SIRA	YÜZDE
1	Danimarka	1	85.2	3	80,05	3	79,3	3	79,2	3	80
2	İsveç	2	85.0	2	81,02	2	80,6	2	80,6	2	80,6
3	Finlandiya	3	82.8	1	81,1	1	80,8	1	81,7	1	80,6
4	Fransa	4	81.5	9	72.97	10	72,7	11	73,1	12	72,9
5	Avusturya	5	81.1	4	77.35	4	78	4	78,2	4	77,7
6	Almanya	6	81.1	6	74.62	6	75,3	6	74,8	6	75,4
7	Çek Cumhuriyeti	7	80.7	10	72,7	11	72,6	7	74,2	7	74,4
8	Hollanda	9	80.4	14	71,7	13	72,1	16	71,6	18	70,1
9	Estonya	10	80.2	12	71,8	8	73,7	10	73,2	10	73
10	Slovenya	12	79.4	7	74.04	9	73,5	8	74	8	73,7
11	Belçika	16	78.9	13	71,7	12	72,5	15	71,7	15	71
12	İrlanda	19	78.2	18	68,7	16	70,6	14	72,2	14	71,4
13	İspanya	21	77,8	21	67,8	22	68,5	22	70,1	22	69,6
14	Hırvatistan	22	77,8	24	66,4	24	68	17	70,7	19	70
15	Letonya	24	77.1	20	68,3	19	69,3	24	69,5	23	69,5
16	Macaristan	25	76.9	19	68,7	21	68,5	23	69,9	24	69
17	Portekiz	26	76.4	22	67,5	20	69,1	18	70,6	20	70
18	Slovak Cumhuriyeti	27	76.2	17	68,8	18	70	21	70,2	17	70,1
19	Malta	28	76.1	27	62,4	28	63,6	28	64,9	27	65,9
20	Polonya	29	75.9	16	69,6	15	71	13	72,4	13	72,8
21	İtalya	30	75,8	23	67,1	23	68,5	19	70,6	21	69,9
22	Litvanya	32	75.1	25	64,4	25	66,1	26	66,1	26	67,7
23	Lüksemburg	34	74.8	26	64,2	26	65,8	25	68,7	25	67,8
24	Bulgaristan	36	74.5	31	55,8	33	57,6	33	60,7	33	59,5
25	Romanya	42	72.7	30	58,3	29	61,6	29	63,4	29	62,6
26	Yunanistan	50	71.4	28	62	27	64,8	27	65,7	28	65,2
27	Kıbrıs	61	70.1	29	60,3	32	58,6	32	60,7	32	61
	AB GENEL DURUM		**70,10**		**70,7**		**71,7**		**72**		**72**

Kaynak: Europe Sustainable Development Reports (2019-2020-2021-2022-2023/2024), Erişim Tarihi: 05.06.2025, Yazar tarafından derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 19 detaylandırıldığında ilk göze çarpan Danimarka'nın, 2019 yılında %85,2 ile zirvede olmasına rağmen, sonraki yıllarda %80 civarında bir düşüş yaşamasıdır. Bu düşüş, özellikle sürdürülebilirlik konusunda zorluklar yaşadığı veya diğer ülkelerin hızla ilerlediği bir dönemi işaret etmektedir. Bununla birlikte, Danimarka 2023-2024 döneminde sıralamada 3. sırada kalsa da performansı hala oldukça yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir.

Diğer dikkat çekici ülke ise 2019 döneminde AB ülkeleri arasında sonuncu olduğu ancak performans anlamında 2020'de ciddi bir gerileme yaşasa da ardından durağan bir seyir izleyen Kıbrıs'tır. Sıralama anlamında AB üyesi olmayan ülkeleri kayda değer bir şekilde yıllar içinde geçmesi ve bölge anlamında sıralamasını yükselttiği görülmektedir.

Tablodaki ülke durumlarına bakıldığında, İsveç'in 2019'dan 2023'e kadar sıralamada 2. sırada kalmayı başardığı ancak yıllar içinde performansında hafif bir gerileme yaşadığı gözlemlenmiştir. Çok belirgin olmayan bu gerileme ile İsveç hala güçlü bir sürdürülebilirlik performansı sergileyen ülkelerden arasında yer almaktadır. Finlandiya ise, 2020 yılında 1. sıraya yükselmiş ve bu konumunu korumuştur. Ancak 2023-2024 döneminde hafif bir gerileme yaşayarak %80,6'ya düşmüştür. Finlandiya'nın sürdürülebilirlik performansı oldukça güçlü kalmaya devam etmektedir. Bunun yanında Fransa'nın sürdürülebilirlik performansında ciddi bir gerileme yaşadığı 2019'da 4. sırada yer alırken, 2020'de %72,97 ile 9. sıraya düştüğü ve ardından sıralamada hafif iyileşmeler yaşasa da 2023-2024 dönemi ile tekrar bir düşüş yaşadığı gözlemlenmektedir.

Avusturya'nın performansı incelendiğinde, küçük dalgalanmalar olduğu 2020 yılında hafif bir gerileme yaşandıktan sonra, ilerleyen yıllarda 4. sırada kalmayı başardığı görülmektedir. Almanya ise, aynı dönemde ciddi bir düşüş yaşamış, ancak sonraki yıllarda performansını biraz iyileştirerek sıralamada 6. sırada kalmayı başardığı dikkat çekmektedir. Bu durum, Almanya'nın sürdürülebilirlik alanında belli zorluklarla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Çek Cumhuriyeti'ne bakıldığında

2020'de önemli bir düşüş yaşasa da 2022'de performansında iyileşme göstermiş ve 7. sıraya tekrar yükselmiştir. 2023-2024'te ise küçük bir artış da gözlemlenmiştir.

Hollanda, 2019'dan itibaren belirgin bir gerileme göstermiş 2020'de ise sıralamada büyük bir düşüş yaşayarak 2023-2024 döneminde 18. sıraya kadar düşmüştür. Estonya, 2020'de bir gerileme yaşadıktan sonra sıralamada tekrar iyileşerek 8. sıraya yükselmiştir. Sonraki yıllarda ise sıralaması değişmemiştir. Slovenya, tablodaki ikinci dönemde önemli bir sıçrama yaparak 7. sıraya yükselmiş ancak sonrasında sıralamada birkaç düşüş yaşasa da 2023-2024 döneminde stabil kalmayı başarmıştır. Belçika, 2019'dan itibaren sıralamada bir gerileme yaşamış 2020'de büyük bir performans düşüşü göstermiş ancak ardından küçük iyileşmeler ile sonraki dönemde sıralamada sabit kalmıştır. İrlanda, 2020'de sıralamada önemli bir düşüş yaşadıktan sonra 2021-2022 yıllarında yükselişe geçmiştir. Sonrasında sıralamada stabil kaldığı görülmektedir. İspanya, 2020'de büyük bir düşüş yaşasa da sıralamadaki konumunu koruyarak yine en alt sıralarda yer bulmuştur.

Hırvatistan, 2020'de büyük bir gerileme yaşamış ancak 2022'de sıralamada önemli bir iyileşme sağlamıştır. Sonraki dönemlerde ise küçük gerileme gözlemlenmektedir. Letonya, 2020 yılında sıralamada bir yükselme gösterse de sonrasında stabil kalmış ve sıralamada küçük bir iyileşme ile 2023-2024 dönemine girerken aynı pozisyonda kalmıştır. Macaristan 2019 sonrası yükselme göstermiş fakat 2022'de yeniden gerileyerek sıralamada istikrarsızlık göstermiştir. 2023-2024'te ise sıralamada yeni bir gerileme yaşamıştır. Portekiz 2020'de sıralamada önemli bir yükselme göstermiş 2021 ve 2022'de de iyileşme yaşamış fakat sonrasında biraz gerileyerek 20. sıraya düşmüştür. Slovak Cumhuriyeti 2019 sonrası büyük bir sıçrama yaparak sıralamada önemli bir yükselme kaydetmiştir. Sonraki dönemlerde ise minik gerileme sonrası hızlı toparlama ile sıralamasını bir kez daha yükselttiği görülmektedir. Malta'nın ise durağan bir duruş sergilediği görülmektedir. Polonya, 2020'de sıralamada büyük bir yükselme yaşamış ve 2021'de de iyi bir performans göstermiştir. 2023-2024 döneminde sıralaması durağan kalmıştır.

İtalya, 2020'de büyük bir sıçrama yakalamış ve 2022'de sıralamasını daha da iyileştirmiştir. Ancak, ilerleyen dönemlerde hafif bir gerileme yaşamıştır. Litvanya 2020'de düşüş yaşasa da performansını arttırmayı başarmış ve 2023-2024 döneminde daha iyi bir sıralama elde etmiştir. Lüksemburg 2019 sonrası önemli bir düşüş yaşamış ancak ardından sıralamada bir iyileşme göstererek stabil kalmayı başarmıştır. Bulgaristan, 2020'de büyük bir gerileme yaşamış ve sonrasında sıralamada sabit kalmıştır. Ancak, 2022'de hafif bir iyileşme de yaşadığı gözlemlenmektedir. Romanya, sıralamada ilerleme kaydetmiş olsa da 2022-2023 dönemi itibariyle sıralamada durağan seyir izlemektedir. Yunanistan'ın 2020 yılında önemli bir sıçrama yaparak sıralamada yükseldiği ancak ileriki dönemde gerileme gösterdiği dikkat çekmektedir.

Tablo 19' da yer alan dönemler için en iyi ve en kötü performanslar açısından genel bir analiz yapılacak olursa, AB ülkeleri arasındaki sürdürülebilirlik farklılıklarının, ülkelerin uyguladıkları çevre politikaları ve çevreci stratejilerindeki varyasyonları arasındaki ne denli uçurumların var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

5.2 Türkiye-AB Karşılaştırmalı Değerlendirme

Türkiye-AB arasında, bu başlık altında gerçekleştirilecek olan karşılaştırmalı analiz ile her iki tarafın ESG puanlama sistemlerinin belirleyici olan SDG hedeflerindeki performans benzerliklerini ve farklılıklarını açığa çıkarmayı, ayrıca bu kriterlerin ekonomik ve sosyal etkilerinin incelenmesi hedeflemektedir.

Türkiye'nin ESG uygulamaları hem dinamik bir piyasa ekonomisi hem de gelişmekte olan bir ülke olma statüsünü yansıtmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de sürdürülebilirlik süreçleri, genellikle, AB standartlarına göre belirli zorluklar içermekte, ancak bu durum aynı zamanda fırsatlar da barındırmaktadır. Öte yandan, Avrupa Birliği'nin ESG standartları, uluslararası normlar ile uyumlu olarak gelişim göstermiştir ve bu çerçevede, çevresel etkiyi azaltma, sosyal adaletin sağlanması ve etkin yönetişim uygulamalarıyla öne çıktığı anlaşılmaktadır.

ESG performansını belirleyen en önemli etkenin, SDG göstergeleri olan 17 ana başlıkta toplanan Küresel Amaçlar olduğu, bunun yanında ülke politika ve stratejilerine bunları uygulama performansının önem kazandığı yapılan çalışmada karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki başlık altında 2019 yılından başlayan genel bir değerleme yapılmış olsa da 2020 yılı için Türkiye hedefe yaklaşma oranına yer verilmediğinden, bu bölümde Türkiye-AB özelinde 2021, 2022 ve 2023-2024 dönemlerini kapsayan detaylı inceleme aşağıdaki hedeflere yaklaşma oranı dikkate alınarak yapılmıştır.

Şekillerdeki ok rengi uluslararası standartlar olup, aşağıdaki açıklamalar dikkate alınarak analizler yapılmıştır;

Kırmızı : Azalan ivmeyi göstermekte ve dikkate alınacak Başlıca Zorluklar olarak nitelendirilmektedir.

Turuncu : Durgunluk belirtisi olup Önemli Zorluklar olarak dikkat edilmesi gereken bir sınıflandırmadır.

Sarı : Orta Derece İyileşmeyi temsil etmekte ancak zorlukların devam ettiğine dikkat çekmektedir.

Yeşil : Ok yönünün yeşil olması Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına ulaşma yolunda olunduğu ya da hedefe ulaşılıp Başarılı olunduğunu ifade etmektedir.

Hedef numaralarına göre ana başlıklar aşağıdaki gibidir ve her ana başlık birçok alt başlıkları da içermektedir.

1.Yoksulluğa Son **2.**Açlığa Son **3.**Sağlıklı Bireyler **4.**Nitelikli Eğitim **5.** Toplumsal Cinsiyet Eşitliği **6.**Temiz Su Sıhhi Koşullar **7.**Erişilebilir ve Temiz Enerji **8.**İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme **9.**Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı **10.** Eşitsizliklerin Azaltılması **11.**Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları **12.**Sorumlu Tüketim ve Üretim **13.**İklim Eylemi **14.**Sudaki Yaşam **15.**Karasal Yaşam **16.**Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar **17.**Hedefler İçin Ortaklıklar

Şekil 5. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2021

Kaynak:https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2021/Europe+Sustainable+Development+Report+2021.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025

Şekil 6. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2021

Kaynak:https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2021/Europe+Sustainable+Development+Report+2021.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025

Şekil 5 ve Şekil 6'ya göre 2021 yılı karşılaştırması yapıldığında, AB'nin 2.Açlığa Son, 13.İklim Eylemi, 14.Sudaki Yaşam ve 14.Karasal Yaşam olmak üzere dört başlıkta zorluklar yaşadığı görülmektedir.

Türkiye'nin ise 1.Açlığa Son, 4.Nitelikli Eğitim, 5.Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, 8.İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, 9.Sanayi Yenilikçilik ve Altyapı, 10.Eşitsizliklerin azaltılması, 11.Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları, 14.Sudaki Yaşam ile 15.Karasal Yaşam olmak üzere dokuz hedefte ciddi zorluklarla mücadele ettiği ortaya konmaktadır.

2021 yılında Avrupa Birliği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde genel olarak daha istikrarlı ve yapısal bir ilerleme kaydetmiştir. Özellikle yenilikçilik, temiz suya erişim, sürdürülebilir şehirleşme gibi alanlarda SDG hedeflerine ulaşma yolunda olduğu gözlemlenmektedir.

Türkiye ise birçok alanda durgunluk veya gerileme eğilimindedir. Özellikle toplumsal cinsiyet eşitliği, sanayi altyapısı, eşitsizlikler ve güçlü kurumlar başlıklarında temel zorluklar sürmektedir. Türkiye'nin uluslararası ortaklıklar konusunda ilerleme göstermesi olumlu bir istisna olarak öne çıkmaktadır.

AB ve Türkiye'nin her ikisi de iklim, deniz yaşamı ve gıda güvenliği gibi çevresel boyutlarda daha etkili ve somut dönüşüm politikalarına ihtiyaç duymaktadır.

Şekil 7. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2022

Kaynak: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/europe-sustainable-development-report-2022.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025

Şekil 8. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2022

Kaynak: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/europe-sustainable-development-report-2022.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025

2022 yılı incelendiğinde AB'nin dört başlıkla mücadele ettiği görülmektedir: 2.Açlığa Son, 13.İklim Eylemi, 14.Sudaki Yaşam ve 15.Karasal Yaşam. Dolayısıyla okyanus ve denizlerin korunmasına yönelik tedbirlerde ilerleme sağlanamamıştır; biyoçeşitlilik kaybı sürmektedir. Ayrıca emisyon azaltımı, enerji dönüşümü ve karbon fiyatlandırması politikaları hedeflenen seviyede olmadığı görülmektedir. Bunun yanında birinci hedef olan Yoksulluğun Azaltılmasında belirgin yapısal zorlukların sürdüğü, ancak sınırlı da olsa pozitif eğilimde olduğu görülmektedir. Sağlık göstergelerinde pandemi sonrası toparlanma başlamıştır, ancak eşitsizlikler hâlâ gözlemlenmektedir. Şehir planlaması, ulaşım sistemleri ve yeşil alanlar bakımından ise başarılı uygulamalar öne çıkmaktadır.

Türkiye'ye bakıldığında önceki yıla göre aynı zorluklarla mücadele ettiği, ancak 2021'e göre 9.Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı hedefinde iyileşme dikkat çekmektedir. Özellikle toplumsal eşitlik, güçlü kurumlar ve çevre koruma alanlarında belirgin zorluklar yaşamaktadır. Birçok göstergede durağanlık ya da gerileme eğilimi sürerken, sınırlı sayıda alanda ılımlı bir iyileşme söz konusudur.

Sonuç olarak 2022 yılı itibarıyla Avrupa Birliği, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin büyük çoğunluğunda yapısal ve istikrarlı bir ilerleme süreci içerisindeyken; Türkiye, birçok alanda durgunluk, hatta gerileme eğilimleri göstermektedir. Özellikle eğitim, cinsiyet eşitliği, güçlü kurumlar ve iklim eylemi gibi kritik başlıklarda Türkiye'nin performansı yetersiz kalmaktadır. Türkiye'nin sürdürülebilir kalkınma gündemine daha etkili, kapsayıcı ve veri temelli politikalarla yaklaşması gerekmektedir.

Şekil 9. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu AB-2023/2024

Kaynak: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/europe-sustainable-development-report-2023-24.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025.

Şekil 10. SDG Hedefe Yaklaşma Durumu TÜRKİYE-2023/2024

Kaynak: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/europe-sustainable-development-report-2023-24.pdf Erişim Tarihi: 10.06.2025.

2023-2024 yılları kalkınma hedefleri raporunda, beraber değerlendirilmiştir. Şekil 9 ve Şekil 10 incelendiğinde AB'nin diğer dönemlerden farklı olarak 12.Sorumlu Tüketim ve Üretim alanında zorluklar yaşadığı görülmektedir. Bunun yanında açlıkla mücadelede iyileşme gösteremediği ortaya konmuştur. 6.Temiz Su ve Sıhhi Koşullar başlığında ise AB, bu hedefi gerçekleştirme yolunda ilerlemektedir. Su arıtımı ve temiz içme suyuna erişimde ileri düzeye çıktığı da gözlemlenmektedir. Türkiye'de ise yaşanan başlıca zorlukların, on başlığa yükselmiş olması dikkat çekmekte ve gerekli aksiyonların alınması anlamında bir işaret olarak karşımıza çıkmaktadır.

2021, 2022 ve 2023-2024 dönemlerinin SDG performansları her bir başlık özelinde AB-Türkiye genel karşılaştırması aşağıdaki gibidir;

1. Yoksulluğa Son

2021: AB ve Türkiye, sınırlı düzeyde iyileşme göstermiştir.
2022: AB yapısal zorluklara rağmen ilerleme kaydederken, Türkiye'de durum durağan kalmıştır.
2023–2024: AB yeniden pozitif bir ivme yakalarken, Türkiye ciddi yoksulluk sorunlarıyla mücadele etmeye devam etmektedir.

2. Açlığa Son

2021: Türkiye'nin başlıca zorluklarından sayılsa da, her iki taraf da bu alanda durağan bir görünüm sergilemiştir.
2022: AB'de gerileme eğilimi başlarken, Türkiye'de herhangi bir ilerleme görülmemiş durağan seyir devam etmiştir.
2023–2024: AB ciddi zorluklarla karşı karşıya kalırken, Türkiye'de hâlâ belirgin bir gelişme sağlanamamıştır.

3. Sağlıklı Bireyler

2021: Pandemi sonrası hem AB hem de Türkiye'de iyileşme eğilimi gözlemlenmiştir.

2022: AB’de toparlanma devam ederken, Türkiye’de sağlık göstergelerinde yavaşlama olmuştur.
2023–2024: Her iki taraf da sınırlı da olsa pozitif yönde ilerleme göstermektedir.

4. Nitelikli Eğitim

2021: Her iki taraf da orta düzeyde bir gelişme göstermiştir.
2022: Türkiye'de ciddi yapısal sorunlara rağmen kısmi iyileşme gözlemlenirken, AB gelişimini sürdürmüştür.
2023–2024: AB’de ilerleme durmuş, Türkiye’de ise eğitimin niteliğinde herhangi bir iyileşme sağlanamamıştır.

5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

2021–2022: AB’de kademeli iyileşme sürerken, Türkiye’de ciddi zorluklara rağmen sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.
2023–2024: AB cinsiyet eşitliği politikalarını güçlendirmeye devam ederken, Türkiye bu alanda duraklama yaşamaktadır.

6. Temiz Su ve Sıhhi Koşullar

2021: AB bu hedefe oldukça yaklaşmış, Türkiye ise kademeli ilerleme göstermiştir.
2022: AB’de hafif bir gerileme görülmüş, Türkiye aynı seviyede kalmıştır.
2023–2024: AB hedefe ulaşma yolundaki başarısını sürdürmektedir; Türkiye için ise veri açıklanmamıştır.

7. Erişilebilir ve Temiz Enerji

2021: AB enerji dönüşümüne başlamışken, Türkiye'de performans gerilemiştir.
2022: AB veri açıklamamıştır; Türkiye'de enerji alanında ilerleme yerine gerileme yaşanmıştır.
2023–2024: AB istikrarlı biçimde gelişme gösterirken, Türkiye fosil yakıtlara bağımlılığını sürdüren yapısıyla gerileme kaydetmiştir.

8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme

2021: Pandeminin etkisiyle her iki tarafta da ekonomik durgunluk yaşanmıştır.
2022: AB toparlanma sürecine girmiştir; Türkiye aynı noktada kalmıştır.
2023–2024: AB iş gücü piyasasında toparlanma yaşarken, Türkiye hâlâ ilerleme kaydedememektedir.

9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı

2021: AB bu alanda ileri düzeyde performans gösterirken, Türkiye ciddi zorluklar yaşamaktadır.
2022: Her iki taraf da iyileşme göstermiştir.
2023–2024: AB, sanayi ve inovasyonda lider konumunu pekiştirirken; Türkiye sınırlı ama pozitif gelişmeler kaydetmektedir.

10. Eşitsizliklerin Azaltılması

2021–2023/24: AB kademeli olarak eşitsizlikleri azaltırken, Türkiye tüm yıllarda durağan bir tablo sergilemiştir.

11. Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları

2021: AB şehirleşmede başarıya yaklaşırken, Türkiye'de ilerleme gözlenmemiştir.
2022–2023/24: AB'den bu dönemde veri sunulmamıştır. Türkiye’de durum değişmemiştir.

12. Sorumlu Tüketim ve Üretim

2021: AB'de durağanlık gözlenirken, Türkiye bu alanda olumlu bir ivme yakalamıştır.
2022: Türkiye'de ilerleme yerini gerilemeye bırakmıştır.
2023–2024: AB’de ciddi bir performans düşüşü yaşanırken, Türkiye yeniden pozitif gelişme göstermektedir.

13. İklim Eylemi

2021: AB çevre politikalarında sınırlı iyileşme sağlarken, Türkiye durağan kalmıştır.
2022: AB'de gerileme eğilimi görülmüş; Türkiye yine yerinde saymıştır.
2023–2024: Her iki taraf da iklim eyleminde somut ve etkili dönüşüm sağlayamamıştır.

14. Sudaki Yaşam

2021–2023/24: Hem AB hem Türkiye, deniz yaşamı konusunda ciddi çevresel zorluklar yaşamaya devam etmiş; hiçbir dönemde iyileşme sağlayamamıştır.

15. Karasal Yaşam

2021: AB başarılı sonuçlar elde etmiş, Türkiye durağan kalmıştır.
2022: AB'de sınırlı bir düşüş yaşanırken, Türkiye'nin durumu değişmemiştir.
2023–2024: AB sınırlı gelişme göstermeye devam etmekte; Türkiye ise bu alanda gerileme kaydetmektedir.

16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

2021: AB kurumsal gelişme göstermiş, Türkiye'de ilerleme yaşanmamıştır.
2022–2023/24: AB'nin ilerlemesi yavaşlamış; Türkiye ise tüm dönemlerde düşük performans göstermiştir.

17. Hedefler İçin Ortaklıklar

2021: Türkiye küresel ortaklıklar alanında güçlü performans göstermiş; AB durağan kalmıştır.
2022: Türkiye'nin bu alandaki ivmesi azalmıştır.
2023–2024: Her iki taraf da kalkınma ortaklıkları ve uluslararası iş birliklerinde yeniden ilerleme göstermektedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

AB açısından SDG hedeflerine yaklaşma oranlarının yer aldığı Tablo 19'daki en iyi ve en kötü performanslar açısından bir değerlendirme yapıldığında, AB ülkeleri arasındaki sürdürülebilirlik farklılıklarının, ülkelerin uyguladıkları çevre politikaları ve çevreci stratejilerindeki varyasyonları arasında ne denli uçurumların var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Avrupa Birliği özelinde yeşil finansman çözümleri hem çevresel sürdürülebilirliği hem de sosyal ve ekonomik refahı besleyen dinamik bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak bu süreçten istenilen düzeyde fayda sağlamak için, çeşitli aktörlerin koordineli bir şekilde hareket etmesi ve yeşil finansmanın erişilebilirliğinin artırılması yönünde somut adımlar atılmasının şart olduğu görülmektedir.

Türkiye ESG puanları açısından değerlendirildiğinde savunma sanayi, iletişim ve tekstil gibi bazı belirleyici sektörlerde dünya sıralamasında lider konumunda yer aldığı çalışma ile ortaya konmuştur. Ancak başarılı hatta zirvede yer alan firmaların varlığı dikkat çekici olsa da uluslararası arena göz önüne alındığında pazar payı açısından yeterli seviyede olmadığı görülmektedir.

Buna ek olarak, Türkiye potansiyeli ve stratejik avantajları sayesinde önemli fırsatlar sunan bir ülkedir. COVID-19 salgını sırasında, Çin'e duyulan küresel ilgi ve güven sarsılmış, bu da uluslararası aktörleri alternatif tedarik merkezleri aramaya itmiştir. Bu bağlamda Türkiye, özellikle gıda, tekstil ve turizm gibi sektörlerdeki performansı ile dikkatleri üzerine çekmiş ve kendini kanıtlama fırsatı bulmuştur. Pandemi sırasında birçok ülkenin kredi notu düşerken, Türkiye ekonomik ve yapısal dayanıklılığıyla öne çıkarak notunu korumuştur. Ayrıca, kendi kendine yeten üretim yapısı, ülkeyi kriz karşısında dayanıklı bir aktör haline getirmiştir (Ateş & Cesur, 2021). Sürdürülebilir kalkınma bağlamında değerlendirildiğinde, Türkiye'nin doğal kaynak çeşitliliği ve jeopolitik konumu önemli avantajlar sunmaktadır. Bu benzersiz koşullar göz önüne alındığında, yeşil dönüşüm sürecinde çevre dostu yatırımları

çekme potansiyeli yüksektir. Uygun politika seçimleri yapılırsa, Türkiye'nin bu alanda aktif rol oynaması kaçınılmaz görünmektedir.

Türkiye' nin birçok başlıkta durgun ya da gerileyen bir performans sergilediğini, AB'nin ise istikrarlı ve yapısal gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Eğitim, enerji, eşitsizlik, cinsiyet ve çevre gibi temel alanlarda Türkiye'nin acil politika reformlarına ihtiyacı olduğu görülmektedir.

Bunun yanında Türkiye açısından günümüzde olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. 03.07.2025 tarihinde T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nca hazırlanan "İklim Kanunu" TBMM'de kabul edilerek yasalaşması kritik öneme sahiptir. Kanun, iklim değişikliği mücadelesinin temelini oluşturan sera gazı emisyonlarının düşürülmesini, uyum faaliyetlerini, aynı zamanda planlama ve uygulama araçlarını, ilave olarak gelirleri, izin ve denetim ile bunlara regüle edici yasal ve kurumsal çerçevenin usul ve esaslarını kapsamaktadır. Kanunla, "Adil geçiş", "Birincil piyasa", "Denkleştirme", "Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)", "Gömülü sera gazı emisyonları" ile "Gönüllü karbon piyasaları", "İklim adaleti" gibi yeni tanımlar karşımıza çıkmaktadır. Hedeflere yönelik eylem planlarının 31.12.2027 tarihine kadar tamamlanması öngörülmektedir (TC.Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2025).

Sonuç olarak finans sektörü açısından diyebiliriz ki, uzun süredir kaynak yaratmada önemli kriter olan Kredi Derecelendirme Ratinglerine artık yeşili önemseyen çevreci ve sürekliliği ön planda tutan ESG puanlaması da eklenmiştir. Sosyal ve çevreci katkının yanında oluşan büyük pazardan yararlanabilmek sürdürülebilir faaliyetlere önem vermeyi gerektirmekte ve uluslararası iş birliklerinin faydalarından yararlanabilmeyi de kaçınılmaz kılmaktadır. Finansal piyasaların yanında şirketlerin ve kurumların da kalkınma hedeflerini, 2053 tarihine kadar sıfır sera gazı emisyona ulaşabilme taahhüdü ışığında oluşturmaları gerekmektedir. Doğayı korumanın ve toplumsal refah artışının bu sayede mümkün olacağı görülmektedir.

KAYNAKÇA

Ağır, B. (2021). "Yerel Ekosistemler, Biyolojik Çeşitlilik ve Sürdürülebilirlik: Mary Hunter Austin'in The Land of Journey's Ending Kitabının Bölgesel Okuma". RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 25, s. 1089-1102.

Ahamed, F. (2022). "Impact of Public and Private Investments on Economic Growth of Developing Countries". Northern Illinois University ProQuest Dissertations & Theses, 29257174.

Akın, B. O. & Dinçsoy, E. E. (2020). The Relationship of Public Banks in Turkey with Sustainable Macroeconomic Factors. In K. Tunca Çalıyurt (Ed.), New Approaches to CSR, Sustainability and Accountability (ss. 193-206). Singapore: Springer Singapore.

Atalay A.Ç. & Alkan, Y.(2023). "OECD Ülkelerinin Yeşil Ekonomi Verilerinin Çevresel Kuznets Eğrisi Hipotezine Göre Test Edilmesi", Trends in Business and Economics, 37(1), 57-67.

Ateş N. Ve Cesur F. (2021), The Role of Rating Agencies in Sustainable Economy. In K. Tunca Çalıyurt (Ed.), New Approaches to CSR, Sustainability and Accountability (ss. 179-189). Singapore: Springer Singapore.

Balı, S., & Cinel, M. (2011). "Bir Rekabet Aracı Olarak Sosyal Sorumluluk". ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2(4), s. 45-60.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK]. (2021). Sürdürülebilir Finans. bddk.org.tr: https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/18?ekId=110 adresinden alındı. Erişim Tarihi: 14.11.2023.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK]. (2022). “2022-2025 Sürdürülebilir Bankacılık Strateji Planı”. Erişim Tarihi: 16.05.2025. https://www.bddk.org.tr/KurumHakkinda/EkGetir/18?ekId=360.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK]. (2022). Sürdürülebilirlik Endeksleri. https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/165/bist-surdurulebilirlik-endeksleri Erişim Tarihi: 05.11.2023

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu [BDDK]. (2025). Uyumlu Varlıkların Hesaplanmasında Esas Alınacak Kriterler Ve Standartlar. bddk.org.tr: https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/1285 , Erişim Tarihi: 06.07.2025

Baştürk, M. F. (2021). “Yenilenebilir Enerjinin Finansman Aracı Olarak Yeşil Tahviller”. PressAcademia Procedia, 1(14), 152-153.

Berndtsson, R., Uvo, C., & Hashemi, H. (2015). “Coupled Modeling Approach to Assess Climate Change Impacts on Groundwater Recharge and Adaptation in Arid Areas”. Hydrol. Earth Syst. Sci. 19(10), s.4165-4181

Bertelsmann S. (2025). Bertelsmann Stiftung. bertelsmann-stiftung.de: https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/ueber-uns/auf-einen-blick . Erişim Tarihi: 03.07.2025

Borsa İstanbul [BIST]. (2025). borsaistanbul.com.tr: https://www.borsaistanbul.com/tr/endeks/1/9/surdurulebilirlik Erişim Tarihi: 06.07.2025

Borsa İstanbul [BIST]. (2025). BIST Market Cap Weighted Stock Indices Methodology. borsaistanbul.com: https://borsaistanbul.com/files/BIST_MCW_Equity_Indices_M_ENG_202505_Clean.pdf Erişim Tarihi: 06.07.2025

Braungart M.& McDonough W. Cradleto Cradle. Yeni Baskı, Random House, London 2009, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=13hfHzBstcEC&oi=fnd&pg=PT2&ots=IerVbHvQQy&sig=Pxtw5T7QnmZmI4jK9EtkTnwIwcM&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Bryane, M. (2003). "Corporate Social Responsibility in International Development: An Overview and Critique". Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 3(10), s. 115-128.

Çetintaş, H., & Türköz, K. (2017). "İklim Değişikliği ile Mücadelede Karbon Piyasalarının Rolü". Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(37) s. 147-167. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/852322

Çiçekalan , B., Özgün, H., & Öztürk, İ. (2023). "Ekosistem Hizmetlerinin Sağladığı Doğal Sermaye", Çevre,İklim ve Sürdürülebilirlik, 24(1), s. 7-16.

Dalyan, F. (2007). "Sosyal Sorumluluğun Temelleri", 37-60. researchgate.net: https://www.researchgate.net/profile/Coskun-Can-Aktan/publication/318682140_Kurumsal_Sosyal_Sorumluluk/links/5bb9f9cd299bf1049b70fd38/Kurumsal-Sosyal-Sorumluluk.pdf#page=37 . Erişim Tarihi: 03.05.2023

Dasgupta, P. (2021). The Economics of Biodiversity: The Dasgupta Review. London: HM Treasury. https://www.gov.uk/government/publications/final-report-the-economics-of-biodiversity-the-dasgupta-review Erişim Tarihi: 30.06.2025

Deutsche Boerse Group. (2025). ESG Data & Research. deutsche-boerse.com: https://deutsche-boerse.com/dbg-en/markets-services/ps-ims/esg-data-and-research . Erişim Tarihi: 03.07.2025

Dincsoy, E. E. (2016). Environmental, Social and Economic Factors of Development Axes in terms of Spatial Planning: An Analysis of Thrace Region in Turkey. International Journal of Statistics and Economics, 17(2), 85-96.

Ecer, K., Güner, O., & Çetin , M. (2021). "Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türkiye Ekonomisinin Uyum Politikaları". İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi, 9(2), 125-144.

Escarus. (2016). İklimin Finansmanı Yeşil Tahviller/Karbon Fiyatlandırma. http://iklimekonomisi.org/uploads/rapor/6312613-turkce-escarus-insightsclimate-finance.pdf. Erişim Tarihi 16.05.2023

Ergünay, O. (2009). "Doğal Afetler ve Sürdürülebilir Kalkınma". Deprem Sempozyumu, 11-12 Kasım (s. 1-11). Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

Euronext. (2025). Euronext Live Markets. euronext.com: https://live.euronext.com/en/product/indices/FRESG0000066-XPAR Erişim Tarihi: 18.06.2025

Eurostat. (2023). Statistics Explained. Eurostat: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Green_and_sustainability_bonds_issued_by_governments Erişim Tarihi: 18.06.2025

FTSE Russell. (2025). FTSE4Good Endeks Serisi . lseg.com: https://www.lseg.com/en/ftse-russell/indices/ftse4good Erişim Tarihi: 18.06.2025

Garanti BBVA. (2023). Garanti BBVA Yeşil Tahvil Etki & Dağıtım Raporu. garantibbvainvestorrelations.com: https://www.garantibbvainvestorrelations.com/en/images/pdf/Garanti-BBVA-2023-Green-Bond-Impact-Allocation-Report.pdf Erişim Tarihi: 18.05.2024

Güngör, N. (2023). “Sürdürülebilirlik Raporlarında Döngüsel Ekonomi: Borsa İstanbul’da Bir Araştırma”. Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi, 3(1), s. 36-47.

Gürlük, S. (2010). “Sürdürülebilir Kalkınma Gelişmekte Olan Ülkelerde Uygulanabilir mi?” Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 5(2), 85-97.

Halkbank (2022). 2022 Entegre Faaliyet Raporu. halkbank.com.tr: https://www.halkbank.com.tr/content/dam/corporate-website/tr/dokumanlar/yatirimci-iliskileri/faaliyet-raporlari/2022-yili-entegre-faaliyet-raporu.pdf Erişim Tarihi: 26.05.2025

Handl, G. (2023). Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment , Rio Declaration on Environment and Development. Audiovisual Library of International Law: https://legal.un.org/avl/ha/dunche/dunche.html Erişim Tarihi: 11.02.2025.

Huseynov, N. & Okur Dinçsoy, M. (2023). Döngüsel Ekonomi ve COVID-19 Pandemisinin Etkileri1. Balkan and Near Eastern Journal of Social Sciences, 9, 262-279.

ICMA. (2024). Guidance on Green, Social. icmagroup.org: https://www.icmagroup.org/assets/documents/Sustainable-finance/ICMA-IsDB-LSEG-Guidance-on-Green-Social-and-Sustainability-Sukuk-April-2024.pdf Erişim Tarihi: 15.02.2025.

Investing. (2025). Investing. investing.com: https://tr.investing.com/indices/athens-general?cid=961613 Erişim Tarihi:19.06.2025.

Kaya, N. (2022). Türkiye'nin 2030' a Kadar Yılda 10 Milyar Dolar Yatırımla Net Sıfır Emisyona Ulaşabileceği Hesaplanıyor. Anadolu Ajansı (aa.com.tr): https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyenin-2030a-kadar-yilda-10-milyar-dolar-

yatirimla-net-sifir-emisyona-ulasabilecegi-hesaplaniyor/2737237 Erişim Tarihi: 07.05.2024.

Kazaz, D., Dinçsoy, M. O. & Şenalp, U. E. (2023). Doğrudan Yabanci Yatirim, Ekonomik Büyüme ve Karbon Emisyonu İlişkisinin Yeşil ve Kahverengi Alan Yatirimlari Açisindan Analizi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25(Özel Sayı), 429-446.

Kelleci, S. Ü., Bostan, A., & Yılmaz, A. (2016). "Doğrudan Yabancı Sermaye Yayırımları ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Avrasya Ekonomileri Örneği". MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(5) 23-36.

Kılıç, F., & Ay Türkmen, M. (2020). "Sürdürülebilir Kalkınma Anlayışına Yönelik Döngüsel Ekonomi Modeli". Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi 55(4), s. 2538-2556.

Lannutti, L. (2024). The Role of Environmental, Social and Governance (ESG) Regulations in Attracting Foreign Direct Investment (FDI). In Proceedings of International Academic Conferences, s. No. 11206117. https://ideas.repec.org/p/sek/iacpro/14216212.html Erişim Tarihi: 24.05.2025

London Stock Exchange Group plc [LSEG] . (2024). LSEG Sustainability Report 2024: Accelerating a Sustainable Future. LSEG: https://www.lseg.com/content/dam/lseg/en_us/documents/reports/lseg-sustainability- Erişim Tarihi: 24.05.2025

London Stock Exchange Group plc [LSEG], (2024). Environmental, Social and Governance scores from LSEG. lseg.com: https://www.lseg.com/content/dam/data-analytics/en_us/documents/methodology/lseg-esg-scores-methodology.pdf Erişim Tarihi: 24.05.2025

Narter&Partners, (2022). Erişim Tarihi 11.05.2023 Erişim Adresi: https://www.narterlaw.com/yesil-tahvil-nedir/

Nations, U. (2025). Conferences | Environment and Sustainable Development. United Nations: https://www.un.org/en/conferences/environment Erişim Tarihi: 10.06.2025

Organisation for Economic Co-Operation and Development [OECD]. (2025). Green Finance and Investment. oecd.org: https://www.oecd.org/en/publications/green-finance-and-investment_24090344.html Erişim Tarihi: 07.03.2025

Oxford University Press. (1987). "World Commission on Environment and Development: Our Common Future". 04 19, 2024 tarihinde sustainabledevelopment.un.org: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf adresinden alındı

Önal, M. (2020). "Sürdürülebilir Kalkınmada Yenilenebilir Enerjinin Önemi: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme". Turkish Business Journal, 1(1), s. 78-97.

Özman, H. (2022). "Sosyal Sorumluluklara Yönelik Yeni Nesil Fon Türü - Sürdürülebilir (ESG) Yatırım Fonları". Bankacılık ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi 6(13), 1-20.

Özmehmet, E. (2008). "Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları". Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, 3(12), s. 1853-1876.

QNB Finansbank. (2023). QNB Entegre Faaliyet Raporu. qnb.com.tr: https://www.qnb.com.tr/medium/document-file-4229.vsf Erişim Tarihi: 21.05.2024

Romer, P. (1990). “Endogenous Technological Change”. The Journal of Political Economy(98), 5(2), s. 71-102.

Sapmaz Veral, E. (2021). “Döngüsel Ekonomi: Engeller, Stratejiler ve İş Modelleri”. Ankara Üniversitesi ÇEvrebilimleri Dergisi, 8(1), s. 7-18.

SDG Transformation Center. (2019). Europe Sustainable Development Reports. sdgtransformationcenter.org: https://sdgtransformationcenter.org/online-library , Erişim Tarihi: 25.06.2025

SDG Transformation Center. (2020). Europe Sustainable Development Reports. sdgtransformationcenter.org: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2020/europe_sustainable_development_report_2020.pdf , Erişim Tarihi: 25.06.2025

SDG Transformation Center. (2021). Europe Sustainable Development Reports. sdgtransformationcenter.org: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2021/Europe+Sustainable+Development+Report+2021.pdf , Erişim Tarihi: 25.06.2025

SDG Transformation Center. (2022). Europe Sustainable Development Reports. sdgtransformationcenter.org: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2022/europe-sustainable-development-report-2022.pdf , Erişim Tarihi: 25.06.2025

SDG Transformation Center. (2023-2024). Europe Sustainable Development Reports. sdgtransformationcenter.org: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2024/europe-sustainable-development-report-2023-24.pdf , Erişim Tarihi: 25.06.2025

[SEEA]. Natural Capital and Ecosystem Services FAQ. 02 07, 2025 tarihinde Seea.Un.Org: https://seea.un.org/content/natural-capital-and-ecosystem-services-faq ,Erişim Tarihi: 30.06.2025

Semrtio. (2023). www.semtrio.com: https://www.semtrio.com/blog/bist-surdurulebilirlik-endeksi-borsada-kurumsal-surdurulebilirlik , Erişim Tarihi: 11.05.2024.

Serafeim, G. (2023), Harvard Business School Çalışma Belgesi: "ESG: From Process to Product.", No. 23-069, https://www.hbs.edu/faculty/Pages/item.aspx?num=64036, Erişim Tarihi: 18.05.2023.

Seyidoğlu, H. (2003). “Uluslararası Mali Krizler, IMF Politikaları, Az Gelişmiş Ülkeler, Türkiye ve Dönüşüm Ekonomileri”. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 4(2), s. 141-156.

Spencer, T., Lucas, C., & Emmanuel, G. (2012). “Exiting the Crisis in the Right Direction: A Sustainable and Shared Prosperity Plan for Europe”. Munich Personal RePEc Archive, https://core.ac.uk/download/213936228.pdf. Erişim Tarihi: 30.06.2025

Sustainable Development. (2021). Sustainable Development Goals Knowledge Platform. United Nations: https://sustainabledevelopment.un.org/outcomedocuments/agenda21/ , Erişim Tarihi: 24.06.2025

Sustainable Development Report. (2025). Download the Sustainable Development Report 2025 and supplementary materials. sdgindex.org: https://dashboards.sdgindex.org/downloads , Erişim Tarihi: 24.06.2025

Sustainable Development Report. (2025). Read the Report Methodology. sdgindex.org: https://dashboards.sdgindex.org/chapters , Erişim Tarihi: 24.06.2025

Sürdürülebilir Borsalar Girişimi. (2025). sseinitiative.org. Sustainable Stock Exchanges Initiative: https://sseinitiative.org/stock-exchange/euronext-paris , Erişim Tarihi: 30.06.2025

Sürdürülebilir EğişimGelişim ve Mükemmellik Derneği [SEGM]. (2021). Sürdürülebilirlik Bülteni. segm.org.tr: https://www.segm.org.tr/surdurulebilirlik-bulteni.html , Erişim Tarihi: 12.06.2025

Şekerbank. (2023). 2023 Yılı Entegre Faaliyet Raporu . sekerbank.com.tr: https://cdn.sekerbank.com.tr/uploads/1/551/1a0efed9-0714-42a5-a562-a36902d36700.pdf , Erişim Tarihi: 30.06.2025

Şenbayram, E. A. (2022). “Sürdürülebilr Kalkınma Perspektifinden Yeşil Finans”. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (Social Sciences Research Journal (SSRJ)), 11(3), 399-409.

T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). ab.csb.gov.tr: https://ab.csb.gov.tr/sozlesmeler-i-98916 Erişim Tarihi: 30.06.2025

T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2025). Türkiye'nin İlk İklim Kanunu TBMM’de Kabul Edildi. csb.gov.tr: https://csb.gov.tr/turkiyenin-ilk-iklim-kanunu-tbmm-de-kabul-edildi-bakanlik-faaliyetleri-41712 Erişim Tarihi: 06.07.2025

tr.linkedin.com. (2025). Kurumsal Sürdürülebilirlik. linkedin.com: https://www.linkedin.com/company/kurumsal-surdurulebilirlik/ Erişim Tarihi: 28.06.2025

Turan, N. (2022). “Yeni Bir Borç Enstrumanı Olarak Yeşil Tahviller: Global Piyasalar ve Türkiye'deki Mevcut Durum Üzerine Tespitler”. Sayıştay Dergisi, 33(125), 311-341.

Türkiye Sınai Kalkınma Bankası [TKSB]. (2016). Erişim Tarihi 08.05.2023 https://www.tskb.com.tr/hakkimizda/bizi-taniyin/haberler/turkiyenin-ilk-yesil-tahvili-tskbden

United Nations Environment Programme [UNEP]. (2015). unep.org. United Nations Environment Programme: https://www.unep.org/resources/report/financial-system-we-need-aligning-financial-system-sustainable-development Erişim Tarihi: 30.06.2025

United Nations. (2023). https://sdgs.un.org. Department of Economic and Social Affairs Sustainable Development: https://sdgs.un.org/goals Erişim Tarihi: 30.06.2025

United Nations Environment Programme [UNEP]. (1987). Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer. United Nations Environment Programme: https://www.unep.org/ozonaction/who-we-are/about-montreal-protocol ,Erişim Tarihi: 30.06.2025

United Nations Environment Programme [UNEP]. (2025), Universal Enviroment Programme. unep.org: https://www.unep.org/explore-topics/resource-efficiency/what-we-do/international-resource-panel Erişim Tarihi: 02.06.2025

World Development Indicators [WDI]. (2022a). 05 13, 2023 tarihinde worldbank.org: https://treasury.worldbank.org/en/about/unit/treasury/ibrd adresinden alındı

World Development Indicators [WDI]. (2022b). Soyereing ESG Data Portal. worldbank.org: https://esgdata.worldbank.org/data/framework?lang=en Erişim Tarihi: 30.05.2023

World Bank Group . (2025). Environmental and Social Standards (ESS). worldbank.org: https://projects.worldbank.org/en/projects-operations/environmental-and-social-framework/brief/environmental-and-social-standards , Erişim Tarihi: 02.07.2025

www.hsbc.com.tr. (2022). 2022 Faaliyet Raporu: https://www.hsbc.com.tr/medium/document-file-5270.vsf , Erişim Tarihi: 14.05.2025

www.quickcarbon.com. (2025). QuickCarbon: https://www.quickcarbon.com/tr/blog/tarih-boyunca-cevre-antlasmalari/ , Erişim Tarihi: 14.05.2025

www.isbank.com.tr Türkiye İş Bankası (2022). Erişim Tarihi: 01.06.2023 Erişim Adresi: https://www.isbank.com.tr/bankamizi-taniyin/raporlarimiz

www.wavespartnership.org. (2015). Varlık Muhasebesi ve Ekosistem Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: https://www.wavespartnership.org/en/natural-capital-accounting-regional-workshop-europe-and-central-asia-eca-region ,Erişim Tarihi: 14.05.2025

Yeni, O. (2014). "Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma: Bir Yazın Taraması". Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 16(3), s.181-208.